Anul XXIII
52
(974)
Sîmbătă
27 decembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ROMÂNIA, LA MULȚI ANI!

Se încheie un an, ultimul din seria cincinalului, iar în fila de calendar se resimte răsuflarea anului care vine. Și, odată cu el, încă o etapă, seria unui nou cincinal care, așa după cum se știe, va trebui să ne consacre unui nou efort de muncă, gîndire și creație, sub semnul evident al unei noi calități, al unei noi deveniri, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități.

Premizele unui atare demers, și îndrăznet și necesar, își au o justificată și solidă bază de susținere în tot ce s-a întreprins și s-a realizat pînă acum. Fondul principal al acestor înfăptuiri — atestat de ritmurile și valorile noi de eficiență în toate sectoarele de activitate — reprezintă momentul și rațiunea propriei noastre continuități, punctul nodal de confluență a etapelor inseși ale existenței, într-un plan mereu ascendent, elaborat și realizat după rigorile și disciplina proprii muncii și creației, conștiinței înaintate, revoluționare. Iar acest an care se încheie poate spune totul în această privință și poate spune totul pentru ceea ce va urma. Dinamica eforturilor și a marilor investiții de inteligență și patos adînc, creator, se întinde pe întreaga arie economică și socială, putînd da, la ora bilanțului, o sugestivă imagine asupra stării de fapt a României, ca și asupra stadiului la care a ajuns în producția de bunuri materiale și spirituale, din perspectiva scopului propus și urmărit cu deosebită consecvență : accelerarea progresului multilateral, sporirea continuă a nivelului de trai al poporului, trecerea, în viitorul apropiat, de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la acela de țară cu dezvoltare medie. Un rezultat firesc al tuturor acestora îl reprezintă însuși faptul că, odată cu anul ce se încheie s-a încheiat și etapa, la scară națională, de majorare a retribuțiilor tuturor categoriilor de cetățeni. Cît se poate de semnificativă, această secvență — de fapt o parte a unui intens program de construcție socială — am resimțit-o cu toții, direct, și așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta Plenară a Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, ea înseamnă o substanțială creștere chiar față de procentul prevăzut inițial, de la 18—20 la sută, ajungîndu-se la o creștere reală de circa 29 la sută. Realizarea cu succes a acestui program, sublinia cu același prilej secretarul general al partidului, arată că **esența societății socialiste pe care o edificăm o constituie bunăstarea și fericirea poporului, a omului, asigurarea tuturor condițiilor ca națiunea noastră să se poată bucura de toate cuceririle civilizației, materiale și spirituale, să ducă o viață demnă, liberă, să se afirme în lumea contemporană ca o forță puternică în lupta pentru pace, pentru destindere, pentru independență națională.**

Încheiem un an, așadar, iar celui care vine îi spunem un an nou, pentru că, la propriu vorbind, el ne face debutul în timp și ne asigură, conform obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea al partidului, asumarea unor noi responsabilități față de noi înșine, a unor noi îndatoriri. Voința de autodepășire și puterea fierbinte de a face aceasta, într-un spirit nou de chibzuință și gospodărire a resurselor materiale și umane, explorarea și amplificarea altora, noi, printre care vocația și inteligența, talentul de atîtea ori demonstrat, munca în exercițiul ei cel mai concret și așezat cît mai temeinic pe terenul eticii și echității socialiste, sînt tot atîtea norme și criterii care, cu forța cea mai puternică a faptelor, a argumentelor de drept și de fapt, ne dau garanția că în lumea pe care o edificăm, de la fizionomia ei moral-politică și socială, vor beneficia deopotrivă și omul și țara, într-o inseparabilă și dublă construcție, iluminîndu-se reciproc.

Se încheie, așadar, un nou an pe pămîntul României, un an de muncă și împliniri dar, așa cum în mod sincer se recunoaște, și un an care a pus nenumărate probleme și s-au ivit — dar unde nu se vor fi ivind ! — și greutăți. Pe fondul general al crizei economice mondiale, nimeni, nicăieri n-a trăit și nu trăiește pe o mare a liniștei. Pe fondul general al creșterii cursei înarmărilor și al deteriorării destinderii, al agravării încordării internaționale, lumea n-a trăit și nu poate trăi pe o mare a liniștei. Văzîndu-și de treabă la ea acasă, România s-a străduit să-și facă tot mai cunoscută prezența sa în lume, pe arena și în organismele internaționale, știind că, apărînd interesele păcii, independența și suveranitatea, căile și mijloacele politice de rezolvare a oricăror neînțelegeri, își apără de fapt propriile sale interese, propria muncă și viață, în consens cu normele și principiile care trebuie să guverneze relațiile dintre țări și popoare, pentru binele și cauza însăși a umanității. Un moment distinct, de largă rezonanță și semnificație în acest sens, acum, în chiar acest final de an, l-a reprezentat un prestigios și cuprinzător gest de recunoaștere : tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu le-au fost înmînate medalii de aur și jubiliare ale Institutului de relații internaționale din Roma. Încă o dată, politica statului român, prin personalitatea celui ce îl reprezintă și ne reprezintă în chipul cel mai deosebit, s-a bucurat de stimă și omagiul lumii. Și aceasta, în semn de înaltă stimă, în semn de înaltă considerație față de gîndirea și acțiunea politică a președintelui nostru, față de activitatea sa neobosită pusă în slujba păcii, a prieteniei și colaborării între popoare, în slujba progresului și umanității.

Un final de an care aduce, așadar, o nouă și elocventă confirmare, o nouă și elocventă mărturie a ceea ce sîntem și vom fi. Un an care se încheie și altul care vine și la confluența cărora, cu vocea inimii și a rațiunii sale celei mai cuprinzătoare, patria urează tuturor și își urează, prin noi toți, LA MULȚI ANI !

Luceafărul

Secvență de la ceremonia solemnă a conferirii Medaliilor de Aur ale Institutului de relații internaționale din Roma

Florile dalbe

Sculați, sculați oameni buni
Florile dalbe,
Tineri, virstnici și bătrîni
Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
Florile dalbe,
Noaptea pe la cîntători
Florile dalbe.
Sculați, sculați gazde mari
Florile dalbe,
Oameni harnici, gospodari
Florile dalbe,
C-am venit să colindăm
Florile dalbe,
De An Nou să vă urăm
Florile dalbe,
Să trăiți să înfloriți
Florile dalbe,
Intru mulți ani fericiți
Florile dalbe,
Zor și spor s-aveți în muncă
Florile dalbe,
În uzină și pe luncă
Florile dalbe,
Precum pomii să rodiți
Florile dalbe,
Și ca ei să-mbătriniți
Florile dalbe,
Iar la anul, cînd venim
Florile dalbe,
Tot voioși să vă găsim
La anul și la mulți ani !

De Anul nou

Să bem prieteni pentru Țara noastră,
Pentru acei ce sînt și vor veni,
Pentru aceia ce luptînd cu toate
Trudesc din noapte să ne facă zi.

Sus cupa pentru viață, pentru pace,
Pentru recolte, pentru-nalții brazi,
Pentru acei ce mîine or să fie
Mîndria hiruințelor de azi.

Turnați din plin, să închinăm într-una
Și să cîntăm, cum este strămoșesc,
Despre această Patrie eternă
În care totu-i cîntec românesc.

Și adu vin crișmare din aceia
Făcut de tine, numai bob curat,
În care-avarii ciorile fugeau
Și nu-i sufla nimic amestecat.

Să bem prieteni pentru Libertate,
Pentru pămîntu-acesta de eroi,
Trăiască, Țara, Ea, Nemuritoarea,
Că fără țară n-am mai fi nici noi !...

Virgil Carianopol

ZIUA REPUBLICII

● Pentru mai bine de jumătate din populația țării, ziua de 30 Decembrie este un prilej de aducere aminte. Marile evenimente care ne marchează existența nu sînt însemnate în calendare speciale, nici în jurnale intime ținute sub cheie. Ele fac parte din noi și nu există aparate care le-ar putea delimita încărcătura afectivă, pentru simplul motiv că noi sîntem viața de fiecare zi, noi, oamenii, și tot ceea ce face parte din existența noastră a luat calea singelui prin trup.

Cu 33 de ani în urmă, mulți dintre bunicii, părinții, frații noștri mai mari, își vedeau de treburile lor cotidiene : fabrică, plug, catedră, spălat scutece, ori pregătit, pe furiș, în odaia din față, pomul de iarnă.

Apoi, o clipă din viața asta, cumva de rutină, a luat o altă culoare. Nimeni nu va putea descrie cum anume arăta acea clipă, deoarece tulburarea care a cuprins inimile unui popor întreg era prea mare. Erau liberi, asta au înțeles, LIBERI. –

Cei din părțile Moldovei s-or fi gîndit, poate, la marele lor Ștefan cel Mare. Cei din părțile Gorjului l-au auzit pe Tudor Vladimirescu : „Patria este poporul, și nu tagma jefuitorilor".

Ardelenii l-or fi văzut, cu inimile lor calde, pe vegnicul tînăr Avram Iancu. Iar cei din cîmpie, pe Bălcescu.

În sfîrșit, or fi strigat inimile țării, avem o Republică, sîntem liberi, stăpîni, sîntem așa cum am dorit să fim !

A fost momentul în care fiecare om matur din țara asta și-a făcut, chiar fără să vrea, un sever rechizitoriu al sentimentelor. Nu, nu din teama că noile realități îi vor găsi nepregătiți. Nici de teama că nu vor putea înțelege, chiar totul, cu claritate și chibzuință.

Românii nu se tem de lucrurile noi. Sînt prea mîndri să nu poată face față evenimentelor. Prea mîndri și

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 6-a

DIMINEAȚA UNIRII

Ard din vechime locuri sacre în case,
În odaia din față mușcata dă-n muguri
Și flacăra de colț e în țara ei legendară.
Ce semn să fie acesta în fiece clipă
Și-n fiece palmă de loc, lîngă Carpați ?
Zei sînt cei ce-au veghiat neîntrerupt
La dorea-n afară a flăcării, în unicul trup.

Cu cît mai multe care de luptă trecură
Pe-aici, cu cît mai multe vîrfuri de sabie,
Cu atît flacăra se ridică mai sus și mai
Repede înspre dorea-n afară
și-nmănunchierea
De sine. Zeii mei n-au iubit lupta nicicînd,
Crescuți au fost în taina seminției și-a
Frunzei de fag și patria au purtat-o cu ei
Pînă deveniseră una. Cînd ochii lor
înlăcrimau
Înlăcrimată era patria însăși.

Din sat, din țărînă și de mai departe
Strămoșii mei în ziua aceea au ieșit
Să-mpărtească bucuria-ntre ei ; o frînseră
Și-o cîntăriseră mult ca ea să ajungă
În fiecare împărțită cum nu se poate mai
bine.
Și cerul era pe aproape și primii fulgi
Începură să cadă peste Alba Cetate
Cum o mînă de grîu peste agorul bogat
Pregătit pentru întrarea în anotimpul de lucru.

La auzirea cuvîntului mult așteptat,
Cuvîntul UNIRE, țîșniră din vorbele
Lor bulgări de țărînă purtată de veacuri,
Spre cer, pe dealul de sus al cetății zdrobind
Zidul ce ținea în adînc Libertatea.
Născuți s-au văzut în clipa aceea din nou
Pe pămîntul ce-i aduseră pînă aici
Și-nfierși acasă, nevestele lor strigară
De se auzise-n văzduh numele bărbaților :
Vasile, Ioan, Gheorghe... așa cum înainte
Strigau doar în taină.

Ei plecară din nou să ducă în cer
Și-n pămînt vestea arderii neîntrerupte
În casa din față a flăcării sacre.
Ostași au fost și cîntăreți și voivozi
Intru răcoarele timpului, cînd umbra cădea
Peste lucruri tăcut. Pedeapsă să fi fost
Sau ură ? Dar la toate acestea mușcata
Mai verde era și mult mai luminată
Floarea de colț acolo în patria ei.

Pămîntul dintre Carpați și cel de dincolo
Nu trestie sădit-a ca pildă ci fără
Pereche stejari și granit, nu dîre de ape
Pentru sărbări de prisos și decar ci
Olturi și văi trunchioase de munte
Din care păstrării se urcă și mușcă din cer
Gura de aur curată.

O mie de păsări trecură, în veacuri,
Prin noi. Dar sălaș zeii mei nu le găsiseră
Niciciînd. Aduseră cu ele în ciocpodoabe de
Preț dar zeii mei nu le atinseră, ba chiar
La opusură alte podoabe ce brusc schimbară
Lumina din jur și ele cu timpul arbiseră
Și oarbe-napoi se-ntoarseră-n spațiul lor.

Ceara arsese zi și noapte în casa din față,
Umbrele aduse pe roți se-aprindeau și-n jur
Lucrurile se nășteau luminate, pînă cînd
Peste Munții Carpați se zăriseră flăcările
Cele de mult așteptate spre-nmănunchiere.

Nu încape în cuvintele mele faptele lor,
Dar mai ales bucuria din inimile celor
De-aici ce veghează fără odihnă la trupul
De aur al flăcării în casa din față,
Cum nu încape virtul săgeții în bobul
De rouă de sub vechiul Stejar românesc.

Nu erau flăcări pe lume cînd aici flacăra
Aprins-o inima întîilor zei pe naltele
Creste ale Apusenilor. Zeii mei, telurici
Purtau pe umerii lor bolta neamului
Cînd veacuri de-a rîndul cădeau zările
Sub roțile marelor care de foc.
Coloane făcutu-s-au ei între bîndul pămînt
Și bolta cerească a neamului nostru.

Astfel măceșii, gutuile, strugurii vechi
Sînt teamă de teamă ocaziți pe bîndul
pămînt.
De la nimeni nimic nu au luat niciodată.
Pentru orice semință cumpărată din Mareș
Tîrg, dat-au cinci înapoi. Și pe-atunci
Gura de aer era măsurată pentru ei și
vorbele
Rupte din adîncul ființei [illegible]
Cu ziduri de piatră și sparte cu roata
Ceo cu spițe mărunte, veacuri de-a rîndul.

Scrise pe stîncă și arse cu jertfe sînt
Faptele noastre. Scrisori ce se retrag
În cetăți ce stau mărturie în marea cetate.
Între ele-i cuvîntul-liantul ceresc –
Ce nimeni nu poate de-acum să-l șlăvime.

Mircea Stâncel

RETROSPECTIVE LITERARE

● **Deschidem sub această titulatură o serie de articole închinate fenomenului literar din ultimii cinci ani cărților semnificative scriitorilor reprezentativi ai acestei perioade.**

O cronică a epocii

Ion Lăncrănjan este un autor contestat mai ales pentru viciile imputabile marilor prozatori : lipsă de stil, caracterul elementar al personajelor, obsesia nesublimată a dimensiunii tragice. Desigur, a persista în „greșelile" marilor scriitori nu ajunge pentru a fi ca ei, dar autorul **Cordovanilor** mi se pare să dea viață unei opere monumentale. Lumea cărților sale are o realitate indiscutabilă, ea este, iar această trăsătură sporește în timp. **Cordovanii** a devenit astăzi un roman mai bun decît era în 1964, lucru miraculos, care se întîmplă numai cărților menite să dureze. Universul satului ardelean s-a obiectivat în mare măsură, vorbește singur, iar autorul s-a restras în cărți mai noi, unde glasul său zgîrie timpanul sensibil al contemporanilor, folosind prea des imprecația, cum se întîmplă în **Calolanul** sau în **Fiul secetei**. Ar fi îndreptățit să spunem chiar că Ion Lăncrănjan și-a incomodat foarte mult opera. Un recenzat ce poate fi confundat cu prototipul personajelor din **Fragmentarium** sau **Calolanul** va fi mai puțin dispus să judece cu imparțialitate **Drumul cîinelui**, sau **Suferința urmașilor** de pildă. Omul pare el însuși un erou din opera sa, destul de greu de acceptat din punctul de vedere al prea sănătosului nostru relativism cotidian. De aceea, Ion Lăncrănjan continuă să fie un scriitor cu puțini prieteni între critici și în general cu valori scăzute la bursa literară. Numele său nu este citat prin bilanțuri, iar cînd apare, ilustrează mai degrabă cine știe ce păcat de moarte. Cu toate

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 6-a

CĂRȚILE ANULUI

Poezie și analiză

Ceea ce se observă, înainte de toate, în eseul lui Eugen Simion dedicat începuturilor poeziei române, eseu atît de fericit intitulat **Dimineața poeților**, e plăcerea cu care este scris.

Nu întotdeauna critica, însoțită de bune rezultate chiar, reușește să mențină o legătură afectivă strînsă cu obiectul ei, lucru care demonstrează că e vorba aici nu numai de o problemă de devoțiune sau de voință, ci și de o mai subtilă chestiune de **intimizare** a materiei investigate. Cînd nu se produce această învăluire afectuoasă, consonantă spiritual cu obiectul critic, un scrîșnet interior ne poate avertiza de zonele de enervare, de inaderență ori de intoleranță ale criticului, oricîtă pasiune ar mima și consuma el, pe mai departe, în epuizarea cu succes a interpretării sale.

De aceea, trebuie spus, de la început, că Eugen Simion se potrivește de minune spațiului literar și spiritual ales în acest eseu, chiar dacă se află la primul său demers sistematic în poezia română preeminesciană, că există, cu alte cuvinte, în sine o fibră formativă ce-l face capabil să guste, să se bucure în înalt grad de roadele cercetării sale. El știe să treacă, deloc necritic și totuși neîncruntat, nemorocănos peste porțiunile aride, desertice, atît de numeroase în acest stadiu de început liric ; știe să treacă peste ele cu umor și inteligență, cu fină ironie, pentru a descoperi, nimit el însuși, locul poetic iradiant, senzația plină, culoarea bogată, peisajul variat, rafinamentul și complexitatea

Dan Cristea

Continuare în pag. a 7-a

Trageți brazda, măi flăcăi

Totdeauna am trăit sărbătorile de iarnă ca o retragere în timpul vechi. Într-un fel, ele chiar se produc în afara timpului. Vii și cu adevărat pline de abnegație sînt doar pregătirile. Cele mai frumoase petreceri atunci au loc, în timpul pregătirilor. În noianul ăla de vorbe bucuroase, de fosnete, de miresme, de jurăminte și dezlegări, de troznete răgușite, pahărele date de dușcă pe furiș, între două drumuri, ciorovăielile, hîrîielile, împăcări, din puzderia de cîine învălmășite, groase de prea mult umblet, de presimțirea fericirii, a neuvinței și a căinței, de credința că lumea anului viitor va înfrînge orice dușmănie, se desprind cîteva ceasuri de farmec neasemuit. Mai tîrziu, cînd vin la ele, la aceste ceasuri, le vom găsi ca fiind cele mai pline de îndrăzneală, de sinceritate, de iubire, de vis și de solemnitate — privilegii unice, care nu dau scădere timpului, ci-i înlesnesc mereu întoarcerea într-o casă de lemn, bălăcărită de lună și pîndită de vulpi cochete, blonde sau ciacîre care măsoară viața, despărțind-o în etane fecunde, scuturînd clonoteii la streașinea unde amintirea stă să se piardă, alungă urîtul tămăduiesc deznădejdea, vindecă tinerețea. Două întîmplări îmi vin în minte ca valori care admit timpul și acordă orgoliu înalt sărbătorilor de iarnă.

I. — O vară întreagă, tata lucrase ca timplar o casă unui om din Balta. Toamna, cînd au legat ștergarul în vîntul din creasta casei și au spart o oală cu vin roșu în prag, tata a primit jumătate din bani, jumătatea cealaltă urmînd s-o primească sub formă de tuică și vin, în ajunul sărbătorilor de iarnă. De Ignat, cu patru zile înainte de Crăciun (era o vreme limpede, ca o primăvară spartă cu limba) tata înhăma caii la căruță,

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Mică feerie cu colind

Coboară dulce brazii din pădure, se mută satul parcă și orașul mai spre nord.

Și ne mutăm și noi către părinți mai mult și colindăm, copii ce-am fost odată, cu nori și cu ninsori din țara lui Lerui-ler, un pămîntean de-al nostru, dacă nu chiar un țăran după cît se știe, căci nu s-a mai auzit, nu-l mai cunoaștem decît cînd și cînd.

El cică este și, cînd vine, se arată-așa : **Brazi la subsiori, / Și-n călcîie flori, / Numai cin' să-l știe / Că nu-i cu simbrie / Și nu are, / N-are-asemănare. / Unde stă și odihnește, / Brad, pădure crește.**

Coboară brazii, coboară-așadar brazii din pădure și-n luminiș de crengi un joc de veverițe și de zurgălăi. Se uită cu un ochi de urs albastru pe fereastră, iar noi dăm de pe lună niște ferigi mari și albe la o parte ca să mai vedem ce zice și ce vrea : **O împodobire / Lerui-leruire / Cum că, de pe munți, / Ne fac și mai mulți / Brazii — care-a fapt de seară / Turme, turmuind coboară.**

Să fi trecut umbra împăratului Aurelian prin văzduhuri și tot n-ar fi lăsat, în retragerea sa, un cîntec mai viu ca acesta cînd, din străfundul memoriei lumii parcă, însoțind și săgetînd toate secolele, o pădure de brazi și de ceruri coboară — și auziți cum : turme-turmuind — iar noi, copii ce-am fost odată, o colindăm și-i spunem să o auzim mereu, venind.

A. I. Zăinescu

Un călduros
LA MULȚI ANI!
tuturor cititorilor
și colaboratorilor noștri

Tinerețea clasicilor

Al. Philippide și gamele poeticii romantice

În studiile consacrate romantismului, Al. Philippide tinde prevalator către o interpretare tipologică, stilistică a conceptului. Enunțurile sale nu excelează prin noutate, dar îmbogățesc sensibil termenul prin nuanțe. Situindu-se, cu deosebire, în linia disocierilor operate de Tudor Vianu, poetul va scrie : „Romantismul n-a fost nici fondat, nici inventat, nici propagat. El a existat fundamental în sufletul omenesc din toate timpurile. El este expresia unei structuri psihice, a unei reacțiuni anumite în fața vieții, expresia unui mod de a simți...“ Așadar, romantismul ca permanență a spiritului uman, ca realitate „sufletească“. Din această perspectivă, poetul încearcă să contureze un portret categorial al romanticului. După Philippide, romanticul este însul care acceptă existența lumii fenomenale ca intermediere a propriului eu („Felul în care vede viața devine pentru dînsul adevărata viață“) și care, în tensiunea caracteristică de a redimensiona subiectiv realitatea, cunoaște o ipostaziere temperamentală complexă : este interiorizat, inadaptabil, anxios, înstrăinat în univers și chiar sinelui, în permanență sete de absolut, dar în veșnică luptă cu efemerele lui întrupări. Aceste „stări“ se recunosc însă, cu oarecare ușurință, în figurația eului liric philippidian. Ele sînt „trăite“ exemplar, cu o anume dominanță și caligrafie formală, care par a dezvălui cerebralitatea apăsată a ideației poetice și dependența ei de deziderate teoretice.

O primă ipostază în care eroul philippidian se recunoaște cu prioritate e stăruitoarea propensiune spre vis. „Romanticul, scrie poetul, e un om pentru care visul există, și există ca adîncă, gravă, fecundă realitate“. În accepția sa însă, visul are un sens profund cerebral și se asimilează, aproape fără excepție, unei reverii autoscopice. El este o reactualizare lucidă în amintire a experiențelor morale depășite, prin care balastul evenimențial al vieții se decantează în simboluri. Personajul liric va fi, de aceea, întors cu prevalare către lumea întîmplărilor psihice, contemplîndu-le cu un oarecare sentiment de alienare. „Îl chinuiește, va mai spune poetul, esența propriei lui ființe, și pentru cunoașterea și cultivarea acestei esențe el... visează“. Adîncirea în vis, sugerată ca efort constient, volitiv, are o coerență sigură, cu trepte disociabile în creșterea discursului poetic. Există un moment de pregătire și problematizare a stării de interiorizare, altul de reprezentare tectonică a tărîmului închipuit a fi al interiorității, ultimul imaginînd, obișnuit, trezirea depresivă la realitatea contingentă. Aventura spirituală începe, indeobște, printr-o punere în cadru : se circumstanțializează vag sau detaliat locul, timpul care servesc reveriei ca fundal larg cosmic ; se dezvăluie mobilului ei. Visul se anunță ca o călătorie de inițiere în apele fulgurante ale sufletului, venind în întîmpinarea unui năvalnic apetit de autocunoaștere : „O, veșted vis, te-ntoarce mai curînd, / Doboară-n mine viață, simț și gînd / Și potolește-mi sufletul flămînd“ (**Astralis**). În presimțirea lui, atmosfera poemului se nivelează și se hieratizează progresiv, preparînd parcă un ceremonial de taină sacerdotală : „Ca un păienjeniș, / Tăcerea se întinde prin unghere, / Cîteva raze mai clipesc stinghere, / ...Și iată, visul vine pe furiș... // Tăcere... Ochii zilei s-au închis / În seara asta ce-mi mai spui tu, Vis ? / Te ascult / Pe ochii mei simt degetele serii... / Vorbește-mi, dar încet... încet și mult. // Și vorba ta să semene tăcerii“ (**Seninătate**). Eroul se abandonează visului asemeni unor frămîntate valuri, pe culmea cărora se închipuie un „bateau ivre“ rimbaldian. Calea imanentei sufletești i se deschide fie ca o recesiune fluvială, cu meandre somnolare (**În marile singurătăți din mine**), fie ca o genune calcinată, boltită în hrube, aglomerînd compozit ciudate fragmente de haos primordial (**Frontispiciu**). Ea este o realitate mnemonică, mobilată cu tot ce în lumea din afară se pătrunde de reflexe și trasparențe paradisiace. Sub cerul său, astrele, cuprinse de o diafană ebuliție, înmuguresc și înfloresc : azurul ninge cu „cioburi“ mari de aur ; timpul își îngheață cursul în stalactite suple. Clipa păminteană nu mai apasă în acest tărîm al „stelelor interioare“. Fabulația poetică se refuză oricărei îngrădiri, totul devenind convertibil la idealitate. Substanțialul însuși, copleșit de sinestezică solaritate, se desubstanțializează și se resoarbe unei muzici siderale : „Fior albastru... / Străvezia strună / Aduce mute melodii de lună. / Și pe albastru-i lunecos, / Ca un fior scăpat dintr-un arcuș / Din lună vine-alunecînd ușor / Un zîmbet, ca un fluture, pe covor. / Fiori albaștri curg de-a lungul strunei, / În muzica surîsurilor lunei.... / O, vis...“ (**Muzică**). Ținutul întreg stă sub semnul heraldic al crinului, emblemă simbolizînd sațios imacularea și virginitatea lui. În el, eroul romanticului Philippide se complace cu o voluptate pur dereistică. Momentul ieșirii de sub regimul plăsmuirii are, de aceea, aspectul unei sincope tragice. Este starea de criză încercată de eroul baudelairian, smuls credinței în paradisurile artificiale. Lumea rănește retina cu o lumină stridentă, care-i hipertrofiază modificatoarea. La Baudelaire reacția era spleenul : la Philippide ea devine ceea ce poetul numește „nostalgia altei vieți și altei lumi“, adică o inerție a memoriei în „noaptea“ inchipuirii. Acesta e, dealtfel, contextul care generează în poezia sa o nouă atitudine romantică, la fel de prolifică și particularizantă, cea a lipsei de prizã în contingent și a unei mari însingurări cosmice.

Deprins cu virtualitățile anestezice ale visului și tinjind după ele, eroul philippidian se alinia-ză greu ordinii existențiale. Sensul ființării, pentru el, este totdeauna sensul unei coboriri în real. El se simte conținut de univers asemeni unui miez meteoric și se pătrunde de un acut sentiment al anxietății. Înțeles romantic, acest sentiment traduce o spaimă de ontic, de indeterminatul cosmic, bănuit a deține în destărmurirea sa puteri inchietante : „Odihna voastră, pietre, mă-nspăimîntă. / În voi o vlagă nouă se frămîntă / Și ca un ochi inmărmurit și greu / Stă cineva la pîndă-n voi mereu“ (**Pietrele**). Ea se concretizează liric într-o angoasă a nesemnificației și fragilității omenescului față de imensitatea increată, în regimul căreia eroul se lasă posedat de adevărate obsesii sepulcrale, tangente intrucitva viziunilor simboliste : „Nici vîntul de pomană nu mai cere. / (Nici frunze nu-s : copacii au răposat și ei !) / Doar glasul unei cucuveici stinghere, / Într-o clopotniță : Ehei ! // Dar mai tirziu, cînd viscolul se zbate / Și zglițîie de crengi copaci schiopi, / Toți morții sar cu lespezile-n spate / Și clănțănesc din oase lîngă gropi“ (**Pantomimă**). Orizontul evanescent cu cel imediat proxim se antropomorfizează funerar, spăimos : luna își atîrnă streangul în zări ; vîntul zburdă „ca o goană de strafii“ (**Umbra**); crucile cimitirului par în tirziul toamnei niște lacome (**Meditație**); o piatră inoasă „ca un craniu printre spini“ (**Tînjirim**); meditația într-un cadru silvan — veșted, germinativ — încheie neașteptat către mateiaru : „Năluca moa-... ? / Să nu te miri — asta-i [illegible] / Năluca pare / Cînd apare luna. / ...Dar mîni [illegible] / Lumînări [illegible] sai. / Vor face în tăcere semnul crucii / Cînd vor vedea de-amurg atîrnat / Trupul Năluci.“ / Spînzurată (**Năluca pădurii**).

Anxietatea își asociază în poezia lui Al. Philippide și o nervură ușor histrionică de ironie, de reticențe. Eroul liric se dăruie unei însingurări deliberate, problematizîndu-și condiția cu o aparte fabricitate : „Am de triumf am înălțat în mine / Cu creștetul nesăruitat de gloni / Pentru cine ? / Vin noaptea-n ei să doarmă cerberi / Și bufnițele vin cu să se-nchine“ (**Feerie**). Atitudinea se salvează însă de defetismul minor al romanticilor, avînd la poetul român mai mult sensul modern al ruperii de cotidianul efemer, al zeurii de sub tranzitoriu.

Reciclînd intensifică eroului romantic exemenul conștiinței, îi **autentifică** subiectivitatea. Este momentul cînd față cu el însuși se [illegible] tează lucid, întrucitva ostil. Reflecția personalistă îi devine sieși nefavorabilă și conține, inevitabil, și germenele contrarietății. Sinele pare acum detașabil de materialitate și în dispută permanentă cu ea la unicitatea ființei. Eul poeziei lui Philippide va fi, de aceea, o natură duală care rareori acceptă soluția concilierii interioare. Figurat cînd spiritual, cînd substanțial, alternativele lui devin succesiv susceptibile de inadecvență și înstrăinare. „Eu sînt altul“, la Philippide, înseamnă, într-un sens foarte precis, „eu sînt trupul“ din perspectivă abstract sufletească, și „eu sînt spiritul“, din unghi opus. Poetic, ideea este tradusă cu desăvîrșită limpezime : „Tăcut ca vremea, orb ca un mormînt, / La căpătîiul meu de veghe sînt...“ (**Veghe**) ; sau : „Mă plimb prin mine ca un exilat / Și mă cutreier iar în lung și-n lat, / Și caut iar și caut iar, și știu / Că nimeni nu-i — și fluier a pustiu“ (**Comentariu**); „Sînt altul ? / Mie însumi străin ? Fugit din mine ? / De mine însumi exilat ?“ (**Cîntec pe cutmă**). Sentimentul alterității apare uneori și ca nostalgie a însului după ipostazele devenirii sale, trecute și ireversibile : „Te-ajungi pe tine însuți din urmă și te vezi / În locul dimineții de azur de odinioară. În limpezimea unei statornice amiezi / Cu zări strălucitoare și cer uscat de vară...“ (**Cîntec de amiază**) ; „Te mai cunoști ? Te-ntîmpini ca pe-un străin, departe“ (**Întîlnire**); alteori el sugerează un inconsens biologic între componentele trupului : „Iată gura care rîde / Altfel de cum ochii pling / Dar chiar gîndul de sub frunte / Nu-i al ochilor ce pling“ (**Cel din urmă om**) sau plasticizează un proces de alienare a însului față de propriile-i însușiri : „Al meu e sufletul ori e străin, / Pătruns în mine fără veste ?“ (**Lied**).

Cîștigat de vis ca perspectivă deschisă și accesibilă oricînd idealității, eroul lui Al. Philippide e mai puțin preocupat de simbolul ei uranic, divinitatea. De fapt, poetul a și fost declarat „irreligios“ (Serban Cioculescu), pentru cerebralitatea goetheană cu care atacă temele transcendenței. Este surprinzător, de aceea, să descoperi în poezia sa urme de fetișizare psalmică : „O, Doamne, dă-mi puterea să te-ajung ! / Culeg în mine, iată, flori de soare. / Pe care la picioare ți le arunc. / În fața ta sînt limpede și prunc, / Ca o pădure plină de izvoare“ (**Rugăciune de dimineață**). Reprezentarea zeului urmează intrucitva tradiția livrescă, apocrifă. Va fi, deci, orizontul-limită al ordinii terestre și, în același timp, punctul ei virtual de obîrșie. Aproximat ca natură eonică și știind mereu la mijloc de supoziție și iluzie, el pare să intre în raza meditației poetice parcă pentru a augmenta starea potențială de singurătate a eroului romantic. Funcționează, prin urmare, mai mult ca element de figurație lirică. Poemele centrate pe ideea invocației cultice sau a mefienței eretice nu vor avea, de aceea, religiozitatea și sfîșierea psalmilor arghezieni, confruntarea cu idolul divin fiind, în poezia lui Philippide, mai mult un mod romantic de raportare la absolut, ca la o lume arhetipală.

Dealtfel, după o sensibilă contaminare expresionistă, ipostazierea divinului inclină invariabil spre caricare. Idolul sorginții devine un totem : „Rotund și gras, molatec și bunduc, / Făptura lui gălbuie-n timp se pierde. / Prinos sfios toți regii îi aduc / Și cîinii vin cu botul să-l dezmierde“ (**Idol**), sau un Pan bicisnic, sălășluind în mlinile care mingile, în buzele care șoptesc, în „frăgezimea sinilor“ și, în genere, în detaliile vădit concupiscente. Evident, nu se abuzează în acest sens. (Philippide avînd un simț divinatoriu al esențialului) decît pentru a se pune în valoare o stare de detașare cvasiatee, deopotrivă romantică (ironică) și expresionistă (cinică).

Distanța pe care și-o ia poetul în reprezentarea transcendenței cîștigă însă și tușa hugoliană a unei veritabile revolte blasfemice. Schimbarea de direcție o marchează, în opera sa, amplul poem dramatic **Izgonirea lui Prometeu**. Prin el, relația antinomică ins — zeu, efemer — etern se mută în planul fabulos, fertil de sensuri, al mitologiei. Prelucrînd circulatul mit prometeic (Hesiod, Eschil, Goethe, Byron, Shelley etc.), poetul îi creează un nou cimp semnificant. În interpretarea sa, Prometeu va fi un mare neliniștit și [illegible] un Lucifer romantic, scindat între cerul care nu-l mai acceptă și obștea pămînteană care-i răsplătește sacrificiul. Poemul reinvestește eroul mitologic indeosebi în latura-i energetică, exaltată, titanic-eroică, mai apropiată de **Sturm und Drang**-ului (Goethe). La această scară, Prometeu poate fi asimilat oricărui alt personaj romantic, fictiv sau cu biografie istorică, jertfit tragic unei misiuni uman-demiurgice. Eroul lui Philippide rămîne, prin urmare, în gamele poeticii romantice și în ipostaza confruntării cu tiparele închipuite ale absolutului.

Într-o vreme de fermentație lirică iconoclastă poezia sa are deci marele curaj de a gravita în jurul unor atitudini caracteristic romantice, tradiționale, și de a invoca în spiritul și din interiorul lor. Este, se pare, modul în care Philippide acceptă și închipuie progresul liric. Consiința doctrinară, stăruința și radicalismul cu care se exercită în acest sens demonstrează voința sa expresă de a-și înscrie experiența în rîndul reformelor lirice ale contingentului.

Mihai Dascal

Suferința și onoarea imaginii la Emil Botta

Emil Botta a fost un penitent al propriului său sistem de imagini. Cu Emil Botta pricepem întrucitva teroarea și omenia Imaginii, atunci cînd, fără a fi devenit încă formă comunicabilă, imaginea era în continuu materia infra-istoriei lui Emil Botta. Aici însă, nu-i mai putem urma pe poet, cel mult putem crede că **imaginativa**, cum numeau medievalii facultatea închipuirii, și-a robit tot restul : «Sînt zugrav și pictor, — spune el undeva unde îl amintește pe Unamuno — fie și pictor sărman. Și pictam cu stîngăcia pe care doar zelul meu îndirjit o întrecea, pictam o grotă, intrarea într-o grotă. Săpam greu, asudat de sîngele rece ca gheața. Săpam în stînca uriașă. Penelul meu de pictor devenise un instrument grecoi, un tîrnăcop rudimentar. Și așa, am înlăturat stîncăria și am pictat intrarea în grotă. Apoi, împlinind un ceremonial, m-am înclinat respectuos în fața lunii, în fața soarelui, și am intrat în grota pe care o pictasem, în propriul meu tablou, atent fiind să nu iau vopseaua. Și din acea clipă nimeni nu a mai știut de mine.» (**Luceafărul**, 6 mai 1972).

Acesta este singurul drum verosimil spre Emil Botta, acum cînd poetul s-a săvîrșit din viață. Sub forma unui text-drum am conceput reflecțiile asupra ultimului Emil Botta, cel din **Un dor fără saț**iu.

Tragic, ironic, **rêveur** a fost poetul în chip statornic, dar poate doar cu ultimul volum vedem interferențele multiple care-i fundează poetica, vedem colindul, incantația, bocetul, imnul, rugăciunea subîntinzînd printr-un dismulat sincretism, în proporții diferite, fiecare poem în parte. Produsul final, altminteri cu totul previzibil, depășește suma sau arta combinatorie la care ar fi supuse genurile contribuabile. Textul finit prezintă toate indicîile a ceea ce aș numi aproximativ **visul povestit.**

Cu Emil Botta ne reîntoarcem spre onirismul de drept poematic, nu prin gingurittul imagistic-nocturn, ci prin iscarea retoricii visului narat, componentele culturii populare sau culte subordonîndu-se „poetului ascuns“ care e visul. Numai chimia unui fantast ar putea face să reacționeze între ele erudita Traumdeutung cu colindele românești sau onirologiile lui Artemidor, Synesius din Kyrene cu umoarea tristă a bocetelor și descîntecelor anonime.

Emil Botta nu se teme să reînnoade firele cele mai răsfirate ale năvodului pentru a captura viețile cele mai fabuloase ale adîncimilor culturii. În **Ale!** e visat motivul mioritic asociat eshatologicului creștin, în desăvîrșitul poem **Iberia** hilarul personal al lui Creangă. Stan Pățitul încifrează un pathos, străin de etopeea inițială, împrumutat lui Cervantes sau Teresei de Jesus ale cărei versuri faimoase — «trăiesc fără să trăiesc în mine / și atît de mult aștept / încît mor de-a nu muri» — și le asumă eul poetic ; în **Iulius Cezar** surpriza constă din lectura stranie aplicată unui bocet din Zarand de sub crusta căruia apare onomasticul imperatorului ; în **Păsările lui Aristofan**, comediograful grec constituie o aluzie fals-livrescă trebuincioasă visării în scris a Menurei Superba și a lui Sagittarius Serpentarius, cele două păsări exotice ; vedenia din **Moartea la pictorul Whistler** este irizată de basmele lui Andersen.

Cu Emil Botta se adeverește pe deplin aserțiunea unui mare scriitor : nu numai natura este naturans, dar și cultura poate fi calificată astfel. Oare ludus-ul cultural al poetului nu se revendică de la marginalitatea-i imaginativă ? Ce sens poate căpăta discernerea vizionară a Memorabilelor lui Swedenborg în cîntecul mierlelor ? Poetul tinde spre **physis**, spre Fire nu prin erudiție, ci printr-o subversiune obstinată a bibliografiei, răstălmăcînd cultura cu tîlcurile absolute ale „Cărții Totului“. Acest mod de a se despovăra de erudiție prin intermediul anti-filologiei, tot atît de cultă ca cea cărela i se împotrivește, justifică totodată opoziția implicată în ultimul volum dintre fenomenalitatea „pură“ și ermetismul doct, foarte doct.

Din aceste cauze rămîne să stabilim noi ceea ce E. Botta nu ar fi făcut niciodată, chiar în ipoteza absurdă că ar fi vrut : anatomia imaginii și a producerii ei. Pare absolut necesar un studiu al lumilor lui posibile ca acela dedicat de Northrop Frye lui Blake.

Mulți cred că Emil Botta este ultimul mohican al romantismului. Se poate, cu condiția recunoașterii ironiei care devorează din interior însăși tronia romantică, astfel încît în urma distrucției să ne întîmpine chipul halucinant al omnipotentei analogii.

Din sutrele poematice ale **Augurilor Inocenței** de Blake, Emil Botta decantează cu totul original viziunea lumii-organism, unde cel mai nesemnificativ gest trage în secret de un fir prins de Univers. Atunci imaginile, obiectele imaginare ale poetului sînt însuflețite unele față de altele de dreptatea metaforică la care trimite cunoscutul fragment al lui Anaximandru. Poșeta din piele de șarpe caută contactul mitic cu duhurile htoniene protectoare : «...Uite-o, pierduta, / gentuța doamnei, / a căzut, / era la pămînt / pielea de șarpe. / Ce vrei, / nici că se poate / o inspirație mai plată / din partea ei, / a simplei poșete, / regina platitudinii, / la atita o duce mintea, / să cadă, să cadă / să se întoarcă / la șarpele casei.. / la Manii și Larii, / la șerpii vestiți.» (**Concertul**).

Dacă E. Botta nu a avut norocul auroral al cîte unui Hölderlin sau Eminescu de a da glas nostalgiei după noianul originar „demult“, „odată“ chiar și pentru a mărturisi ruptura de Unul și traumatismul nașterii din acesta a făpturilor noastre precare, el s-a potrivit altei soarte, intru reconvertirea datelor culturale din starea lor netulburat-istoriografică la trupul subtil al imaginii originarului.

Din centrul unui polihistorism smintit de **paradisul tenebrelor**, de **primăvara demonică** (I. Negoițescu despre celălalt Eminescu, dionysiacul), Emil Botta își exercită iscusința de a contempla **mandala** unui trandafir sau **mandala** sonoră a unei păsări ca în poezia **Ar fi o baladă** sau de a subiectiva în structura visului povestit biografii apuse ca în **Glasul Petrului Cercel**, **Bocetul al lui Ion Vodă Armanul** mai numit și **cel Cumplit**, **Moartea la pictorul Whistler**. Aici, pe terenul paradisului destrămat din condiția lui primară, fragmentele lui mnezice — florile de ex. — duc o luptă fără sorți știuți cu monosemia rece a Axiomei : «Florile s-au întrecut cu Euclid / în savante geometrii / și florile sînt la pămînt / aproape moarte, / le-a pedepsit Euclid, să știi. / Nu știi un doctor, / un vestit în ale medicinei, / un doctor angelicus ?» (**Scorbura**).

Obiectele poetice ale lui Emil Botta sînt permanent susceptibile de comunicări multiple după fațetele pe care le luminează. Novalis : «...Ein unendlich charakterisiertes Individuum ist Glied eines Infinitoriums.» Un individual caracterizat la nesfîrșit este membru al unui „infinitorium“ (frag. 1394).

Dar această polisemie se rezolvă în cele din urmă printr-o cufundare a poetului în ontologia fără de imagini, lipsită de prezența individualurilor, **a mări**l : «Doar uitarea, / de mine să uit, / să mă pierd / pe clocotitoarea, marea pădurii. (**Marea**), ...Și atunci m-am pierdut, / un val printre valuri... / O, sumbrele mele, / alesele mele / delirau pe tărmuri, / se frîngeau în valuri.» (**Thalassa**)

Aici s-ar cuveni să pomenesc modelul mitic engramat de lirica lui Emil Botta, model care, cînd iese în vizibilul poemului (și aici numim textul **Proverb** din primul volum al poetului, **Întunecatul Aprilie** (1937) sau textul **Bocetul al lui Ion Vodă**... din **Un dor fără saț**iu (1976, 1978), cînd se lasă la fund, iluminînd prin stratificațiile suprapuse. Mitul figurează, după cunoștințele mele, în aproape toate sistemele de gîndire prefilosofică ale lumii, însă nouă ne e mai inteligibil după versiunea elino-tracă : a lui Dionysos Zagreus. Sfîrtecat în copilărie de către titani, bucățile risipite ale zeului betleț în Unul primar tind să se readune sub semnul echilibrului, iar din această **sfîșiere / unificare / sfîșiere**, insolubilă pe deplin în lumea oamenilor sau a celei obiective, ia naștere o dramă cosmică în care fiecare element este un actor.

Acest mit a funcționat în cultura europeană în ritmul mai potolit, mai exuberant, dar niciodată dispărut al unui orfism de underground, în stare să transgreseze confesiuni, epoci, înregimentări culturale adverse. Ruperea în bucăți a lui Zagreus poartă numele tehnic de **sparagmos** (imbucătățire). Figura de victimă pe care o face permanent eul poetic la E. Botta provine din constiința dureros-fragmentară a lui în concertul infinitorium-ului. „Dorul fără saț“ este efectul sparagmos-ului.

Bocetul al lui Ion Vodă... face parte din ciclul de poeme pe a căror formulă de stil s-ar putea înscrie emblema folosită o singură dată de poet «...en rêve, où les rencontres sont plus faciles» (Supervielle). Episodul uciderii voevodului, legat de patru cămile și runt după legea islamică arată astfel : «Io trunchiatul cumplit, / cu frigul în oase vărsat, / în moarte încarcerat, / io pe citesipatru cămilele am încălecat / și în patru cornuri de lume, / ca o sălbăticiune de aer, / m-am făcut zburat.» Echivocul actului sparagmos-ului e clar : dezmembrare / reunire în nemărginirea punctelor cardinale.

Mitul se rafinează în **Oglinzile**, crima se abstractizează pînă la inocență, protagonistul piere ca întreg în propria-i activitate fantasmatică : «Am o casă / numai oglinzi. / În ea mă închid / ca un fermecat / și mor mereu, repetat, / în glaciale oglinzi / reflectat.»

Rămîne pentru alt prilej revelarea tuturor modulațiilor mitopoetice ale acestei zeități care moare.

Candoarea cu care așterne în scris apocalipse de-o clină este aceeași care desface vraja Răului, destrămîndu-i laturile și reîntocmind texte din ele, texte cu o valoare de amulet, îmărtășîndu-se din uitata funcție pe care o aveau acele canete de lei sau de șerpi încrustate în porți spre descurajarea spiritelor malefice ce-ar fi dorit să intre înăuntru. Acest lucru s-ar echivala destul de inexact cu o înfruntare între forma externă și cea internă. O clocnire de tărîmuri (teoretic ideale) care ia sfîrșit printr-un transfer de atribute în ambele sensuri : frumosul formal încifrează straniul neliniștitor ferecîndu-l în eufemisme : Năzdrăvancele, Violetera, Înger frumoasa, Primavera, Doamna cu toporaș, Orhideea, conform onomasticii „cumplitei feminități“ (G. Durand), afidîndu-l muzical : «...Nobil picioruș / de o indicibilă grație, / al Europei, al zeiței picior, / în groapa Mediteranei, / în grota de azur ! / Și cîntă peninsula nobilă, / zece mii de tenori, / zece mii, ținete metalice / sub cerurile italice / în gura mare, / zece mii : / ...Un **venticello**, / o adiere, o briză / este Calomnia !» (**Moderato cantabile**).

«Și la ce bun poeții în timp nevolnic ?» sună un vers holderlinian. La ce bun tărmul halucinat al lotofagilor, somnambulul lui Nerval, texturile miraculoase ale lumii lui „ceea ce nu-i cu putință, dar pare adevărat“ experimentate de Huxley sau Michaux ? Ar trebui să ne reîntoarcem la aforismul lui Novalis cu convingerea că la Emil Botta vizionarismul este acel individual infinit caracterizat.

Lui Emil Botta i-au fost sortite onoarea, suferința și daimonia Imaginii pînă dincolo de pragul de unde acesta încetează : «...Și abia se mai vede / o paloare, o umbră de scară. / Și infinitatea de trepte / coboară, coboară. / Și abia se distinge / la granița intîrzie / în litere stulte, nefaste, / ceea ce odată scria : / Oricine, ce vrea !» (**Nicăieri**).

Dan Arsenie

CONTEMPORANII NOȘTRI

Mihnea Gheorghiu

Poet înfibrat de smulgerile avangardei interbelice, sensibil la semnele vremii, prozator și dramaturg fascinat de aura personalităților ilustre din istoria neamului, considerate din inedite perspective interpretative, Mihnea Gheorghiu este, nu în cele din urmă, și un asiduu cercetător al literaturii universale. Cu începuturi deosebite în timp și dezvoltări inegale în suprafață și profunzime, toate aceste preocupări, numai aparent disparate, se realizează concomitent în reciprocă emulație, firește, cu diferențe de intensitate între ele de la o etapă la alta, închegînd în sfera umanisticii — alături de contribuțiile traducătorului, eseistului și publicistului ori de prestațiile didactice și obștești — profilul complex al unui intelectual atent și receptiv la imperativele timpului său, prezență activă și creatoare în viața cetății. În studierea fenomenului literar universal, în retrospectivă sau contemporan, mijloacele investigației tradiționale se întrepătrund fără disonanțe cu cele ale criticii mai noi, conducînd dialectic, pe direcția esteticii materialiste, la convingeri formulate cu limpezime și fermitate ; nu și restrictiv unilateralizante. Întreprins preocupărilor, mai ales în lucrările de început, cu riguroase întemeieri istoriste pozitiviste, demersul rațional către simburele mirabil al operelor își va încorpora treptat, în proporții diferite, studiul comparatist, depășind asociaționismul întîmplător, critica sociologică, biografică și enunțul eseistic, acoperind preferențial spațiul literaturilor de limbă engleză. În acest cadru, zăbovind indeosebi asupra scriitorilor care au transmis impulsuri primenitoare, democratizante, în cultura umanității. Gîndit ca un periplu al spiritului cu pasionante finalități epistemologice, excursul istorico-literar se întăptuiește în forme variabile, antrenînd, în expunerea științifică sau în abordarea relaxat eseistică, stilul sobru, voit degajat, rezemat pe solide suporturi factologice, literaturizarea ferită de excese, însemnarea de călătorie, memorialistică, ușoare tente de oralitate ori reflexivitatea liric-filozofică ce vizează mai totdeauna aprecieri și situări în zone de cultură mai cuprinzătoare.

Crescut din lucrarea de doctorat, debutul istorico-literar în volum — **Modalitatea nonconformistă a dramei** (1948) — indică un spirit lucid și cutezător care, avansînd pe drumurile cunoașterii, refuză poteca bătătorită a adevărului axiomatic, loc comun sau gratuitate inutilă, în favoarea propriilor opinii și experiențe. Antrenat în dezbaterea unei probleme de actualitate, aceea a conformismului și nonconformismului în literatura contemporană, autorul își limitează cîmpul referențial la două tendințe fundamentale ale teatrului, pe care le denumește, în virtutea unor criterii originale, irlandez și continental, ilustrîndu-le prin creația a șase dramaturgi de certă valoare. Parcurgerea unei întinse bibliografii de specialitate, literatură dramatică sau critică, alimentează logica strînsă a raționamentelor cu un bogat și concludent material exemplificativ, evitînd astfel riscul și labilitatea concluziilor pur intuitive. Prefigurează totodată armătura teoretică a lucrării, sumarizînd, într-o succintă retrospectivă istoristă cu rosturi introductive, modalitatea conformistă a teatrului de-a lungul tuturor momentelor reprezentative ale existenței sale. Altă dată cea instăpînită, acceptia noțiunii de conformism definește, de astădată, correspondența realității literare cu **realitatea** socială de fond, atribut distinctiv al artei perene. Prin opoziție, convencionalismul, interferat pînă la identificarea cu conformismul, vizează potrivirea operei pe formele înșelătoare ale unei realități născute artificios în afara determinărilor istorice ale culturii.

Din această schimbată perspectivă semantică, evoluția teatrului conformist, răsfrîngînd mijlocit realitatea existențială, marchează dialectic și însemnele crepusculului și ale aurorei evului contemporan, noul umanism și clasicism. Stingerea sentimentului tragic în dramaturgia contemporană este dovedită contrazisă de existența eroilor anticonvenționali în toate creațiile scriitorilor înfățișați, atestînd „renașterea“ tragicului în forme inedite, purtătoare de sensuri noi. Accentuînd lămuritor asupra factorilor mediatizanți, care condiționează polifonic fenomenul de artă, Mihnea Gheorghiu pledează convingător, în prezentările analitic-monografice, pentru continuitatea ascendentă a dramei cu ajutorul personajelor reprezentative din operele curentului irlandez (J.M. Synge, S.O'Casey, E. O'Neill) și continental (Th. Wilder, J. Anouilh, F.G. Lorca). Observațiile, de finețe și adîncime, vădesc capacitatea sintezei integratoare în ample răstimpuri ale istoriei culturii. Chiar dacă generalizările nu sînt, în intenția declarată a specialistului, decît niște premise-ipoteze care să incite la meditație.

În decursul anilor, spațiul literaturilor de referință, odată cu el cel al individualităților creatoare și al operelor, se lărgește cu încetul, menținîndu-se însă vechile nuclee de rezistență. Predilecția pentru dramaturgie continuă vădit și în **Orientări în literatura străină** (1958), dești sfera de interes depășește substanțial problemele teatrului. Dintre scriitorii studiați în volumul anterior, doar F.G. Lorca este reluat într-o viziune mult adăugită, autorul fixînd trăsăturile distinctive ale operei și izvoarele lor generatoare în romantism, baroc și clasicism. Shakespeare, în schimb, sau B. Shaw, abordați și ei parțial și publicați cu alte prilejuri, beneficiază aici de prezentări rotunde și adîncite ; cel dintîi se va instala definitiv în preocupările viitoare ale exegetului. Expunerea densă, cu statorniciri istorico-literare, sublinîază elocvent, pe baza argumentelor biografice și artistice, încadrarea lor în epoca modernă. Studiile avînd în centru personalități prestigioase ale literaturii dedicate scenei se împlinesc cu pătrunzătoare crochiuri sintetice, precum cel despre orientările dramei apusene contemporane. Teatrul occidental european (B. Brecht, E. Ionescu, S. Beckett, A. Camus ș.a.), asemenea celui american (T. Williams ori A. Miller), este examinat și apreciat, cu rezervele critice de rigoare, din unghiul eficienței filozofice vis-à-vis de problemele existențiale : interogativ, afirmativ și interogativ-afirmativ.

Sumarul volumului înmănunchează și destule intervenții despre proză, poezia fiind mai slab reprezentată. Deosebirile metodologice și diversitatea personalităților înfățișate, direcțiile, stilurile, formulele estetice cărora le aparțin, deconcertează intrucitva prin impresia de eterogenitate. Numai în aparență, întrucît toate studiile, majoritatea concepute între 1953—1957, converg în a exprima, la nivele de reprezentativitate diferite, valoric, temporal și spațial, orientări mai vechi și mai noi din literatura universală. În favoarea unității de conținut mai pledează, pe de altă parte, preferința pentru creatorii care, prin filozofia promovată, modul de realizare și destinatari, au depășit elitarismul steril, contribuind la democratizarea culturii. Printre studiile elaborate indeosebi cu ajutorul procedeelor istoriei literare tradiționale, complinite cu posibilitățile comparatiste și, într-o măsură, cu cele eseistice, se detașează și cele consacrate romancierilor Ch. Dickens, M. Twain, și Th. Dreiser. Indiferent de punctul de pornire, eseistic constituit, de fiecare dată se înfiripă contururi cvasimonografice, excursul biografic, social-istoric și cultural, relaționat permanent cu universul operei, oferind temeiuri suficiente pentru deslușirea coordonatelor diferențiale și a destinului literar. Subtilitatea ironiei, sentimentul vitalității și observația de moravuri (Dickens), sobrietatea absurdității, romantismul retezat de glumă și paradoxul (Twain) ori realismul brutal și ultragiator (Dreiser) sînt bine puse în lumină de analiza săvîrșită pozitivist, comparatist și digresiv-eseistic.

În sfîrșit, o parte din retrospectivele critice mai restrînse sînt marcate hotărîtor de modalitatea eseului : elemente disparate, proprii demersului istorist, biografic și comparatist, se întîlnesc și aici, subordonate însă altei dominante metodologice. Dar, oricît de relativizante și lejere, arabescurile ideilor se înlănțuie în cele din urmă, schițînd portrete cît de cît unitare în liniile esențiale. O mulțime de prozatori — Cervantes, Swift, Cooper, B. Stowe ș.a. — sînt cronologic pornindu-se de la varii pretexte : apariția unei cărți, aniversări sau comemorări, cutare idee ori situație-eveniment etc. În același chip este tratată și mai tînăra literatură americană și franceză, dar cu ascuțișuri critice mai pronunțate. Împlinîndu-se reciproc, cele două volume alcătuiesc un tablou relativ complet, deosebit de expresiv, al principalelor momente — orientări care guvernează dezvoltarea literaturii universale în contemporaneitate ; cu cîteva necesare puncte de sprijin în epocile clasice.

Spirit cu vocația întregului tradiant perspectiva : factologic și prin comentariu, oricît de restrîns în semnificații, Mihnea Gheorghiu și-a valorificat această înclinație sistematizatoare și integratoare și prin publicarea a două monografii în volume de sine stătătoare. Un început, în acest sens, îl oferea **Walt Whitman** în 1955.

Cu adevărat edificatoare este însă monografia **Scene din viața lui Shakespeare** (1958), care-l plasează pe autor printre specialiștii reputați în exegeza creației marelui insular. Căci, deși apărută într-o colecție cu profil și finalități prin excelență formative, destinată tineretului — „Oameni de seamă“ — care și-a întipărit amprentele restrictive mai mult în configurarea expunerii și în stilul atractiv, cu sonorități de romanțare ori de însemnări reportericești, contribuțiile interpretative, pe drept cuvînt de referință, sînt în afara oricărei posibilități de chestionare. Titlul cărții, **Scene din viața lui Shakespeare**, împinge reflecția pe o derutantă pistă de apreciere, atestînd parcă discontinuitatea intenționată a expunerii vieții, Mihnea Gheorghiu neambiționînd, pasămite, și considerarea operei. Curgerea biografică se păstrează într-adevăr în registrul principal, tar hiatusurile documentare sînt acoperite convergent de o bogată rețea de supoziții, subiniate întotdeauna ca atare, și informații culese din surse adiacente, printre care creația deține o pondere însemnată, așa că tablourile de viață se întrepătrund cauzal și formal, realizînd o succesiune foarte rar întreruptă de absența certificărilor arhivistice. Referirile la substanța operei sînt atît de frecvente și dezvoltate, în unele părți se impun în primă atenție, încît se poate vorbi cu deplină îndreptățire și de o atentă prezen-

Stan Velea

Continuare în pag. a 6-a

1980 — Un an Eminescu

fără îndoială că anul 1980 a fost un an bun pentru Eminescu, atît sub aspectul editării în continuare a operei sale, cît și din unghiul interpretării critice a acesteia. E drept că o mutație fundamentală în exegetică nu s-a produs, că volume precum cele semnate mai demult de E. Papu sau I. Negoițescu, de G. Munteanu sau C. Noica, propunînd alte viziuni unitare asupra autorului **Luceafărul** sau valorizînd unele demersuri analitice moderne. În ansamblu, anul 1980 însumează contribuții importante, atît cantitativ, cît și calitativ ; articolul nostru, avînd un caracter preponderent **de bilanț**, nu se va ocupa în principal de al doilea aspect, cît de primul, încercînd să rețină cele mai interesante lucrări și premisele inovatoare pe care le-au enunțat mai ales unele articole din presa literară a anului. Cît despre opiniile noastre în ce privește exegetica eminesciană și posibilele sale căi de dezvoltare în viitor, acestea au fost prezentate într-o intervenție a cărei lipsă de ecou ne mîhnește în continuare (v. **Pentru o mai dreaptă cinstire a lumii eminesciene**, „Luceafărul", 14 și 28 iunie 1980).

Se cuvine, bineînțeles, început cu evenimentul editorial al anului, apariția vol. IX din **Opere**-le lui Eminescu, cel dintîi din seria de publicistică (1870—1877), cuprinzînd colaborările poetului la „Albina", „Familia", „Federațiunea", „Convorbiri literare" și „Curierul de Iași". Iată că după eforturile de editare a unor părți din corpusul publicisticii eminesciene (Ion V. Boeriu — **Scrieri de critică teatrală**, 1972, Gh. Bulgăr și Al. Melian — **Icoane vechi și icoane nouă**, 1974, Aurelia Rusu — M. Eminescu, **Articole și traduceri**, 1974, ș.a.), Al. Oprea și excelentul colectiv de cercetători de la Muzeul Literaturii Române (Petru Creția, D. Vatamaniuc, Anca Costa-Foru și Eugenia Oprescu, cu colaborarea lui Gerhardt Csejka pentru îngrijirea textelor germane) — timpul pare a fi „fost conjurat și himera inaccesibilă cohorită pe pămînt", după cum spunea Perpessicius în prefața volumului III din **Opere** (1944).

În domeniul valorizării operei, colecția „Eminesciana" a editurii **Junimea**, coordonată cu pricepere și fermitate de Mihai Drăgan, el însuși analist de subtilitate al rostirii eminesciene, a făcut să reintre în circuitul curent al exegeticii eminesciene fundamentala lucrare a „primului nostru critic structuralist", cum îl numește Ion Apetroaie în studiul introductiv pe D. Caracostea, — **Aria cuvîntului la Eminescu**. Modernitatea izbitoare a demersului lui Caracostea este un semn în plus că astfel de reeditări sînt o reală necesitate. Tot în colecția „Eminesciana", a apărut în acest an, reeditat, demersul analitic sclipitor al lui I. Negoițescu — **Poezia lui Eminescu**, devenit un prag de neocolit în cercetarea modernă eminesciană, urmînd reeditării elegantei structurări a lumii eminesciene, pe coordonate fenomenologice, aparținînd lui Edgar Papu (**Poezia lui Eminescu**), în aceeași colecție de prestigiu a editurii **Junimea**. Numărul 21 al colecției îl reprezintă culegerea de studii **Mihai Eminescu — Coordonate istorice și stilistice ale creației**, semnată de Gh. Bulgăr care, pe alte coordonate, continuă cercetarea de adîncime a detaliilor din variante, făcută de A. Guillermou și sinteza stilistică de marcant profesionalism a lui D. Irimia, ambele apărute în colecția „Eminesciana" în anii trecuți. Ediția E. Lovinescu — **Mite**, Bălăuca, întocmită de Ion Nuță („Eminesciana"-20) este exemplară în felul ei, prilejuind o plăcută relectură.

O apariție de prim ordin este apoi secțiunea dedicată lui Eminescu în **Istoria literaturii române — Epoca marilor clasici**, de George Munteanu, ale cărei virtuți exegetice ne face să regretăm o dată mai mult inexplicabila întîrziere a apariției volumelor anunțate de autor în seria **Hyperion**. „Structurile" esențiale detectate în gîndirea eminesciană (sensibilul, inteligibilul, imaginarul), observațiile asupra spiritului energic volitiv al poetului, de-centrarea operată în raporturile cu viziunea schopenhauerlană, comentarea conceptului, categorial, de eminescianism, ș.a.m.d — sînt calități de natură să impună o mutație propriu-zisă în hermeneutica eminesciană. Remarcabilă din toate punctele de vedere este lucrarea lui Iosif Cheie-Pantea — **Eminescu și Leopardi. Afinități elective**, grupînd afinitățile în jurul unor dimensiuni spiritual-estetice esențiale : „Poezia durerii universale", „Dialectica istoriei", „Condiția geniului", „Nostalgia stării de natură", „Trecutul", „Vocația clasică", avînd o excelentă punere în ecuație a relației Rousseau-Schopenhauer-Leopardi-Eminescu și o concluzie în totul pertinentă asupra cristalizării clasic-geometrice a tumultului interior la poetul italian, față de „spectacolul halucinant al universului plutonic" eminescian, deschis la voluptățile dincolourilor eului.

1980 a fost anul în care a apărut și volumul V din **Caietele Mihai Eminescu**. Apărut sub competenta îngrijire a lui Marin Bucur, prezentul caiet, structurat în principal pe relațiile lui Eminescu cu istoria, cuprinde integral manuscrisul istoric 2 263 și partea a treia din mss. 2 285 — „Einletiende Gedanken über volkerpsychologie" (transcriere și traducere de Adelia Perju), studii, analize și contribuții biografice semnate de Paul Cernovodeanu, D. Vatamaniuc, Gheorghe Lascu, Edgar Papu, Ștefan Badea, Șt. Cazimir, Henri Zalis, Nestor Camariano, A.Z.N. Pop și Victor Andrei.

O serie de volume de critică și istorie literară sau de stilistică, apărute în 1980, cuprind secțiuni (sau trimiteri) dedicate operei eminesciene. Dintre acestea semnalăm : paginile care-i vizează pe Eminescu în **Existența romantică**, de Edgar Papu (B.P.T. — 1 048), paginile 340—352 din Ștefan Aug. Doinaș — **Lectura poeziei**, revelatoarea aplicație asupra „Cezarei", efectuată de Marian Papahagi în vol. **Eros și Utopie**, capitolele „Călin — file din poveste — o analiză a variantelor" și „Structură pronominală și atitudine lirică în poezia lui M. Eminescu" din cartea lui Alexandru Niculescu — **Între filologie și poetică**, secțiunea dedicată unor **Aspecte ale universului imaginar eminescian** în cartea Feliciei Giurgiu, **Motive și structuri poetice**, volumul de înaltă ținută spirituală al lui Corneliu Mircea **Cartea Flințel**, cu trimiteri din cele mai profitabile la logosul eminescian și capitolul „La confluența mitului cu literatura" din cartea lui Mihai Coman **Izvoare mitice**.

Din contribuțiile eminesciene aduse în presa literară a anului 1980 ni s-au impus întîi cele din „Convorbiri literare" ; semnalăm astfel : **Experiență și profunzime poetică** (Mihai Drăgan), **„Dor" în poezia lui Eminescu** (Gheorghe Drăgan), **Ipostaze ale spiritului eminescian și Eminescu și mitul dacic** (Virgil Cuțitaru), **Ipoteze : Oda în metru antic** (E. T. Dinescu), **Eminescu — desacralizarea spațiului poetic** (I. Constantinescu). Apoi : **Archaeus — virtul contemplației eminesciene**, de Constantin Barbu („Ramuri" 6/80), **„Floare albastră" — nuanțări**, de G. Sorescu (id. 8/80), Mircea Vaida — **Comentarii la Archaeus** („Tribuna", 5/80). Eugen S. Cucerzan **Ipostaze ale timpului** (id. 6/80), studiile semnate de Al. Melian și Elena Loghinovski în „Revista de istorie și teorie literară", nr. 1/80, interviul acordat de Rosa del Conte lui Domitian Cesereanu („Tribuna", 24/80), serialul lui Dan Zamfirescu — **Eminescu și Hașdeu** („Săptămîna", 25.01 — 08.02.80), **Mit și viziune poetică la Eminescu**, de Mihai Drăgan („Ateneu", 1/80), **Chipul din castel**, de Ioana Em. Petrescu („Amfiteatru", 1/80), **Eminescu-Rimbaud**, de I. Constantinescu și **Mihai Eminescu — un pasionat al istoriei**, de Damian Hurezeanu (ambele în „România literară", 2/80). Prin dezbaterea sa asupra „Fondului principal al culturii române", revista „Luceafărul" a prilejuit în 1980 apariția a numeroase opinii de cea mai acută actualitate, dintre care semnalăm intervenția Aureliei Rusu (nr. 30/80). Citabile sînt, tot aici, contribuțiile lui Grigore Tănăsescu — **Însemnări despre „minunea" eminesciană** („Luceafărul", 21.06.80), **Faza apolliniană a gazetăriei poetului**, de Al. Oprea, **Modulații temporale în „Trecut-au anii"**, de V. F. Mihăescu și **Între doi contemporani**, de Gheorghe Suciu, toate în „Luceafărul" din 12. 01. 1980.

Noul deceniu în care am intrat este cel care va cuprinde și centenarul morții poetului. Fie ca pînă în 1989 să-i avem opera completă în rafturi și ca niciodată acea previziune din „Criticilor mei" să nu se împlinească !

Dan C. Mihăilescu

CĂRȚILE ANULUI

Paul Erdös : „Baladă" (Salonul anual de grafică)

Studiul culturii populare

Cercetarea culturilor populare nu este o **ocupație** nerecomandată. În ea, noi, oamenii secolului XX nu ne regăsim răsfrînte chipurile actuale, ci, eventual, regăsim esența umană generică, manifestîndu-ne însă într-o multitudine de forme culturale și sociale. Din punct de vedere filozofic, demersul antropologic implică o dublă descoperire : studiînd pe alții, tindem să relevăm profilul general al omului dintotdeauna, dar, în același timp, pornind de la acest fond comun și unitar, putem înțelege varietatea alcătuirilor culturale create de om, ne putem înțelege pe noi înșine ca pe o „alteritate", privindu-ne propria cultură cu un ochi obiectiv, lucid, demistificator.

Privind anul ce a trecut ca un sumar și convențional etalon pentru o apreciere retrospectivă aș putea spune că tendințele și orientările cercetării noastre folclorice, configurate pînă acum, se găsesc întărite și confirmate de aparițiile editoriale cele mai interesante ale ultimelor douăsprezece luni.

a) În primul rînd este vorba de ponderea deosebită pe care o are editarea de texte literare folclorice. Și lucrul este firesc, dacă ne gîndim la bogăția creației populare, la nenumăratele materiale păstrate în arhive ori în lucrări greu accesibile, la necesitatea științifică și culturală ca aceste texte să ajungă în mîinile unui public cît mai larg. Se cuvine, aici, să amintim truda și consecvența cu care, de mai mulți ani încoace, Editura „Minerva", prin redactorii ei Ioan Șerb și Iordan Datcu publică antologii de literatură orală și lucrări de folclor dintre cele mai utile și mai interesante. Ca cercetător pasionat al acestui domeniu trebuie să mărturisesc că din două cărți pe care le deschid, una poartă pecetea acestei edituri — lucrul acesta este singular, și, în egală măsură, prilduitor. Iată, de exemplu, în anul 1980 beneficiem de un prim volum din monumentala colecție **Materiaturi folcloristice** realizate cîndva de Gr. G. Tocilescu și Cristea N. Țapu, (ediție critică dotată cu un amplu studiu introductiv și cu o riguroasă clasificare semnate de I. Datcu), de lucrarea lui Vasile T. Doniga. **Folclor din Maramureș** (reprezentativă selecție de literatură populară, inarmată și cu o subtilă prefață semnată de Mihai Pop), de o voluminoasă **Antologie de lirică populară românească**, prezentată de Ligia Birgu-Georgescu și de o foarte interesantă lucrare a lui Ion Diaconu, numită **Cîntăreți și povestitori populari**, unde, alături de texte vrincene de lirică și proză, întîlnim și patru monografii referitoare la viața și mentalitatea celor patru localnici de la care autorul a cules materialul publicat. Nu pot încheia paragraful dedicat editorilor de texte folclorice, fără a aminti aici o excelentă apariție și inițiativă totală. Este vorba despre lucrarea **Calendarul Maramureșului**, realizată de Ioan Bogdan, Mihai Olos și Nicoară Timiș, o fascinantă (pentru cititor) dar riguroasă și utilă (pentru cercetător) incursiune în spațiul folcloric specific acestei regiuni.

b) O altă predilecție a cercetării folclorice românești constă în interesul deosebit ce-l manifestă pentru latura formală (adică stilistică) a textului de literatură populară. De-a lungul anilor au apărut mereu studii dedicate funcționalității estetice a creației orale, fapt ce a condus, în ultima vreme, la o adevărată proliferare a „retoricilor" și „poeticilor" folclorului. În această direcție se înscrie și **Estetica oralității** semnată de Adrian Fochi, precum și mai recenta carte a lui Petru Ursachi, **Prolegomene pentru o estetică a folclorului** (cum despre aceste cărți cît și despre alte cîteva pe care le voi aminti în continuare mi-am spus părerea la timpul potrivit, mă voi mulțumi aici cu simpla lor menționare și încadrare într-o anumită orientare de idei și opțiuni metodologice).

c) Aspirația către o abordare de tip antropologic constituie una dintre orientările din ce în ce mai conturate în ansamblul folcloristicii românе. Aș aminti deci dintr-un unghi mai general de eseul incitător și profund semnat de Harry Brauner cu titlul **Să auzim iarba cum crește**, de studiul amplu al lui Traian Herseni **Cultura psihologică românească**, de lucrarea lui Dionisie Petcu, **Conceptul de etnie**, precum și de volumul colectiv, coordonat de Romulus Vulcănescu, cu titlul **Introducere în etnologie**. Găsim aici focalizarea, din perspective euristice diferite, a unor variate probleme legate de felul în care funcționează cultura populară în ansamblul ei, de semnificația pe care o au diverse fenomene folclorice, de valoarea unor concepte teoretice utile pentru adîncirea cercetării folclorului. În sfîrșit, Vasile Tudor Cretu ne propune în lucrarea sa **Ethosul folcloric — sistem deschis**, o perspectivă antropologică de ansamblu, o încercare de totalizare a universului de valori și sensuri, de simboluri și mituri specific culturii noastre populare.

d) Mitosul românesc constituie și azi un teritoriu la fel de fascinant, și, de ce să n-o spunem, la fel de puțin cercetat ca și în anii trecuți. Dacă reeditarea lucrărilor lui Romulus Vuia într-un volum cu titlul **Studii de etnografie și folclor** a readus în actualitate opera acestui mare savant, operă în care investigația etnografică se împletește cu inoteza mitologică, nu mai puțin adevărat este că anul 1980 nu a oferit o paletă prea bogată de cărți dedicate substratului mitologic, arhaic, păgîn, specific folclorului românesc. Nu aș putea aminti aici decît de cartea lui Andrei Oișteanu, **Grădina de dincolo**, care ne propune o investigare a basmului românesc din perspectiva substratului mitologic universal al tuturor basmelor populare, precum și de volumul publicat de autorul acestor rînduri, sub titlul **Izvoare mitice**.

e) Ceea ce surprinde, atunci cînd vorbim de cercetarea folclorică românească, este absența unui val sau a unui grup de tineri cercetători. În ultimii ani, majoritatea zdrobitoare a titlurilor apărute, se datorează unor savanți de prestigiu, deveniți, de-a lungul anilor, aproape „clasici" ai acestui domeniu. Dar unde sînt, alături de ei, tinerii cercetători ? Au dispărut cu totul ? Iar dacă nu, de ce nu scriu ? O știință nu se poate impune, atîta timp cît o bună parte din operele care o reprezintă sînt re-editări sau lucrări ale unor savanți consacrați. Ele asigură prestigiul unei științe, valoarea ei exemplară și chiar didactică, dar nu și viitorul ei. În contextul în care, pe de o parte, folclorul, cu bogăția sa inepuizabilă, de manifestări culturale, ne este atît de aproape și de familiar, iar, pe de altă parte, cercetarea antropologică se bucură de o dezvoltare și de un prestigiu fără precedent, cum oare vom putea constitui o știință românească a culturii populare, fără aportul tinerilor specialiști ? Și sper să nu supăr pe nimeni, recunoscînd faptul că folcloristica română s-a „clasicizat" parcă prea devreme, că adeseori ea bate pasul pe loc și se înfundă în sterile declarații de principiu, în vagi generalizări și în inutile polemici. Și aș mai îndrăzni să spun că dincolo de aspectul strict științific al acestei situații este o datorie de pietate față de propria noastră cultură, să o studiem cu rigurozitate și profunzime, să încercăm să-i descoperim bogăția și specificul, prin analize adînci, coerente și obiective, și, pentru aceasta, să încurajăm formarea de noi și noi cercetători, pasionați de folclor și înflăcărați de dorința de a cunoaște cît mai mult, de a se informa și de a descoperi structurile reale a universului spiritual românesc.

Mihai Coman

Competiția lirică

În ce ne privește, nu agreem prea mult procedeul critic, îndeobște adoptat în situații precum cea de față, de a decreta că un anumit „an literar" aparține, scrutat din unghiul apariților editoriale, unuia din genurile consacrate : poeziei, prozei, dramaturgiei, criticii și istoriei literare. Din acest motiv, așadar, fie și pentru că la scara valorilor raportul calitate-cantitate funcționează în mod extrem de imprevizibil, refuzăm din capul locului o atare optică discriminatorie. Însă, delimitînd cîmpul de observație la fenomenul liric, trebuie să spunem, cu deplin simț de răspundere, că producția editorială a anului 1980, în totalitatea ei, se constituie într-un strălucit argument menit a confirma prezența excepționalului flux inovator, în accepția profund creatoare a cuvîntului, sub semnul căruia se află poezia românească a ultimelor două decenii. Pilduitor, în această privință, este faptul că și în anul literar 1980 o parte din semnalatarii volumelor nou apărute, pe de o parte, sînt exponenți autorizați ai generațiilor și promoțiilor poetice celor mai reprezentative, înscrise deja în analele istoriei poeziei actuale. Propunînd, ad-hoc, cronologia se urmează, ne dăm numaidecît seama de adevărul afirmației : Virgil Teodorescu, Geilu Naum, Eugen Jebeleanu și Vlaicu Bârna ; Ion Horea și Aurel Rău ; Ion Gheorghe, Petre Stoica, Grigore Hagiu, Florența Albu, Florin Mugur, Nicolae Motoc, Cezar Ivănescu, Ioan Alexandru și Mircea Micu ; Doina Uricariu, Dușan Petrovici, Valeriu Armeanu, Marin Mincu, Liliana Ursu, Mara Nicoară, Valeriu Pantazi, Florin Costinescu, Lucia Negoiță, Marcel Turcu, Ion Murgeanu și Mircea Florin Șandru ; Traian T. Coșovei, Nichita Danilov, Matei Vișniec, Corneliu Ostahie, Liviu Ioan Stoiciu și Vasile Versavia. În contextul acestui „an literar", se cuvine a menționa și contribuția de ultimă oră, concretizată în volume inedite, a unora dintre poeții reprezentativi ce scriu limbile naționalităților conlocuitoare : **Pămînt de piatră** de Pali Lajos, **Camera obscură** de Olah Isztvan, **Persoana a II-a** de Bala Jofia, **Hotel California** de Richard Wagner și **Cascada de toamnă**, antologia lui Slavco Vesnici.

Pe de altă parte, nu este lipsit de importanță, dimpotrivă, să menționăm în chip special sensibila reînvigorare a acțiunii de repunere în circulație a unora dintre valorile certe ale poeziei de azi prin intermediul colecțiilor de mare tiraj ; de pildă, în „Biblioteca pentru toți" (făcînd abstracție de prezența absolut inexplicabilă, în cadrul colecției, a lui Dan Deșliu), Ion Brad și Ion Gheorghe, în „Cele mai frumoase poezii", Leonid Dimov, Ileana Mălăncioiu și Radu Cârneci, iar în colecția „Hyperion" a editurii „Cartea românească" volumele recent apărute sînt semnate de Dan Laurențiu, Emil Brumaru, Nicolae Ioana, Marius Robescu, Vasile Vlad, Gheorghe Istrate. Sigur, în aceste din urmă cazuri, nu este vorba de premiere editoriale absolute, dar ceea ce se cuvine a fi subliniat este tocmai caracteristicul impact dintre valorile perene ale poeziei noastre de azi și sporita solicitudine arătată acestora de către cititorul contemporan, în egală măsură iubitor și cunoscător de poezie. Așa se explică, de altminteri, succesul de substanță, nu numai de critică ci și de public, pe care l-au înregistrat majoritatea volumelor inedite semnate de autorii mai înainte numiți. Cîteva scurte caracterizări critice, în acest sens, se impun de la sine. **Culminația umbrei**, noua carte a lui Virgil Teodorescu, captivează prin dezinvoltura matură a tonalității lirice și a limbajului ; pe cît de discretă tot pe atît de pregnantă originalitate a poeziei lui Gellu Naum, tiranic și revelator îndatorată „figurii" „neosuprarealiste" a poeticii moderne (criza limbajului = dramă existențială atotcuprinzătoare), își dezvăluie, acum, în volumul **Partea cealaltă**, noi și proaspete valențe ; **Bătaia cu aur**, poate cea mai de seamă carte a lui Ion Horea, se însinuează definitiv în sensibilitatea și conștiința cititorului grație autobiografismului ei grav-confesiv, înscris într-un univers încărcat de eresurile unei geografii spirituale mitic-ardelenească ; **Fantastica pădure a** lui Grigore Hagiu, cea mai impresionantă realizare în context, poartă integral pecetea tragismului existențial pricinuit de un nimicitor cataclism natural precum cel din 4 martie 1977 ; recursul la cea ce am numit și cu alt prilej memoria „ancestrală" a timpului mitic-istoric, în **Cenușile** lui Ion Gheorghe, se soldează cu rezultate artistice efectiv memorabile ; diorama spiritual-istorică din **Imnele Moldovei** de Ioan Alexandru impune prin grandoare și patetism ; după **La Baad**, carte fundamentală în peisajul poetic actual, **Muzeon**, cea mai recentă apariție editorială a lui Cezar Ivănescu, atestă, nuanțînd-o la modul inefabil, incontundabila vocație a poetului pentru marea elegie mitic-romantică de inflexiune trubadureșc-psalmodică ; tensiunea confesivă de o intelectualitate tipic feminină din ultima carte a Doinei Uricariu reconfirmă o „voce" poetică în totul distinctă : orfismul auster, chemat a dezvălui un eu poetic interiorizat, obsedat, la modul intrinsec, de o gravă problematică gnostică, în ordine morală, din **Aerul tare de dragoste**, a treia carte a lui Valeriu Pantazi (fapt atestat și de strălucitul ciclu recent apărut în „Luceafărul") atrage atenția asupra unei personalități poetice de prim plan ; inteligent-sentimentalul „joc" poetic din a doua carte a lui Traian T. Coșovei, **1, 2, 3...** închide în sine o experiență insolită încununată de succese adesea spectaculoase : în fine, **Fiintini carteziene**, romantica și totuși organic reflexiva carte a lui Nichita Danilov recomandă, poate, pe cel mai valoros debutant al anului literar 1980.

Firește, concentrata noastră expunere, dat fiind faptul că ne-am oprit asupra a ceea ce considerăm a fi valoare sigură în cîmpul apariților lirice din 1980, poate apărea pîndită de exultantă festivitate. De aceea, în final, este necesar să precizăm că neîmplinirile artistice, nu o dată flagrante, n-au lipsit nici anul acesta. Meteahna concretizată în cunoscuta sintagmă „poezia lenești" a recidivat destul de frecvent mai ales în cazul așa-zisei poezii de serviciu, prea ușor tipărite în paginile revistelor, dar și în unele culegeri. Anoi, mimetismul modernizant din poezia unora dintre autorii mai mult sau mai puțin tineri este la fel de renunțiabil : cu atît mai mult cu cît exponenții acestei practici doveditor, doi-trei dintre ei mai ales, o prolificitate de-a dreptul dezarmantă, neezitînd, atunci cînd împrejurările o îngăduie, să tipărească, chiar și două plachete într-un an, (vd. cazul lui N. Prelipceanu).

Disocierea netă a cititorului avizat de asemenea „producte" ale inflației poetizante este, desigur, simptomatică. Mai trebuie ca și critica să-și sporească în aceeași măsură exigențele. Faptul că, chiar în ultimele săptămîni ale anului s-a anunțat apariția unor cărți semnate de autori prestigioși, dătători de încredere în valoarea noilor lor apariții, ne întelege, nu trebuie a ne face să trecem cu vederea atari reminiscențe : dimpotrivă, se cuvine să le delimităm aria și formele concrete de manifestare cu maximă luciditate critică.

Nicolae Ciobanu

Aurel Nedel : „Fructe"
(Din retrospectiva de la Muzeul de artă)

Cartea de istorie

Cititorul dornic să pătrundă adînc în cunoașterea istoriei poporului român se poate adresa cu încredere unei cărți, extrem de importantă pentru cunoașterea trecutului poporului nostru : **Tentamen historiae vallachicae**. Ea este datorată fostului rector al gimnaziului de la Brașov, Johan Filstich, și a fost scrisă la 1728. Lucrarea a rămas în mss. pînă în 1977, adică 250 de ani, cînd a fost descoperită de talentatul cercetător de la „Institutul de istorie Nicolae Iorga", Adolf Armbruster. Ca un omagiu pentru memoria omului de știință și cultură brașovean, dar și pentru a fi accesibilă specialiștilor de peste hotare, lucrarea a fost editată în limbile latină (limbă în care a fost scrisă) și română.

Voi scrie o istorie românească, sublinia Johan Filstich, „mai cu seamă pentru a încerca să vad de nu cumva s-ar putea întocmi în același chip ca și pentru celelalte neamuri întîlnite în Europa, acum cînd pretutindeni aproape stîrpele neamurilor, după atîtea schimbări ale sorții, și pentru acești oameni... de către mulți disprețuiți...". Prea bine știu, continua marele cărturar brașovean, „că asemenea istorie a mai fost și de alții scrisă, parte dintru unguri, parte dintru leși, întrucît românii au avut de a face cu aceste popoare ; ci din scrierile altora se văd mai toate a fi închipuite și multe lucruri străine de adevăr cuprind, din care pricini m-am străduit să aflu lucruri mai bine întemeiate și mai vrednice de crezare din gura preoților români, a negustătorilor ori a altor oameni care au știre de acele meleaguri, stringîndu-le la un loc, spre folosul altora" [1].

Învățatul sas denumește Țara Românească și Moldova „Dachia Munteană", iar Transilvania „Dachia Mediteraneană". Limba care se vorbește în aceste provincii, subliniază acesta, este aceeași — **română**. Moldovenii și Muntenii, continuă Johan Filstich, „nu se deosebesc decît prin nume, întrucît sînt de aceeași stirpe, avînd același grai, credință și port, nedeosebindu-se decît prin lucruri pe care vecinii lor leși caută a le schimba" [2].

Johan Filstich este primul în cronistica săsească care a reliefat cu pertinență, așa cum arată Adolf Armbruster, în studiul introductiv asupra lucrării, „semnificația actului lui Mihai Viteazul" **de unire a celor trei țări românești**. Astfel, conchide Johan Filstich la un moment dat, cu admirație pentru epoca marelui domnitor român, „acest voievod, așa cum nu-i fu dat cîndva vreunui înaintaș al său, fu cinstit ca singur domnitor al vechii Dachii și al celor trei țări..." [3].

Ideea unității de neam și de limbă a românilor de pe ambele versante ale Carpaților este înfățișată în mod strălucit și de Carlo Tagliavini în lucrarea **Le Origini delle lingue neolatine**. Daco-româna, „vorbită pe teritoriul României de astăzi", precizează marele savant italian, „se imparte în mai multe varietăți dialectale nu prea diferențiate între ele, pe malul sting al Dunării (Moldova, Valahia, Transilvania, Banat, Bucovina, Basarabia) și doar în mică parte pe malul drept Dobrogean și o parte a Banatului iugoslav). Limba literară română se bazează pe varietatea din Muntenia, dar sînt scriitori, chiar clasici, care nu disprețuiesc folosirea unor caracteristici dialectale moldovenești" [4].

Informații de mare valoare ale unor mari personalități ale științei istoriei universale ne sînt date de Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, P. P. Panaitescu ș.a. Lucrări ale lor, de o înaltă ținută științifică, sînt prevăzute să apară în 1981. Aici pot fi menționate **Locul românilor în istoria universală**, Nicolae Iorga. Această lucrare reprezintă de fapt primul din seria de 15 volume, Nicolae Iorga, **Opere**, serie îngrijită de un colectiv de cercetători de la Institutul de istorie „Nicolae Iorga" și de la „Institutul de studii sud-est europene". Acestei serii i se adaugă **Scrieri istorice**, 2 vol., Vasile Pârvan, **Introducere în istoria culturii românești**, 2 vol., P. P. Panaitescu, **Scrieri istorice**, Alexandru Papiu-Ilarian ; **Din Bucureștiul de altă dată**, George Potra ; **Patrimoniul cultural al României peste hotare**, Virgil Cândea și Nicolae Stoicescu, ș.a.

Deosebit de semnificative pentru istoriografia românească contemporană sînt lucrările : **Enciclopedia României**, vol. I, literele a-c ; **Enciclopedia civilizației romane** ; **Enciclopedia geografică a județelor României** ; **România. Mică enciclopedie** (lb. engleză) — toate patru în stadii foarte avansate de pregătire și editare.

Enciclopedia României prezintă civilizația materială și spirituală românească, în procesul ei de dezvoltare, din cele mai vechi timpuri pînă astăzi. Istoria social-economică, politică și cultural-artistică a societății românești este concepută unitar, marcîndu-se contribuția națională la îmbogățirea patrimoniului științei și culturii universale.

Un loc important îl ocupă reliefarea realizărilor României socialiste, transformările economice, politice și sociale care au avut loc în viața orașelor și satelor, a tuturor oamenilor muncii.

Volumul I cuprinde circa 5 000 de articole-titlu privind personalități politice, istorice, științifice și culturale, evenimente deosebite din istoria țării, școli, curente, instituții științifice, culturale, economice și sociale, nume geografice etc., precum și termeni comuni referitori la realitățile și realizările românești de-a lungul veacurilor. Informația este completată prin numeroase hărți, scheme, tabele sinoptice, fotografii și ilustrații alb-negru și color. Operă de interes național, lucrarea se adresează tuturor categoriilor de cititori, răspunde unui vechi și imperios deziderat social-politic contemporan.

Enciclopedia geografică a județelor României, inedită prin conținut — 840 hărți la scări diferite, în 12 culori de bază, și 62 coli text —, constituie o prezentare unitară, complexă, a teritoriului României, în general, și a județelor, în special. În partea generală, cuprinde 62 de hărți : istorice, fizice și economico-geografice la nivel de țară, iar în partea regională, 800 hărți, schițe, profile și diagrame ilustrînd aspectele : fizico-geografice, climatice, unități de relief, geologice, pedologice, faună și vegetație, rezervații naturale, industrie, utilizarea terenurilor, structura populației active, obiective social-culturale, obiective turistice, însoțite de texte cu conținut enciclopedic pentru fiecare județ.

O importanță deosebită este acordată oglindirii profundelor mutații care au avut loc în anii construcției socialiste în viața economică și socială a României.

România. Mică enciclopedie, realizată în limba engleză, este destinată informării cititorilor de peste hotare despre realizările românești istorice și contemporane. Ea cuprinde peste 4 000 de articole într-un spațiu de 80 coli editoriale.

Enciclopedia civilizației romane, coordonator Dumitru Tudor, aduce în fața cititorului contemporan întreaga bogăție de date și fapte, de activități și realizări, de valori materiale și spirituale înfăptuite de-a lungul multor secole de existență. În cadrul ei un loc aparte îl ocupă civilizația din spațiul Carpato-dunărean, cuprinsă temporar în Imperiul roman și asupra căreia și-a pus o puternică amprentă, dînd naștere unei noi culturi și unei noi civilizații daco-romane și apoi romane.

Ținuta științifică în care e prezentă cartea de istorie este expresia aplicării în practică de către autori și editori a sarcinilor trasate de partid, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la publicarea unei literaturi istorice de înaltă valoare teoretică, care să răspundă comenzii sociale, cerințelor de cunoaștere ale cititorilor a istoriei poporului nostru. Ea nu a fost și nu poate fi privită doar ca o conservare a ceea ce a fost în trecut, o simplă bancă de informații a ceea ce s-a petrecut. Cartea de istorie reprezintă, în același timp, un instrument care a luminat și într-o anumită măsură chiar a determinat și determină acțiunile noastre prezente și viitoare, este o oglindă a conștiinței naționale. Forța ei de sugestie și de polarizare a tuturor voințelor în jurul Partidului Comunist Român, a secretarului său general, se bazează pe capacitatea autorilor de a surprinde și reda unitatea indestructibilă a poporului român de-a lungul istoriei sale milenare.

Mircea Mâciu

Fotografie de Sorin Postolache

[1] **Johan Filstich, Incercare de istorie românească**, Editura științifică și enciclopedică, 1979, p. 23.
[2] Ibidem, p. 41.
[3] Ibidem, p. 147.
[4] Carlo Tagliavini, **Originile limbilor neolatine**, Editura științifică și enciclopedică, 1977, p. 285, 286, 287, 288.

virgil carianopol

Pot eu?

Trăind un timp de neuitat
Pot eu să trec prin el haihui,
Să mă opresc, prinvindu-i ochii
Și toata strălucirea lui ?

Sint fiul său, crescut cu grijă
De cei care m-au vrut cum sint.
Amestec de lumini și cintec
Pot eu iubirea să nu-i cint ?

Pot să nu-i laud eu acesta
Ce din cuvinte visuri fac ?
Am dreptul eu trăindu-i mersul
Ca cei neștiutori să tac ?

Cind strălucește ca lumina
Pot eu, tăcind, s-ascund oricui,
Pot eu să nu strig adevărul,
Să nu arăt lumina lui ?

Orișice-ar fi, in drum, prieteni,
Chiar dacă unora nu plac
N-am dreptu-n fața vieții țării
Să plec din lume și să tac.

Răvaș poeziei

Am plecat de-acasă pentru scurtă vreme.
Mi-a fost dor de-nalturi, de lumini, de steme.
Vreau să bat iar singur drumuri ca-n trecut,
Căi, care de tinăr, nu le-am mai știut.

Pentru-o clipă, iarăși, vreau să mă intorc
Unde lina zilei, visele o torc,
Să mă sui pe creste, să privesc in zări,
Turmele de sate pină-n depărtări.

Nu mai sint acasă, am plecat in rai,
Stau acum cu luna ce mi-o aduceai
Ziua plec in codrii soarelui, mă-nec,
Dindu-i la o parte razele să trec.

Dacă vii mă iartă că voi fi plecat,
Nu mai am prea multă vreme de visat.
Dacă vrei, mă afli-n munții românești,
Unde toată vara poți să mă găsești.

Caută-mă seara, noaptea, oricind poți,
Sint alci cu mine și străbunii toți !...

În loc de testament

N-am ce să-ți las, iubito, cind odată,
In clipa-aceea care-atunci va fi,
C'ind relu-acesta-al Patriei de flăcări,
Ca tați și eu, in drum, i-oi părăsi.

Nu mi-a fost dat să am de la străbuni
Ce dintre noi, din timpuri, au plecat,
Decit aceasta dragoste de Țară
In care am rămas de neschimbat.

Puteam să am și eu, ca multi, palate,
Să-ți las lumini, nemăsurat avut,
Puteam să iau pe-ascuns, doar c-o minciună
Argint și aur, iară n-am putut.

N-am ce să-ți las să nu te știu in urmă
Lăsată-n viscol, cind voi fi pierit,
Insă din grija-aceas'a Țării mele,
La temelia cărei m-am zidit.

Las doar prea sfintei limbi română mierea
Ce-am strins-o-n vreme din lumina sa
Cu care vorba va fi și mai dulce
In versu-acelor care-o vor cinta !

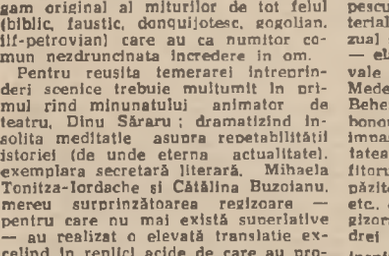

Desen de Daniela Stingă Ionescu

adrian pintea

vizita tatălui

Vizita a avut loc demult, intr-o noapte ploioasă, undeva lingă Dunăre.

Belmondo, un țigan de la trupă care toată armata mi-a purtat noroc, rinjise bucuros printre gratiile patului și mă trăgea nerăbdător de șiretul de la bocanc. Nu-l credeam. L-am urmat. I-am cerut pe drum o țigară pe care ploaia mi-a udat-o de cum am ieșit din companie. Am păstrat-o totuși in pumn, o grămăjoară de tutun ud, și cleios. Nu m-am indurat s-o arunc in fața corpului de gardă, desi își pierduse puterea, nu m-ar mai fi putut apăra de greutatea intilnirii cu tatăl meu pe care nu-l mai văzusem de mult timp.

Am virit grămăjoara de tutun in buzunar și am intrat. Stătea in picioare lingă o masă verde. Pe masă, servieta pe care i-o cunosteam și o plasă. Maiorul iesi mormăind ceva (de ce nu s-o fi asezind pe banchi și el strecură un „nu e nevoie" incet dar hotărit. Apoi se uită la mine, cu mîinile incrucișate in fată. Mie mi se părea că nu am mîini. Nu mă simțeam bine. Nu știam dacă imi pare bine sau rău că venise. Nu-mi venea să cred că venise.

A spus ceva despre ploaia de afară, apoi mi-a dat plasa care era pentru mine. Mi-a spus că e pentru mine cu o intonație din care am inteles că e de la mama. Am tinut plasa in mină după care am pus-o din nou pe masă.

Fiindcă tăcea, am cotrobăit pină la urmă și am scos un pachet de carpați fără filtru. „Nu mai aveam țigări" am spus și m-am asezat. S-a asezat și el. Era o singură bancă așa că trebuia să stăm aproape limîi unul de altul. Era nefiresc dar n-aveam ce face.

M-a intrebat cum e. Am fumat un timp, apoi i-am spus că e bine. A părut mulțumit.

Cind e mulțumit, își așează mîinile pe genunghi și tace. Mi se părea că sintem amindoi undeva la marginea lumii și că trebuie să ne spunem ceva important. Am inteles insă că aveam să pierdem și această ocazie. Mici incercări au existat intotdeauna dar asprimea lui și nehotărirea mea se impotriveau mereu.

Intelegeam amindoi in aceeași clipă, asta era foarte bine. Se ridica, își incheia mult timp nasturii de la paltoni, privind mereu pe lingă mine. Ne uram ce era de urat, de mai multe ori, cu pauze mari in care fiecare se gindea la ce'alalt cu o neincredere veche. Apoi veneau luni de zile in care, nevăzindu-ne la față, totul căpăta un oarecare sens. Ne puteam scrie exact atit de rar cit să nu recurgem la banalități. Scrisori abrupte și la obiect. Propoziții stricte, ca primele care se invață intr-o limbă străină : „Mama este bine. Sora ta invață mult. Am cumpărat o bibliotecă. A crescut chiria. Ai grijă să nu intirzii dimineața la cursuri. Tata".

Răspundeam in aceeași limbă străină, așternind cu grijă literele : „Sint sănătos. Sărumina lui mama. Mă bucur de bibliotecă. Ce mai faceți. Nu intirzii. Eu".

Aurel Nedel : „Natură statică cu scoică"

Celor ce il intrebau le răspundea fără șovăială. „Băiatul e la facultate și nu prea are timp pentru că invață mult". Apoi își muta plasa cu cumpărături in mina cealaltă și își continua drumul spre casă, nemaigindindu-se la asta. La rindul meu, intrebat, răspundeam ceva care nu-mi cerea cine știe ce responsabilități : tata e sănătos, nu l-a durut capul in viața lui, se gindește la pensie ca să albă timp de citit. Cam atit. Cind vorbeam despre el il porecleam Generalul. Generalul face asta, generalul nu face cealaltă, generalul ca generalii, a fumat, nu mai fumează, a băut, nu mai bea, și așa mai departe. Lui nu i-am făcut cunoscută această poreclă de teama ca nu cumva să-i placă.

Mă durea capul. Parcă-l aveam umplut cu pămint. L-am privit cu coada ochiului, dorind ca această vizită stranie să se termine ca să pot uita cit mai repede frigul nepotrivirii dintre noi și desigur, să nu mai invinuiesc de asta.

Tăcea, cu mîinile pe genunchi și nu se putea ști unde privea. Avea ceafcâne, era cu siguranță obosit deși n-ar fi recunoscut așa ceva nici cu fierul inroșit. Venise, trebuia făcut ce era de făcut și cu asta — basta ! Tot restul, oboseala drumului, a virstei, de unde și tendința de ingrășare, intepăturile din burtă pe locul fostei operații, mutenia mea neplăcută — lucruri care nu-și aveau locul acum și aici.

O clipă și-a mișcat degetele pe genunchi. Poate se plictisise ! Aș fi dat orice să se fi plictisit, el care nu se plictisea niciodată.

Își freacă mîinile, ca și cum ar fi hotărit brusc o treabă pe care o amina demult.

— Mincarea e bună ?

Mă doare capul. Odată cu durerea din cap imi creste și pofta de a fuma. Și revolta și părerea singurătății, care se umflă, se umflă pină imi inghite cerul inimii și pe urmă tot ce mai rămine din lume. Ca in vis.

— Mincarea este așa cum este... Mincare de armată. Dacă o măninci, bine, pentru că alta nu-i. Dacă n-o măninci, e rău, pentru că alta nu-i. Varză, cartofi, fasole, carne, cartofi, fasole, varză, un-doi-trei, un-doi-trei, pentru onor la dreapta ! Toate astea iți zăngăne in burtă la instrucție așa că nu le poți uita. Mincarea este bună.

Fredonam in gind : Hei, ho, drăguța mea, mincarea este bună ! Taică-meu ridea. Nemișcat. Cu o plăcere care avea ceva de cruzime inutilă, o satisfacție de neințeles. Sint convins că in timp ce ridea astfel se gindea la toate ciudățeniile pe care le mincase cit fusese ofiter. Fost ofiter, care privise lumea de pe metereze trufașe și mincase tot ce se putea minca in aceste condiții, de la crăpelnițe orientale care se terminau cu impușcături in fumul zorilor, pină la mincatul pe front cu ochii inchiși, ca să nu vezi ce măninci. Asta ii dădea, bănuiesc, o superioaritate netă in fața mea și a bidiului meu de varză oltenească, palidă sugestie a vieții de soldat care din principiu este foarte grea.

— Da' pesmeți vă dă ?

— Ne dă.

In crucea nopții, un virf ascuțit imi intra in creer. Apoi credeam că imi trage cineva un pumn in ureche. Era marginea de fier a patului. Trupul intelegea inaintea mintii, avans pe care l-am observat toată armata. Imi venea să urlu, dar mereu veneau din spate cițiva băieți de la țară care se trezeau cu noaptea in cap și cițiva ofițeri tineri, gata echipați, așa că rămînea doar grija de a nu rămînea ultimul. Tropăiala absurdă pină la popotă, sub cerul improșcat de stele. „Improșcat de stele", cred că am citit asta undeva. Acolo cerul avea de fapt o ironie care mă scotea din sărite. Inghesuiala pe usița verde și ingustă ; pe urmă mă aruncam de la inălțime pe banca mesei care troznea cu bucurie. Somnul nedezlipit și furia fără sorți de izbindă. Pentru că descopeream pesmeții. Luam ceaiul in gură și ne improșcam unii pe alții, in afară de cițiva, prosspăt logoditi sau chiar mai rău, care se intrebau dacă ceaiul are brom și dacă bromul...

— Ne dă, am repetat. Pesmeți ne dă.

— Sint tari ai dracului, nu ?

Dau fumul pe nas.

— Sint. Da tari sint tari.

Apoi mi se face frică să nu rid și adaug :

— Da' nu foarte.

Nu ridea. Il zburase gindul la altceva, era dintr-odată foarte preocupat. L-am intrebat ce-i.

— Nu știu unde am pus biletul.

— Ce bilet ?

— De tren.

Dumnezeule, iar circul cu biletul !

Grija lui, spaima lui legată de trenuri, pe care se simțea dator să mi-o comunice de fiecare dată la fel. A, nu, nu era grija aceea țărănească, față de care nu poti avea decit compasiune și eventual rușine că tu nu te temi să acapi niciodată trenul.

Deci, nu despre grija aceea era vorba. Ci de dovada că el este cel mai ordonat om de pe pămint, lucru pe care mi-l vîră in ochi de cind il știu. Că nu scapă din vedere nimic. Pleca la gară cu o oră mai devreme, ca țăranii aceia din nuvelă. Dar nu era țăranul din nuvelă. Nu ERA ! Verifica biletele de sapte ori, le căuta in unsprezece buzunare in care era sigur că nu sint, pentru a jubila cind le descoperea acolo unde știa că sint de la inceput.

Era o demonstrație a seriozității lui, a felului in care trebuie luată viața „in serios", ceea ce bănuia el că-mi lipsea cu desăvirșire. La nouăsprezece ani lipseam deja cite o noapte, cu aprobarea lui tacită dar la intoarcere nu se sfia să-mi arate că spălatul pe dinți se face invariabil de sus in jos. Mă asezam pe un scaun și fumam pe gînduri in timp ce toată populația globului mă privea atent cu periuțe de dinți in mîini...

Ca dovadă, trenul lui nu plesca decit a doua zi dimineață. Evident, nu destul de dimineață pentru el. Lui ii place să se trezească foarte devreme, ii place aerul rece și spălatul, pină la briu „ca-n armată". Ceea ce este bun și folositor in viață este după părerea lui „ca-n armată". Eram in armată și nu mi se părea că tot ce e mai bun in viață se adunase aici ca să mă copleșească. Observasem chiar o ușoară inclinare spre prostie, o stranie lipsă de omenie uneori pe ici pe colo și nu găseam că e foarte greu să te și plictisești de moarte pe-aici.

Dacă i-aș fi povestit ce-mi place cu adevărat aici, ar fi dat din umeri. Certurile mele cu cel din patul de dessupra. Alergătura prin zăpadă, ploaia improșcată pe casca de oțel, ședințele de fumat in spălător, scrisorile mamii, nevasta bufetierului care mă injura că nu vreau să mă culc cu ea, dormitorul in groapa de vinători de tancuri, nopțile in care speram să devin scriitor și comunicam asta unui pervaz prăfuit, pomilor scălimbi și cimpului noroios care se tira spre Dunăre. Plăcerea injurăturilor, dorul de permisie, furtul de centuri și de șireturi mai noi ca ale tale, mașina de tuns a frizerului, rămasă ca și el din al doilea război mondial, care ne umbla pe piele cu repeziciune, ceea ce vara era foarte plăcut pentru că era rece. Biletul de voie, vinul fiert băut in picioare in timp ce ne zgiiam la inmormintări și nunți, tot ce puteam vedea in cătunul ăla, pentru că duminica cind ieșeam noi erau numai inmormintări și nunți, care semănau mult intre ele.

Aurel Nedel : „Autoportret"

Prima ninsoare, surprinzătoare, și țiganul Belmondo incercuind cu un rinjet și cu o cretă albă ultima linie de briceag de pe lemnul valizei. Cite mai sunt, Belmondo ? O sută șaptezeci și două... și asta de ce ai incercuit-o ? Pentrucă de-acum vine iarna. Pe urmă Belmondo tace pentru că știe că aici lingă Dunăre iernile sint greie de tot.

Dar nu ! El mă intreba despre pesmeți. Pesmeți i-am și povestit. A aflat că-ți poți rupe dinții in ei și asta l-a inițit pe deplin. Era cum trebuia să fie.

Am vrut să-l intreb de mama dar mi-am zis că-i trecuse asta ca punct in program. Am aminat, cu gindul la ce știam numai eu foarte bine : femeia subțire care fumează fără filtru și incărunțește de dragul meu pe pămint... In fața ferestrei. Plouă ?

— Mama e bine, îi aud. Tot necazurile cu stomacul. Ii spun mereu — nu mai fuma, măninică ordonat, culcă-te devreme. O știi, tot cu capul in nori.

O știu. Capul ei este la acel.

Pe urmă a căscat, i se [illegible]. Și oricînd la care locuitorii [illegible] foști ofițeri sau nu, se culcă. [illegible] mim, ce pierzi noaptea nu se [illegible] ciodată. Intr-o zi l-am intrebat [illegible] cupera ce dormi mort și mi-a [illegible] Avea dreptate, eram idiot.

— Unde dormi in noaptea asta ?

S-a gindit, ca să-mi dea un răspuns [illegible] dit și mi-a spus ceea ce putea să-mi fi [illegible] fără să se gindească.

— La casa de oaspeți.

Era un fel de mic hotel, unde se putea [illegible] chiria o cameră. Singurul. De-afară părea [illegible] zer. Poate din cauza clădirii, cam butucănoasă, construită din necesități urgente imediat după război, cind noțiunea de mediu ambiant nu apăruse și trebuia mai ales rezolvată problema dormitului sub cerul liber. Acolo trăgeau cei veniți să vadă cum ne stă in uniformă. Acolo, sub bucuriile inalte și reci, promiteau că se intorc acasă cei cărora le veneau iubitele. Cei care fuseseră acolo spuneau că era bine dar că nu avea incălzire.

— O să-ți fie frig, i-am spus și grija mea era adevărată.

— Mie ?

Prompt. Sigur de el. Cum ar fi putut să-i fie frig, lui ? Lui, care făcuse armata la cavalerie, care fusese pe front, care tăia lemne desculț in satul acela din munți unde zăpezile sint mari ca la pol ? Și solemne ca la pol ?

— Am spus doar așa, m-am corectat.

A simțit ironia dar n-a pus preț pe ea.

— Pot să te conduc ? am incercat.

— Ai voie ?

Pămintul din cap mă trăgea spre pămint.

— Dacă mă aștepți două minute, o să am voie.

— Bine. Te aștept.

Nu-mi venea să cred ! Am ieșit din corpul de gardă injurindu-mă pentru neincrederea mea. Voia, de fapt voia să-l conduc ! Mi se făcuse un fel de rușine, inima imi batea foarte tare, speram să pot lua totul de la capăt.

Ofițerul de serviciu motăia, cu o mare greutate in cuibul frunții. Incruntat, singur, cărunt.

— Ce vrei ? a răsărit. Era maior.

Am pocnit călciile, și-am așteptat.

Se uita la mine ca la un scaun. Visase, îi era greu să inteleagă repede.

— Ai bilet ?

— N-am. Imi dați dumneavoastră.

A tușit. A inchis ochii, îi dureau.

— Iți dau, ce dracu' să-ți fac ?

A semnat cu ochii inchiși in timp ce il priveam. Avea cam aceeași virstă ca și cel care doar fusese ofiter și așteptă acum pe bancă. Același umeri de rechin imbătrinit. Aceeași incruntare in frunte. Am alergat cu biletul in mină și afară l-am ascuns sub tunică pentru că ploua fără speranță. Înaintea corpului de gardă m-am oprit să mă ude ploaia. Cu capul dat pe spate și cu gura deschisă. Lumea mi se invirtea in cap, plină de părinți și de fii. Cu capul ud, m-am rugat in gind la un fel de dumnezeu, in clipa in care ploaia mă lovea căutindu-mi cu furie inima : ajută-mă doamne, să inteleg adevăratul motiv al acestei tristeți, dă-mi ceea ce-mi lipsește pentru a fi cu adevărat fiul tatălui meu !...

Cind am intrat, am văzut că-și pusese pălăria. Am iesit amindoi in ploaie. Sentinela i-a cerut un chibrit. „Nu am, soldat." De parcă ar fi fost imbrăcat in vechea uniformă... I-am dat eu chibrite sentinelei, care o fi crezut că-mi bat joc de ea pentru că erau ude și pe cutie se lipiseră fire mucegăite de tutun.

Firele de tutun erau de la grămăjoara din buzunar. Țigara lui Belmondo, pe care o omorise ploaia. Am pipăit-o cu degetele și am simțit cum imi intră sub unghii. Puterea ei nu se terminase, așa cum crezusem.

— N-ai vrea să măninci ceva ? m-a intrebat, in timp ce ploaia ne ingreuna hainele.

— Aș vrea. Aș bea și niște vin. Știu eu un loc...

Era singurul loc. Lui îi place vinul. Bineințeles, doar vinul, pentru că e „natural", nu e „chimic."

Crișma era aproape goală. Mesele murdare, scaune de fier, reci la atingere, și un miros de parcă toate sticlele de băutură din ținut s-ar fi spart acolo.

După foarte puțin timp, in care el mă privise cu un fel de bunăvoință i-am spus că-mi fusese dor să-l văd. Am repetat asta de cîteva ori dar el n-a spus nimic. Coborisem nivelul discuției, nu-i plăcea. Am băut vinul prost, fără gust, care mi s-a urcat in scurtă vreme la cap. Pină cind l-am văzut că mă priveste lung. Am stins țigara și am incercat să fiu atent.

— Să te porți cum trebuie, auzi ? La locul tău.

Mi-am aruncat ochii pe fereastră. Mă uitam cum se termina ploaia. Din cer nu mai venea nimic dar in șanțuri spumele ploii erau incă vii. Trecu o căruță, apoi un camion al unității. Pe urmă patrula, tropăind din principiu. Din obișnuință.

— Bine, dom' le...

Imi simțeam inima legată cu lanțuri și trasă la fund, ca un mort de pe corabie. El insă, părea din nou mulțumit. A cercetat nota de plată, s-a intrebat dacă o friptură poate costa intr adevăr cit costa, și-a adus aminte că pe vremea lui kilogramul de carne costa cu nu știu cit mai puțin și pe urmă a mărturisit că vrea să se culce. Și eu sint obosit, am mințit. Am plătit, mi-a cerut cinci lei mărunt ca să nu mai schimbe și am plecat. Pină la casa de oaspeți n-am mai vorbit. Am umblat prin ceață cu convingerea că ne spusesem tot ce era de spus.

După ce a dispărut in clădirea aceea urită, am mai stat puțin cu privirea in ușa pe care o inchisese cu grijă cind deja nu se mai uita la mine.

A fost o privire lungă.

Cit a durat această privire s-au intimplat foarte multe lucruri.

Am terminat armata.

teatru

Eveniment teatral

Maestrul și Margareta — un spectacol ce trebuie văzut și revăzut : dincolo de lectura romanului lui Mihail Bulgakov, publicat in urmă cu zece ani de Editura Meridiane, caietul-program conține — așa cum ne-a obisnuit Teatrul Mic — un indrumar exhaustiv pentru intelegerea deplină a acestui eveniment cultural de angajată atitudine umanistă ; caracterul de excepție al capodoperei literaturii sovietice și universale poate fi catalogat prin termenul de **„romantism"** (vz. preluarea instrumentarului : nebunie, onirism, satanism) **revoluționar"** (vz. forța de avangardă estetică, dar și etică), amalgam original al miturilor de tot felul (biblic, faustic, donquijotesc, gogolian, ilf-petroviani) care au ca numitor comun nezdruncinata incredere in om.

Pentru reusita temerarei intreprinderi scenice trebuie multumit in primul rind minunatului animator de teatru, Dinu Săraru ; dramatizind insolita meditație asupra repetabilității istoriei (de unde eterna actualitate), exemplara secretară literară, Mihaela Tonitza-Iordache și Cătălina Buzoianu, mereu surprinzătoarea regizoare — pentru care nu mai există superlative — au realizat o elevată translație excelind in reliefi acide de care au profitat talentații actori ai trupei devotindu-se total rolurilor (uneori duble și chiar triple) și lucind la unisonul perfecțiunii. Calificabile cel mai bine prin coeficientul semnificației personajelor interpretate, performantele anartin, evident, protagonistilor : Valeria Seciu — farmecul frivol al feminității, dar și capacitatea de sacrificiu (cucereste din primul moment pentru ca apoi să fascineze printr-o miraculoasă gradare de efecte) ; Ștefan Iordache — arderea interioară a scriitorului-filosof, refugiat in nebunie (permanenta stare de tensiune e realizată cu intensitatea hamletiană pe care o stăpinește ca nimeni altul) ; Gheorghe Visu — inocenta și frustetea personajului recreatacol — omul comun — convertit la credința in capacitatea atotputernică a individului ; Octavian Cotescu — onctuosul, odiosul procurator in stare de permanentă eschivă ; Dan Condurache — modestia disimulată, abilitatea diabolică, și in aceeași măsură simpatică, a celui menit — paradoxal — să conducă demonstrația antagonismului generator de progres ; Mitică Popescu — agilul coruptor moral și material ; Ioana Pavelescu — perfid, senzual simbol al morții ; Dinu Manolache — elasticul clown intrepid ; Mihai Dinvale — malefică prezență ; Sorin Medeleni — figurare a inefabilului Behemoth ; Panii Panduru — exuresia bonomiei derutate, dar și a bestialității imnasibile ; Nicolae Dinică — stupiditatea dogmaticului, și respectiv a profitorului ; Nicolae Iliescu — vizionta păzitorului de ordine, incoruptibil ; etc., etc. Perfect subsumată viziunii regizorale, scenografia (decoruri — Andrei Both, costume — Liana Manoc) inspirată de Bosch și Bruegel, Le Tour și moda retro — creează savante tablouri efervescente ; ingenioasei orchestrări cinematografice a episoadelor ii corespunde o muzicalitate intrinsecă, dar și o muzică propriu-zisă (Mircea Florian), o armonie a mișcării de idei, dar și a deplasării in scenă (Miriam Răducanu).

Irina Coroiu

film

Filmul didactic

Observăm că filmele noastre istorice tind să devină serial. Fie că este vorba de Războiul de Independență, de galeria domnitorilor pămintenl, de mișcarea muncitorească, de momentul revoluționar de la 1848 sau de haiduci, evenimente care ar trebui să rămină unice, irepetabile, atit in istorie cit și in film sint așezate pe o bandă rulantă care scoate produse in serie, fabricate după o rețetă la care foarte putini realizatori au indrăznit să renunțe. Fără indoială că o cinematografie are nevoie de continuitate, tot atit de mult ca și de evenimente și efortul de a ridica la fiecare răspintie a istoriei noastre cite un monument cinematografic este demn de toată lauda. In filmul nostru istoric stăruie insă obișnuințe impuse de disciplina științifică — imaginea generală, privirea „de sus", de la nivelul argumentelor istorice, al documentelor și dovezilor concludente. Obiectivitatea cistigată cu seriozitate și aplicație ne convinge insă că filmele noastre sint deocamdată tributare istoriei așa cum sint tributare și literaturii de care nu au putut și nu au indrăznit să se desprindă pină acum, emancipindu-se. Cele cîteva bune filme istorice care au avut tăria să iasă din această stare de supunere nu s-au mulțumit să fie consțiincios ilustrări ale unor pagini de istorie, impunindu-se tocmai ca expresii ale subiectivității creatoare, aport unic și personal, contribuție efectivă la intelegerea istoriei.

Cele două filme scrise de Petre Sălcudeanu și regizate de Mircea Moldovan — **La răscrucea marilor furtuni** și **Mantii in fâlfâri** —, nu scapă de capcana obiectivității, de acel aer doct și academic pe care îl imprumută deodată filmele noastre atunci cind vine vorba de istorie. Inarmate pină la limita suportabilității cu argumente și dovezi, filmele manevrează greoi ca niște cuirasate, lăsind impresia de prelegeri docte, ambalate și ilustrate cinematografic doar pentru a fi inghițite mai usor. Istoria trece doar ararenri in dramă și in poezie, filmele făcind foarte puțin pentru apropierea faptelor și personajelor istorice de sufletul spectatorului. Bălcescu sau Avram Iancu, intruchipati pe ecran de Cornel Ciupercescu și Vlad Rădescu, sint doar niște concepte imbrăcate in haine de epocă — ca dealtfel toate celelalte personalități ale vremii care apar in filme. Din oamenii care au fost rămine doar „personalitatea istorică", din frămintările lor rămine „concepția fiecăruia asupra istoriei" ilustrată in lungi dialoguri și dezbateri teoretice asupra momentului revoluționar de la 1848. Efortul regiei și mai ales al operatorului Valentin Ducaru de a umaniza această pagină de istorie, nu reușește să scoată cele două filme din incremenirea lor didactică. Aici, ca să prețuiești eforturile realizatorilor și rezultatele muncii lor trebuie să știi mai multă istorie decit ei — filme făcute pentru bucuria istoricilor și mai puțin pentru a spectatorului obișnuit.

Nicolae Mateescu

televiziune

Între ani

Ni se intimplă foarte rar — am spune chiar o singură dată intr-un an — să ne ocupăm mai puțin de ceea ce nu vedem și am dori să vedem, decit de ceea ce vedem și am dori să nu mai vedem. Este un sfirșit de an care nu trebuie, cel puțin la rubrica de față, să insemne o linie dedesubtul căreia să adunăm sau să scădem definitiv. Este doar sfirșitul unui an, mai ales in televiziune, o preocupare se pare, de la o vreme, permanentă, pentru majoritatea dintre noi. Cu alte cuvinte, ce nu ne-a plăcut anul acesta s-ar putea să nu ne placă nici la anul ci abia peste 2-3 ani. Semnele de intrebare scrise prea apăsat in ceea ce privește programul TV., sint ridicole, atita timp cit noi știm cu toții că este suficient să apeși pe un buton sau să arzi siguranța de la prize pentru a nu le mai avea. Indignarea, ca și bucuria, in cazul emisiunilor TV, trebuie să aibă și ea o măsură, pentru că, spre deosebire de alte cazuri, nimeni nu te poate obliga să te superi sau să rizi singur. Spre deosebire de snobii care numai din neputință antipatizează „obiectul" cronicii de față, noi ne declarăm independenți de el. Am cunoscut persoane care, vrind să demonstreze că le arde numai de citit (ce ridicol!), nu și-au cumpărat televizor sau, dacă televizorul exista, inainte de căsătorie sau prin moștenire, l-au sigilat. Ca și cum acest „obiect casnic" de „uz comun" i-ar fi impiedicat să se cultive, persoanele depinzind de „obiect" și nu invers. De aceea, repetăm, după atitia ani, nu sintem nici prea intristați, nici prea veseli cind ne uităm la televizor. Păstrăm in noi numai vechea mirare in fața acestui „ochi" străin prin care poți privi lumea de la tine de acasă. Este numai o mirare a noastră pe care mulți alții și-au pierdut-o. De aceea, pentru că am păstrat-o indiferent de stările noastre cind privim televizorul (un spectacol pentru care nu te pregătești, nu ?, nici măcar din punct de vedere intelectual), sintem oricum mulțumiți. Mulțumiți fiind măcar acum, le mulțumim la rindul nostru celor care, dincolo de toate imperfecțiunile strinse intr-un an, ne-au deschis această fereastră de familie spre lume. Deci, le mulțumim, noi, cei care am inteles că un televizor nu este altceva decit o lumină pe care o aprinzi sau o stingi cind vrei, redactorilor, regizorilor, operatorilor, monteuzelor și recuzitenrilor, etc. Și le urăm La mulți ani !

Cronicar

mara nicoară

Conturul patriei

Sub cuvintele spuse de mine sint mii de cuvinte
Sub paşii mei sint mii de paşi.
Nimeni nu e singur pe pămint
O mulţime de oameni ne-a purtat
prin negurile timpului
Din munţii lui Decebal, de sub achiul
lui Zamolxis,
Pină aici, în acest oraş modern
Clădit pe tuinele scufundate în pămint
Ale unor vechi oraşe.
Ţiţi oameni sint în mine şi vorbesc prin gura
mea ?
Pot face ceea ce vreau, sau trebuie să fac
Ce-mi porunceşte mulţimea strămoşilor,
Neamul meu ?

O, şi cu ochii închişi ştiu conturul patriei
Săpat în inima mea.

Pîinea

Valuri de grîu copt sub soarele vremurilor
Deasupra pămîntului României,
mări şi mări de grîu,
Mereu altă generaţie seceră grîul cu grijă,
Culegînd boabele, împrăştiate pe jos
ca nişte stele strălucitoare.
Sintem a patrie de oameni paşnici
Noi am împrumutat blîndeţea de la grîu,
Noi am învăţat răbdarea de la munţii
Pe care zăpezile coboară ca nişte lebede.
Marile pîini, de forma rotundă a pămîntului,
Marile pîini, pe mesele noastre.
Grîul, hrana poporului nostru
de mii de ani,
Grîul, aurul poporului nostru,
Grîul, limba română dulce şi veşnică.

Flori

Sună în vînt cimbrul sălbatic, macii şi
garofiţele,
Crinii cîntă din trompete de argint,
Fiecare floare cîntă altfel, fiecare vorbeşte
cu alt miros
O, cuvintele înfloresc în grădina patriei,
Cîmpii întregi cu flori, preamărind limba
română.
Corăbii vin de departe să le simtă mirosul
Cîrmaci străini veniţi cu corăbii, ar vrea să le
cumpere.
Dar noi nu avem cîmpii de vînzare,
Dar noi nu avem munţi de vînzare,
Noi nu avem istorii şi trecut de vînzare,
Noi nu avem viitor de vînzare.
Cuvintele limbii române trec din secol în
secol
Înflorind paşnic
În grădina patriei.

cristina suciu moscu

Păgînă

Vin spre ţinutirea ţărmului tău
Să zăvoresc în ierburi
Jocul.
Şi umede şoapte
Vor chemui înţelepciunea
Nopţii.
Şi şerpii vor creşte colan
veninos
Pămîntului ars
La ceas neclintit
De deochi.

Miezul nopţii

Rotit-am vinturi
Spre coama casei
Şi tăcerile negre ale ferestrelor
Au ţesut velinţă flămîndă
Rănii.
Acum ne strecurăm
Subţire frig
Prin porţile oprite
Să dăm ocol virtelnic
Somnului.

Oglinda I

De stearpă unduire
Îndătinată-n somn
Mă limpezesc
Necuvînt
Şi te chem, tăcere, te chem
Dreptului semn
Al celuilalt
Şi mi-e al meu
Răstrintul trup
Neascultată rugă în moarte
Cînd, mă voi întoarce, cînd ?
Geamănă zodie, geamănă
Lucirii spre celălalt.

Oglinda II

Tăcută curburâ
Oglinzii
Mă reîntoarce
Rugă
Albului
Şi ctitoritului rod
Mă dărui
Sete
În apele de dincolo.

Naştere

Adînc, un mugur
Îmi scrijeleşte trupul

Cu timpul său năvalnic.
Şi creşte cu el
În bocetul răcoroasă a nopţilor aşteptînd
Zvîcnetul micului ţipăt
Şi degetele mele încolăcesc
Semnul înmiresmat al celuilalt

Ce aprigă e primăvara lui
În arcul dureros al cărnii mele
şi cum aşteaptă mîinile
Dulceaa primăvară a rodului
Să-i legene verdele crud
Şi atunci ca-ntr-o poveste de demult
Lacrimile tale vor ostoi
Setea lui şi setea mea
Şi vom adormi în căuşul blînd
al inimii tale
Iubite.

dorin măran

În penumbra iubirii

Erai atît de aproape, dragul meu, mai aproape decît s-au întîlnit vreodată înşelătoarele linii ale vieţii tale de nefastele încreţituri ale frunţii prea timpuriu însemnate, în nopţile mistuitoare în care tîmplele, bîntuite de viitorile nuzuinţelor uzurpate de puterea zodiacală, ţi se prăbuşeau în palmele fragezite de sudoare, învesmîntîndu-ţi din orgoliu nemăsurat insomniile şi deznădejdea resemnată ca înălţătoarea poză a contemplaţiei, mai aproape decît îţi stătea în putinţă să crezi, în zorii grăbiţi care vesteau crepusculul efemer al clipelor de deznădejde, că voinţa ta neghiobă de a persevera în cucerirea purificatoarelor culmi ale împlinirii prin dragoste, s-ar putea încumeta cu izbăvitorii lauri, atît de aproape încît starea de euforie pe care isconditorul spirit încerca zadarnic s-o excomunice în depărtatele ţărîmuri ale irealului, aproape că se înscăuneze în eocitul imperiu al firescului şi obişnuinţei, aşa încît, ai fi putut, în sfîrşit la capătul asprelor fuioare de amăgiri toarse din pasionata-ţi însingurare, să-ţi domini, cu nepăsarea plămădită din cenuşa conştiinţei neputincosul trecut, trecîndu-l nonşalant în revistă ca pe-un ex-posibil scenariu al vieţii, revăzîndu-te prin perdeluşa subţire a timpului arbitrar, singur, în odaia ta, împodobită sumar şi auster cu cîteva vechituri desperecheate, smulse de la ultimul anticar scleroziat, împrăştiaţi în ceasurile de amiază prin parcurile cu porumbei ori prin circumile sordide de mahala, singur dar nu părăsit, aplecat la masa de lucru deasupra hîrtiilor risipite, într-o hieratică încleştare, căzînd-ţi cu emoţia jucătorului amator care-şi mizează destinul pe-o singură carte, să le umpli cu ostia sufletului, făcîndu-le vînt apoi, în exasperantele clipe ale luciditâţii care reduce totul la o simplă aiureală, la o provizorie şi deci veroasă eliberare, în coşul de hîrtii, niciodată deşertat din teama de a nu te rupe definitiv de iluziile renegate în chip artificial, tîrîndu-ţi de colo pînă colo picioarele, gîrbovit, cu privirile rătăcite, ca o fiară în captivitate care nădăjduieşte că înşelînd bătrînii paznici prin simulacrul umilinţei îşi va grăbi evadarea, plutind de-a lungul amintirilor şi speranţelor prin faţa îmbătrînitelor oglinzi din perete, copleşit de reflectarea delirantei tale făpturi învesmîntate în decoloratul halat monahal, cîndva de culoarea ambrei, expresia pură şi desăvîrşită a împăcării spiritului cu înoslaza ceremonioasă a formelor, sorbind însetat din cana cu vin trandafiriu, tălăzuind stingher sub tremurul degetelor obosite şi rostind în răstimpuri cuprins de o demonică exaltare, pe dumnezeul meu, ce grozavă ar putea fi parşiva asta de viaţă şi, în clipele de taină ale înserării, ridicînd recepterul din furcă, nu, pentru a-i telefona ei pentru că ţi-e atît de limpede că rostirea e prea săracă ca să poată umple o prăpastie, ci pentru a-ţi deştepta prietenii din adîncurile letargiei babice, arzînd cîn toate mădularele după un strop de animaţie savantă, după sclipitoarea lor elocinţă, ciudaţii tăi prieteni, dispuşi să te convingă încă o dată cu verva propovăduitorilor sarlatani, că suferinţa nu-i decît o iluzie a centrilor nervoşi, că lumea întreagă e mai banală decît o alifie de migdale, şi că suveran e eul scăldat în vin şi alcovul profanat de curtezane înfruite şi, după toate astea, căutînd o ultimă umărtăşire în sunetele muzicii lui Beethoven, balsamicul semn că măreţia creaţiei se naşte în penumbra suferinţei dar, cînd toată această confesiuna ar fi putut rămîne cufundată în beznа trecutului, în clipa cînd a apărut EA, în carne şi oase, fluturîndu-şi ademenitor mătasea crenusculară a părului peste rochia de mireasă, ai înălţat din umeri ca un general în rezervă insultat de o precupeaţă, urlînd, nuu, pentru dumnezeu, nu vreau să-mi pun pe viaţă libertatea, nu vreau să apăs pe sigiliul însingurării mele, inocentă alegorie a dezmărginirii, nu vreau să-mi adorm simturile în slinoasa binecuvîntare a răsfăţului, uneori adevărul sălăşluieşte în chinul semînţelor şi nu în belşugul recoltei, aşadar, mireasa, rămîi doar o apariţie în viaţa mea şi doar atît pentru că altfel, rutina te-ar goni din mitul iubirii şi viaţa ta ar deveni la fel de lingedă şi banală, ca acele pilde gastronomice, brodate pe mileurile de bucătărie.

Aurel Nedel : „Fracte"

Dorinţa cea mare

Eu am vrut să exist
Mai de mult,
Dar mi s-a aminat
Venirea pe lume

Şi cu fiecare minut aminat
Dorinţa de viaţă,
Devenea şi mai mare.

Eu am vrut să vorbesc
Mai de mult,
Dar toate cuvintele
Erau spuse,
Şi cu fiecare cuvînt spus,
Dorinţa de a spune,
Devenea şi mai mare.

Eu am vrut să iubesc
Mai de mult,
Dar toate iubirile
Erau trecute,
Şi cu fiecare iubire trecută,
Dorinţa de iubire
Devenea şi mai mare.

Eu am vrut să mor
Mai de mult,
Dar toate gîndurile
Erau dispărute
Şi cu fiecare gînd dispărut,
Dorinţa de moarte
Devenea şi mai mare.

Eu am vrut să exist
Mai de mult...

Duşmanul frumos

Soarele întîrziat necăjea depărtarea,
Buchete de gînduri căutau legănarea,
Stăpînul serii refuza începutul,
Doar cîntecele înginau nevăzutul,
Cînd pe cărarea de frunze furată,
Urme de şarpe ţeseau o cravată.

HORVATH DEZIDERIU

Ţara

Ţara înseamnă pămînt şi izvoare,
Covorul mătăsos al ierbii şi Marea,
Stejarii şi crestele Carpaţilor,
Culcuşul cald şi pîinea,
Înseamnă legendele strînse în pagini de glorii,
Crezul în fapte,
Şi în braţul cotidian, ce ridică statuile
nemuririi,
Pentru statornicirea pe veci, şi prin noi.
Prin milioane de vetre-clădiri şi vetre-cetăţi,
Ce slobozesc, zilnic, spre cerul albastru
Respiraţia noastră slobodă,
Ce urcă spre zare.
Ţara înseamnă mama şi leagănul fericirii de
acum,
Şi soarele nostru cald
Şi oamenii noi, adunaţi la un foc,
Să făurească sub flacăra roşie călăuza
dreaptă –
Viaţa, lumina şi pacea, în voie,
Spre binele nostru, spre binele lumii.
Şi gerul ne înteţeşte puterile
În acest Decembrie arzător, –
Răspîntie de cincinale, –
Ridicîndu-ne alăsurile
În glasul comun al pămînturilor noastre fierbinte
Să cînte România de azi şi România de
mîine !

VIOREL COZMA

De ziua Ţării

De ziua ţării ierbe de lumină
Pe cerul ei de vrajă strălucesc,
Iar fericirea creşte mai deplină
Şi inimile-n cîntec se unesc.

De ziua ţării împletim rubine
Şi ne-adăpăm al visului izvor,
Ne semeţim cu fruntile senine
Cînd cutezăm privind spre viitor.

De ziua ţării dreaptă chezăşie
E-al muncii noastre hotărît temei,
Vrem ţara-n lume liberă să fie
Şi punem umăr la-nălţarea ei.

De ziua ţării limpezi ne sînt paşi
Spre împliniri ce noi le-am plămădit,
Sîntem urmaşi şi-om fi înaintaşii
Ce bîntuie sub flamuri de partid.

DUMITRU UDREA

Miresmele de grîu

Miresmele de grîu vin înspre noi
Arzînd pe trunchiul de lumină
O matcă lunecînd în suflet,
Printre păsări, dragostea de ţară.

Cînd doinele bătrîne picură din datini
Iubire şi putere pentru ţară,
Miresmele de grîu vin înspre noi
Arzînd pe trunchiul de lumină.

Pămîntul greu de spic şi bucurie
Saltă către soare mugurii de dor
Cînd din frunza inimilor noastre
Timpul cîntă către viitor,

Miresmele de grîu vin înspre noi.

alexandru plămădeală

● Inginer constructor, **Alexandru Plămădeală** are o excelentă cultură poetică şi o rîvnă constantă care, încet dar sigur, l-au făcut să fie el, cel adevărat, poet născut din miezu-i de talent şi muncă. Ambiţionînd spre un ton filozofic, versurile lui poetizează cu egîrcenie, fiecare plesă constituindu-se, însă, prin simplitate şi adîncime într-o metaforă, finalizînd ideea artistică într-un registru major, aproape grav. Poezii ca : **Grăiile menajeriei, Capilul cu faţa în riduri, Strada aducerii aminte**, ca să citez cîteva titluri, ne propun un liric de o voită detaşare, un ironic fin, ascunzînd, însă, un îngîndurat care, dialogînd cu sine, cu lumea, îşi împlineşte misiunea-i de suflet.

Radu Cârneci

Strada „aducerii aminte"

Năvălirea amintirilor triste
L-a trimis pe strada
„Uitărilor sigure"
Care ar fi putut să existe –
Şi croia haine
Din fotografii reuşite,
Pentru oamenii fericiţi.
Dar unele imagini
Trezind amintiri
Pe care ar fi vrut
Să le uite,
L-a mutat pe toţi în strada
„Uitărilor sigure".

În scurtă vreme
Locurile s-au completat
Şi altor străzi li s-a spus
Strada „Uitărilor sigure",
Apoi toate străzile
Aşa s-au chemat,
Toţi oamenii fiind croitori
Fără clienţi
Şi fără fotografii reuşite.

Năvălirea dorului
După unele amintiri,
A trezit
Toate încercările triste
Şi atunci au crescut
Valuri de porniri
Spre strada „Aducerii aminte"
Care ar fi putut să existe –

Omul trist într-o clipă tîrzie
A luat-o, frumuseţea să-mbie
Şi s-a plimbat printre florile-n ceţă
Şi l-au îndrăgit violete.

Cînd lanţul de lut a început să-l stringă
Şi ochii mari stăteau gata să plîngă,
A fugit pînă-n locul ferit
Să-l găsească pe cel potrivit.
Şi la margini de gînd curajos
L-a găsit pe duşmanul frumos.

Şuvoaiele din amintire

S-a pomenit cu-o vijelie
Prin riurile de pe frunte,
Prin genele mult alungate,
Prin rădăcinile ascunse,
Prin mîinile nedezlegate.

Şi-a început să cadă ploaie :
Ploaie sărată de uitare,
Ploaie sărată de uimire,
Pînă s-au strîns în jurul gurii
Şuvoaiele din amintire.

Dar a-nceput deodată fuga
Prin fuga visului într-altul,
Fuga de gîndurile zării,
De vijelie şi de ploaie,
De începutu-nstrăinării.

Şi s-a făcut senină calea
Şi-a stat şi ploaia de uitare,
Iar razele de împlinire
Au rătăcit în jurul gurii
Şuvoaiele din amintire.

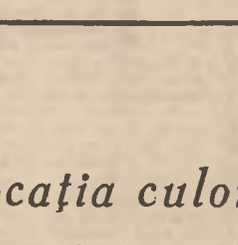

Final (de an)

Prezenţa mai rară a cronicii în ultima vreme mi-a dat răgaz, după cinci ani, să redevin un ascultător negrăbit în a-şi formaliza impresiile. Am fost mai puţin atent la programul radio, în schimb mult mai atent la propriile-mi casete (care prea de tot se umplusera cu anchete şi dezbateri, publicitate şi umor, reportaje şi transmisii în direct şi mult prea puţin cu muzică). Am ajuns astfel la a-mi face un inedit clasament (sintem, totuşi, în final de an cînd moda clasamentelor e-n floare !) al preferinţelor în funcţie de reflexele condiţionate. După cinci ani, adică, mîna mi se întinde automat după butonul radioului la orele ştiute. Şi constat că puţine sînt minutele în care reuşesc să fiu atent. Păcatele sînt cele pe care le-am enumerat (dacă-mi aduc bine aminte) şi acum un an, şi acum doi ani ş.a.m.d. Dovadă certă că puţine lucruri noi se-ntîmplă (de la an la an) în ograda radioului. Şi nu numai atît, dar, parcă, şi din cele bune a mai dispărut cîte ceva : cluburile de la ora 15 sînt mai puţin interesante (a dispărut forma emisiunii-spectacol de la clubul invitaţilor), emisiunea (atît de eclatant începută) „răspundem ascultătorilor" s-a stins (interesînd numai pe cei ce vor să asculte prelegeri şi, bănuiesc, pe cei ce întreabă), muzicalele par şi ele din ce în ce mai plictisitoare.

E drept a apărut emisiunea lui Adrian Păunescu de joia seară (superb gestul de a introduce un „Beatles" — în memoria lui John Lennon — în valori ale muzicii tinere !) în care dacă-l asculţi pe Aldea sau o asculţi pe Florica Duma (şi-i asculţi !) tot înseamnă mult mai mult decît ai putea aduna într-o săptămînă. Sclipiri mai sînt şi pe programul III, unde se profilează (pentru a anunţa una din noutăţi) un cuplu — Mioara Vergu, Sebastian Sircă — ce sensibilizează aridele dezbateri — bună ideea lor de a începe cu o poezie de Nicolae Labiş şi a încheia cu o alta a tinerei Doina Uricariu o dezbatere despre spiritul revoluţionar —, sclipiri mai sînt şi pe programul I (ironia nostalgică din „Ei aş ! spunea poetul" a însemnat pentru Lucian Avramescu un drum fertil şi pentru reportajul său : însemnările sale despre Giurgiu pilotînd în jurul descifrării sensului unei propoziţii — cu nuanţă peiorativă, dar pe nedrept peiorativă — „se aud cîinii-n Giurgiu" !), semne bune dovedeşte (confirmînd ceea ce am spus la debutul ei ca emisiune) „Sintem copiii soarelui" (cu un accent în plus pentru ediţia dedicată copiilor din Maramureş). Sigur că în linîştea nopţii pasiunea mea rămîne în continuare „O zi într-o oră", sigur că dimineaţa mă reconfortează glasul lui Ghiţulescu (şi-mi este şi foarte util pentru că ştie prin felul în care cît mai e ceasul, să te someze să te ridici din faţa cafelei), sigur că, atunci cînd reuşesc s-o prind acasă, foarte utilă îmi este „revista presei". La fel de sigur este însă că mi-am pierdut reflexul teatrului radiofonic, magazinului duminical.

E mult ? E puţin ? Oricum, privim fiecare în urmă (nici cu mînie, nici cu tandreţe) şi socoteala, pînă la urmă, e aceeaşi : ± un an. Algebric e simplu de tot !

Constantin Stan

Vocaţia culorii

O expoziţie retrospectivă a unui pictor important cum este Aurel Nedel, vernisată fiind şi în cel mai reputat muzeu al ţării, are aprioric puterea să consacre o pictură şi s-o investească cu atributele exterioare, dar de neevitat, profitabile pentru definirea unui profil plastic, ale clasicităţii. Ceea ce se şi întîmplă, în acest decembrie, în sălile Muzeului de artă al României. Într-adevăr, locul vernisării ei este cum nu se poate mai potrivit. Încît nu ne mai rămîne decît să divulgăm rădăcinile clasice ale acestei picturi care-şi adapă sevele din filoane îndelung verificate ca putere de germinaţie şi trădate numai prin inconştienţă culturală sau diversiune interesată. Şi considerăm necesar să afirmăm polemic valoarea artei lui Aurel Nedel tocmai pentru că intuim dificultăţile întîmpinate de pictor în efortul de a-i întreţine nealterate aspiraţiile.

Restituind culorilor vocaţia lor constructivă, elocvenţa lor nu o dată patetică, Aurel Nedel îndrăzneşte mai mult, construind chiar în interiorul culorilor, însinuind neaşteptate discursuri în game formal monocorde, conferind un relief particular ansamblului suprafeţelor invadate de pastă. Mai multă neliniştе ar fi adus în aceste pînze o savoare în plus, dar nu-i putem cere artistului ce nu i-a stat în intenţie şi, implicit, o altă dimensiune a lui Aurel Nedel decurge din suverana ignorare a unei tensiuni care nu-i este proprie. Ceea ce este în pictura lui compensează cu prisosinţă absenţele. Şi este în ea, înainte de toate, o sete tonică de certitudine, iar pictorul care afirmă o astfel de sete, desigur, ni se va înfăţişa mai devreme sau mai tîrziu ca un combatant obosit de războaiele prin care a trecut inutil pictura, reintors prin firea lucrurilor la limpezime. Acesta fiind adevărul : aventurată pe teritorii tulburi, spre ţeluri tulburi, pictura a pierdut cîteva bătălii importante, la care Aurel Nedel n-a participat. Astăzi, expoziţia sa retrospectivă dovedeşte cum nu se poate mai clar că Aurel Nedel participă programatic la bătălii care se cîştigă.

Cu precădere peisajele şi naturile statice subjugă, prin puterea unei persuasiuni şlefuită cu răbdare şi înţelept distilată. Din acest punct de vedere, **Apus de soare pe Mureş, Natură statică cu scoică, Case la Romos, Sat pe deal, Natură statică pe fond galben, Plantă, Peisaj din Vaidei, Peisaj cu căpiţe de fîn sau Natură statică cu raci** reprezintă tot atîtea momente revelatoare ale expoziţiei retrospective Aurel Nedel. Case, arbori şi obiecte, altfel de o consternantă banalitate, par desprinse deliberat din ambianţa lor obişnuită, desprăfuite de surplusurile ţinînd de contur şi culoare şi reintroduse în ambianţa care ea însăşi a fost între timp diziocată din apatia iniţială, prelucrată, redusă la un arhetip eloccvent, transferată gradual în context. Dialogul elementelor constitutive ale picturii, de acum, este cel hotărît de pictor, controlat pînă la amănunt şi nuanţă. Ştiinţa de a lua în posesie un peisaj sau model este împinsă de Aurel Nedel pînă la valori care frizează perfecţiunea. El ne apare uneori ca un ceasornicar decis să facă ordine în haos, contaminat de credinţa că gesturile lui nu au în ele nimic superfluu. Iar monotonia aparentă a expoziţiei nu este altceva decît un reflex firesc al unei remarcabile unităţi concentuale, atinsă prin inflexibilă consecvenţă.

Mihai Pelin

Stagiunea Muzeului de artă

Stagiune completă, cuprinzînd concerte ale unor instrumentişti renumiţi şi cicluri de concerte educative, invitînd oaspeţi de peste hotare şi formaţii camerale din ţară, seri de muzică şi proiecţii de diapozitive subliniind confluenţe artistice şi preocupări apropiate, concerte cu muzică veche românească sau, ca în expoziţia Wandel Mihuleac, muzică ambientală (Octav Nemescu) şi evoluţia unui grup de dans contemporan (Adina Cezar, Sergiu Anghel, Liliana Tudor şi Cătălina Dumitru). Sau, concertul orchestrei de cameră „Orfeu" a societăţii Muzica, formaţie condusă de Radu Cozărescu, concert educativ prezentînd lucrări de Vivaldi, Corelli, Leclair, Daquin, Rameau, lucrări cîntate sub semnul entuziasmului şi al unei interpretări „eroice", cînd basul e susţinut de un singur violoncelist, e adevărat, dublat de pian, formaţia fiind restrînsă, interpretare în care profesionalismul interpreţilor, aproape toţi studenţi sau absolvenţi ai Conservatorului şi calitatea execuţiei se amestecă în sală cu rumoarea publicului de elevi, execuţie unde personalitatea omniprezentă a dirijorului şi dorinţa de a face muzică de calitate este citeodată contrazisă de nesincronizări, interpretare unde armonia preclasică se configurează în faţa unei catapetesme, momente cînd muzica lui Vivaldi este îndelung aplaudată de tineri pentru care preclasicismul muzical era încă o noţiune nu prea familiară. Concert reuşit şi mai ales, util, pentru că sînt necesare ocazii cît mai numeroase ca tinerii să poată cînta pe scenă şi, de alci, crearea unui public receptiv, lucru care prin punerea la dispoziţie a sălilor Muzeului de Artă, este facilitat şi încurajat.

O lucrare picturală este şi Simfonia I „Armonii simple" de **Corneliu Dan Georgescu**, dedicată pictorului I. Ţuculescu, dirijata în prima audiţie la RTV de Liviu Ionescu. Muzica copiază ritmurile şi pulsaţiile tabloului, la rîndul lor cazuri particulare ale unor „structuri de profunzime ale folclorului românesc", construindu-se pe ideea de echilibru şi, contingent acesteia, de unitate. Netradiţională ca formă, lucrarea alătură secţiuni distincte unde regularitatea juxtapunerii, previzibilă după un număr de aplicaţii, profilul popular tipic al unor secţiuni, lungimea relativ egală, poate şi o bănuită repetiţie în succesiune, construiesc o formă pe care publicul e pregătit teoretic să o înţeleagă din programul de sală. Audiţia nu contrazice explicaţiile ; le completează prin impresia de neclaritate voită, de „suspendare", pentru că o construcţie care pare să nu poarte nicăieri, să nu se rotunjească, naşte „insatisfacţie" tot asa cum o melodie infinit repetată trimite la reprezentarea flaşnetarului sau a unei acumulări sisifice. Efect frecvent folosit în alt context, aici însă, cu totul inedit prin asocierea de inflexiuni populare.

Viorel Creţu

DECERNAREA PREMIILOR UNIUNII SCRIITORILOR ŞI ALE ASOCIAŢIILOR DE SCRIITORI PE ANUL 1979

● Simbătă, 20 decembrie 1980, la Bucureşti, a avut loc decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor pentru literatura anului 1979. La festivitate au participat membri ai Biroului şi ai Consiliului Uniunii, membri ai juriilor Uniunii, alţi oameni de cultură. Înmînarea premiilor a fost făcută de **George Macovescu**, preşedintele Uniunii Scriitorilor şi **Ştefan Cioculescu**, preşedintele juriului.

Luni, 22 decembrie 1980, a avut loc şi festivitatea premiilor Asociaţiei scriitorilor din Bucureşti. Premiile au fost înmînate de **Constantin Ciopraga**, vicepreşedinte Asociaţiei, şi de **Ştefan Aug. Doinaş**, preşedintele juriului.

Premiile Asociaţiilor de scriitori din Braşov, Cluj-Napoca, Craiova, Iaşi, Sibiu, Tg. Mureş şi Timişoara au fost decernate în cadrul adunărilor generale ale membrilor, înmînarea premiilor făcîndu-se de către secretarii Asociaţiilor şi preşedinţii juriilor respective.

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR PE ANUL 1979

JURIUL : Şerban Cioculescu (preşedinte), **Alexandru Andriţoiu, Dan Cristea, Dan Culcer, Hedi Hauser, Ion Ianoşi, Mihai Ispirescu, Nicolae Prelipceanu, Marin Sorescu, Ştefan Ianoş, Dan Tărchilă, Constantin Ţoiu, Marcea Zaciu.**

POEZIE

NIKOLAUS BERWANGER — „Spätes Bekenntis" („Mărturie tîrzie", Ed. Kriterion) ; DANIELA CRĂSNARU — „Cîntecul extatic" (Ed. Eminescu) ; ŞTEFAN AUG. DOINAŞ — „Hesperia" (Ed. Cartea Românească) ; ILEANA MĂLĂNCIOIU — „Peste zona interzisă" (Ed. Cartea Românească) ; JURII PAVLIS — „Scări" („Trepte", Ed. Kriterion) ; ADRIAN POPESCU — „Curtea meciului" (Ed. Eminescu).

PROZĂ

BĂLINT TIBOR — „Mennyei romok" („Ruine cereşti") (Ed. Dacia) ; ALICE BOTEZ — „Emisfera de dor" (Ed. Eminescu) ; „Eclipsa" (Ed. Cartea Românească) ; BUJOR NEDELCOVICI — „Zile de vară" (Ed. Cartea Românească) ; COSTACHE OLĂREANU — „Ucenic la clasic" (Ed. Cartea Românească) ; PUSZTAI JANOS — „Zse birtoka" („Moşia lui J.", Ed. Dacia) ; RICARDA TERSCHAK — „Entschuldigung, brauchen Sie dieses Brot ?" („Iertaţi, aveţi nevoie de această pîine ?", Ed. Albatros).

DRAMATURGIE

ION BĂIEŞU — „În căutarea umorului pierdut" (Ed. Eminescu) ; FĂNUŞ NEAGU — „Scoica de lemn" (Teatrul Nottara, Bucureşti) ; DUMITRU RADU POPESCU — „Studiul osteologic al unui schelet de cal dintr-un mormînt avar din Transilvania" (Revista „Teatrul" nr. 7—8/1979).

PUBLICISTICĂ ŞI REPORTAJ

PETRU CREŢIA — „Nord" (Ed. Cartea Românească) ; CORNELIU LEU — „Roman unei zile mari" (Ed. Albatros) ; ION POP — „Ore franceze" (Ed. Univers).

LITERATURĂ PENTRU COPII ŞI TINERET

MIHAI BENIUC — „Ajun de revelion" (Ed. Albatros) ; ION HOBANA — „Donaţi de mii de pagini în căutarea lui Jules Verne" (Ed. Univers) ; HARALAMB ZINCĂ — „Eu, H.Z. aventurierul" (Ed. Cartea Românească).

ESEU, CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

LIVIUS CIOCÂRLIE — „Ars si ratio" (Ed. Cartea Românească) ; VALERIU CRISTEA — „Semne în literatură" (Ed. Cartea Românească) ; KOVACS JANOS — „Pentru înţelegerea valorilor autohtone şi revista „Periodica" (Ed. Kriterion) ; CORNEL UNGUREANU — „Contextul operei" (Ed. Cartea Românească).

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ

ALEXANDRU CALAIS — „Salve de stînă" de V. Šalgin (Ed. Univers) ; LEONID DIMOV — „Pietre" de Gérard de Nerval (Ed. Univers).

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI DE CIRCULAŢIE UNIVERSALĂ

ANNIE BENTOIU ŞI ANDREEA DOBRESCU-WABOOIN — „Antologia poeziei populare româneşti" (f. franceză, Ed. Minerva) ; MICAELA SLĂVESCU — „Basme populare româneşti" (f. franceză, Ed. Minerva).

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI ALE NAŢIONALITĂŢILOR CONLOCUITOARE

PAPP FERENC — „1906 pe la amiezi" de Mircea Horia Simionescu (f. maghiară, Ed. Kriterion).

TRADUCERI DIN LITERATURA NAŢIONALITĂŢILOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

CONSTANTIN OLARIU — „Oltenească lumină" de Tomasz Arva (Ed. Kriterion).

DEBUTURI

MOIARA APOLZAN — „Casa Scrisorii" (Ed. Dacia) ; DENISA COMĂNESCU — „Impresiuni din paradis" (poezie, Ed. Cartea Românească) ; TRAIAN T. COŞOVEI — „Nimeresc electricul" (poezie, Ed. Cartea Românească) ; ROMULUS ANDOR — „David porumbelul" („Pruncia lui David", nuvele, Ed. Kriterion) ; EMIL BURDUJEANU — „Lecţia de anatomie" (poezie, Ed. Dacia) ; ADRIAN LOW — „Tapiseria" (Ed. de artă, poezie, Ed. Kriterion) ; MIRCEA NEDELCU — „Aventuri într-o carte interzisă" (proză, Ed. Cartea Românească) ; ROXANA SORESCU — „Întîmplări" (versuri, Ed. Cartea Românească).

În numele premiaţilor a luat cuvîntul **Fănuş Neagu.**

PREMIILE ASOCIAŢIILOR DE SCRIITORI PE ANUL 1979

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN BUCUREŞTI

JURIUL : Ştefan Aug. Doinaş (preşedinte), **Aurel Covaci, Mircea Dinescu, Mircea Ivănescu, Eugen Jebeleanu, Corneliu Leu, Mircea Micu, Gheorghe Pituţ, Laurenţiu Ulici.**

POEZIE

NICHITA STĂNESCU — „Operele imperfecţiunii" (Ed. Albatros) ; ROMULUS VULPESCU — „Arte şi meserii" (Ed. Cartea Românească).

PROZĂ

NICOLAE CRIŞAN — „Vederea fără mărginire" (Ed. Cartea Românească) ; DUMITRU DINULESCU — „Lada Bellmer" (Ed. Cartea Românească) ; VIRGIL DUDA — „Măştile" (Ed. Cartea Românească).

DRAMATURGIE

RADU F. ALEXANDRU — „O casă pentru fiecare" (Teatrul de stat Galaţi) ; HORIA LOVINESCU — „Jocul vieţii şi al morţii în deşertul de cenuşă" (Teatrul Nottara Bucureşti) ; TUDOR POPESCU — „Parada de ocazie" (Teatrul de stat Sibiu).

LITERATURĂ PENTRU COPII ŞI TINERET

NICOLAE NEAGU — „Nimeresc mereu în inimi rele" (Ed. Ceres) ; DORINA SĂLĂJAN — „Scrisori" (poezie, Ed. Ceres) ; SOCUTA TĂNASE — „Telefonul de la ora 12" (poezie, Ed. Ceres).

ESEU, CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

GEORGE ALBOIU — „Un mod calitativ critic" (Ed. Cartea Românească) ; ADRIAN MANEA — „Arta de narare şi la August Bunea" (Ed. Cartea Românească) ; ION MIHAI MINTAHAI — „Jurnal de citit" (Ed. Eminescu).

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ

MIHAI CANTUNIARI — „Nuvele" de Cezar Vallejo (Ed. Univers) ; ANDAMIA BALLAS — „Poezii" de Rainer Maria Rilke (Ed. Univers) ; NICOLAE TIDEA — „Poezii" de Walt Whitman (Ed. Minerva) ; „Teatru" de Paolo Toscanelli (Ed. Albatros).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN BRAŞOV

JURIUL : Mihai Gavril (preşedinte), **V. Copilu-Cheatră, Mihail Jaldea, Nicolae Săse, Ion Topalag.**

EMILIA ŞT. MILICESCU : pentru întreaga activitate (Ed. Albatros) ; ION SĂRBU — „Amintiri de pretutindeni" (poezie, Ed. Cartea Românească).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN CLUJ-NAPOCA

JURIUL : Dumitru Mircea (preşedinte), **Bálint Tibor, Constantin Cubleşan, Marcel Petre, Adrian Popescu, Vasile Sălăjan, Miron Scorobete, Szilagyi Istvan, Veress Zoltan.**

ALEXANDRU CĂPRARIU — „Marea autobiografie" (poezie, Ed. Eminescu) ; VICTOR FELEA — „Gulliver" (poezie, Ed. Cartea Românească) ; LASZLOFFI CSABA — „Mandulak harmonon" („Migdali rîmaşi", poezie, ed. Dacia) ; NICOLAE PREDA — „Tanulni szeretnek" (proză, Ed. Dacia) ; ŞIGMOND ISTVAN — „Szerelem van" („Pleacă de dragoste", proză, Ed. Kriterion) ; VASSARHELYI GEZA — „Ezt en mar nem tudom folytatni" („Orizont visat", poezie, Ed. Kriterion).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN CRAIOVA

JURIUL : Eugen Negrici (preşedinte), **Sina Dănculescu, Ilarie Hinoveanu, C. D. Papastate, George Sorescu.**

DARIE NOVĂCZANU — „Toamna patriarhului" de Gabriel Garcia Marquez (Ed. Univers) ; ILIE PURCARU — „Pianul în lut" (reportaj, Ed. Scrisul Românesc).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN IAŞI

JURIUL : Al. Andriescu (preşedinte), **Paul Balahur, Al. Călinescu, Mihai Drăgan, Dimitrie Ignea.**

NELU IONESCU — „Cum a rămas Catinca fată bătrînă" (Teatrul Naţional Iaşi) ; HARALAMBIE ŢUGUI — „Confesiunile pamîntului" (poezie, Ed. Cartea Românească) ; HORIA ZILIERU — „Oglinda de ceaţă" (poezie, Ed. Cartea Românească).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN SIBIU

JURIUL : Mircea Braga (preşedinte), **Mircea Ivănescu, Christian Maurer, Ion Mircea, Georg Scherg.**

URSULA BEDNERS — „Maimuţa plîngăreaţă" de Balint Tibor (traducere l. germană, Ed. Kriterion) ; MIRA PREDA — „Cuantele liniştii" (poezie, Ed. Eminescu).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN TG. MUREŞ

JURIUL : Izsák József (preşedinte), **Gagyi László, Romulus Guga, Olah Tibor, Mihai Sin.**

BÖZÖDI GYORGY — „Nap és árnyek" („Soarele şi umbra", poezie, ed. Kriterion) ; FARKAS ÁRPÁD — „Alagutak a hóban" („Tunele în zăpadă", poezie, Ed. Kriterion) ; VARRÓ ILONA — „A Hollandi doboz" („Caseta olandeză", proză, Ed. Dacia).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN TIMIŞOARA

JURIUL : Eugen Todoran (preşedinte), **Vladimir Ciocov, Pongracz Maria, Stephan Ludwig Schwarz, Ion Dumitru Teodorescu, Cornel Ungureanu.**

DORIAN GROZDAN — „Romul Ladea şi lumea lui cuprinzătoare" (publicistică, Ed. Facla) ; SVETOMIR RAICOV — „Uramljivaslika" („Confecţionerul de rame", proză, Ed. Kriterion) ; G. I. TOHĂNEANU — „Arta evocării la Mihail Sadoveanu (critică, Ed. Facla).

NUMELE POETULUI

Ioana Bălan

Ioana Bălan are 22 de ani, este studentă a Facultăţii de filologie din Bucureşti (secţia germană-engleză), traduce poezie de expresie germană (Conrad Ferdinand Meyer, — un precursor al lui Rilke, Ingeborg Bachmann, Heinz Piontek) şi îşi pregăteşte lucrarea de licenţă despre proza lui Franz Kafka, autor care o fascinase în clasa a X-a de liceu pînă la decizia sinuciderii ; deşi a refuzat hrana timp de 48 de zile a scăpat miraculos de această cumplită probă biologică asemeni animalelor bolnave care se retrag în umbră, liniştite şi neştiute şi se vindecă singure numai udîndu-şi buzele în apa unui neştiut izvor de pădure.

Reţeaua coordonărilor inautentice, existenţa vacilă şi „cenuşiul" de acum încheiată, adăugate unor luări triste obsesionale, voluptatea deduhnită acroşează maladivă şi un simţ mîncînd al fantasticului mergînd pînă la mizerabilismul sfruntată confesă, cultivarea unor autori „străini" (Kafka, Trakl, Lautreamont, Rilke) au construit un personaj aparent straniu „fără acţiune" care scapă unei din tiparele falsei determinări subiectului-şi voinţa de a trăi şi voinţa de a scrie poeme aparţinînd. Descătinîndu-şi natura sorii ruleară, Ioana Bălan a devenit azi o personaă absolut personală, numai şi numai prin insesizabila terapie a scrisului, exorcizare şi umilinţă în faţa fabuloasei armonii nevăzătoare a logosului.

Cînd sîntem foarte tineri, lumea ne apare redusă, strîmtă, „o închisoare" cu vorba colegului Hamlet, apoi descoperim că numai trupul şi minţea sînt aceste mintea noastră care oricînd neaşteptat să se deschidă spaţiilor închise temporar pentru alţii şi pentru ea însăşi... apoi descoperim că întreaga viaţă noastră nu ne este deajuns să cuprindă şi deodată poezia şi a unei arte...

De la poemele ceţoasei de început („În cuvintele lor / Aer descoperit cu sarea / Vorbea pe limba lor / Şi cînd e dată ni s-a bătut / Nisipul culorilor / Lemn mucegăit stingher / Cu degetele noastre de rouă / Sîntem ritmul unor hrisoave / Care ne caută / Amintirea o poveste necunoscută / Pe care trebuia s-o continuăm / Noi" — **în curînd luat**, scrise sub îndrumarea Veronicăi Porumbacu, la Palatul Pionierilor, la exerciţiile inocente şi detaşatoare cu care ni s-a prezentat cu anu în urmă la redacţia revistei „Luceafărul" (Cînd arăţi cu degetul / Sînt cel de lîngă fereastră / Uitată-vă bine ! / O, nu trebuiaţi să-mi răspundeţi / Mîine e ziua mea / Ar trebui să fiu fericită / O să vă rămîn în amintire / Şi cînd voi fi mare / Voi fi ca mama / Şi cînd voi fi mică / Voi fi ca ea) pînă la mărturisirile de acum („Ştiu / Sînge roşu cu dor de lacrimi fierbinţi / Mă-mpresoară / De la umbrele mărturisirilor neştiute / Ştiu / Cît de mult doream glasul Domnului. „Încălziţi-ne şi veţi primi inelul pe care fecioara îl poartă în pîntec." Şi curgea la inele. Dar degetele prinseseră rădăcini Somnul cuprinzîndu-ne-n sînbure, Femeia în negru depăna lînă. Nu ! Toate inelele erau false. Cît de bine, cît de uşor ştiam. Degetele lui mă tăiau în felii egale pe care avea să se urce pînă acolo... Mama mea în colţi cu cîrjele... Mama ta în colţi cu cîrjele. Cît de mult doream glasul de care ne lepădasem. Dacă fecioarele m-ar fi putut auzi, aş fi strigat din rărunchi : aruncaţi cîrjele, aveţi picioare, şi nu există nici vînt, nici frig, nici durere... Şi de sînt, roşul e sortit să hrănească rădăcinile Domnului, oameni buni, lui Dumnezeu i-e foame şi sete, oameni buni ! Şi buzele mi se uscau, mama îmi întindea apa, chip încruntat cu mînciuni, călăii noştri rînjeau în oglindă fiecare cu capul celuilalt... Fier roşu ce ne-ai scris în ochi cea mai groaznică lege ! Femeia în Negru îşi retează mîinile căci începe Masacrul, pămîntenii au furat deja fructul numit lăsitate, acum se duc să-l împartă cu copiii şi animalele lor.") la iluminarea rostuitoare a fiinţei („M-ai ajutat mult, / Mi-ai dat din pămîntul tău, / Mîinile tale au frămîntat un aluat nou, / L-ai pus în cuptorul aprins al cerului / Deşi îţi ardeau palmele, / M-ai curăţat / Ca focul de-acum să mă-mbrace-n mireasă." — **Neprihănire**) textele Ioanei Bălan sînt pătrunse de o **tensiune** unică, halucinantă, de o covîrşitoare forţă interioară, la limita între documentul existenţial şi literatură. Cîştigînd în conciziune („Sufletul i se duce în cer. / Puţin încovoiat de greutatea străină a lucrurilor, / către cei din nervul adîncului apoi se pogoară. / Stringîndu-şi în braţe trupul ca pe o mireasă / O clipă jertfită." — **Izbăvire**) orchestrîndu-şi cu inteligenţă artistică vocile lirice în ample poeme în proză, imposibil de citat şi mai greu de publicat, Ioana Bălan a ajuns la conştiinţa că poezia e o artă dificilă, o **techne** la a cărei esenţă nu ai acces decît prin trăire ablsală şi cultură. Poemele Ioanei Bălan mi-au reamintit de o extraordinară carte, în manuscris, a lui Petru Arustei, pictorul genial din Iaşi, prietenul multora şi al nimănui, carte care aşteaptă din celălalt deceniu să fie publicată, mi-au reamintit de Daniel Turcea, de o a doua carte, inedită, a Domniţei Petri, de unele poeme în proză ale Marcelei Mariana Milcu, de nenumăratele poeme vehemente ale lui Dan David.

Cele peste 300 de pagini dactilografiate, „opera" de pînă azi a unei poete de 22 de ani ne întreţin speranţa că Ioana Bălan va şti să-şi desăvîrşească marele ei talent.

Cezar Ivănescu

Ziua Republicii

Urmare din pag. 1

...rnul dinţi. Dar ziua de XI Decembrie 1947 nu era un eveniment memorat, ci Ziua Republicii lor.

În această Republică ei visau să intre curînd, după o dreaptă şi neîntreruptă judecată de timp istoric. Începea o epocă nouă, necunoscută încă, dar ei care îşi puseseră nădejdile în ziua decembrie nu şi-au pierdut curajul de a privi înainte. Anii care au trecut de atunci ne-au arătat limpede cît de curate au fost sentimentele părinţilor noştri, cît de mare era setea lor de libertate şi progres, cît de bine a fost aceasta România.

Noi, cei născuţi şi crescuţi, odată cu Republica, ştim mărturie că n-a fost clipă în viaţa părinţilor noştri în care acest pămînt iubit să nu stea alături de inima lor. L-au crescut odată cu noi, l-au ridicat odată cu noi, l-au veghiat ocrotindu-ne nouă viaţa. Pămîntul a devenit fratele nostru de sînge, viaţa noastră.

Sîntem la vîrsta cînd unii dintre noi avem copii. Procesul acesta delicat, de o mare puritate morală, se repetă.

Vom da copiilor noştri tot ceea ce am preluat de la părinţi. Vom veghea pacea şi fericirea acestei ţări. Ziua Republicii noastre o vor duce şi ei, copiii, pentru mai departe. Pentru că Republica, pentru noi, românii, nu este o noţiune abstractă, de căutat prin dicţionare, ci însăşi VIAŢA DE FIECARE ZI.

CONFA[illegible]LE

Covorul zburător

Într-o bună zi covorul zburător nu mai ţinea să zboare. De ce, nimeni nu ştia. Celelalte covoare, din invidie, desigur, pretindeau că el nu mai poate zbura şi de aceea... Şi pentru că nu mai zbura, nemaifiind deci covorul zburător, fu folosit cum se obişnuieşte, acoperind podeaua cine-ştie-unde. Abia acum, cînd nu mai era „zburător", se putea vedea că nu era cel mai frumos covor, nici cel mai mare, ba chiar în unele locuri — atît timp frecat de amatorii de zboruri de agrement — se subţiase bine.

— Vai, ce am ajuns, ofta covorul pe bătător, ungurul prilej de a se mai ridica şi el din cînd în cînd deasupra pămîntului.

Şi. Şi noaptea mai ales, apăsat de birou, de acume, de dulapuri, plîngea de i se rupeau firele, amintindu-şi de frumoasele călătorii în lume de altădată. Trăia şi el, cum trăiesc atîtia, între patru pereţi, dar nu între cei mai frumoşi şi nici măcar importanţi. Se pare chiar că din răutate fusese întins acolo, să fie călcat de la un număr în jos şi nu în sus. Cum să nu plîngă şi să nu se plîngă simţindu-se atît de călcat în picioare. Şi plînse şi plînse şi plînse. Pînă cînd, bineînţeles, fu auzit de cineva.

— Cine plînge acolo ? întrebă Cineva.

— Cine plînge acolo ? întrebă Altcineva.

Şi aşa întrebarea, de la Cineva la Altcineva, şi de la aceasta la Altaltcineva, şi aşa mai departe, ajunse la un cineva care răspunse :

— Covorul fost zburător.

— Covorul fost zburător îi răspunde Altcineva lui Cineva.

Aşa s-a aflat de soarta pe cît de nouă, pe atît de tristă a covorului zburător. Cum era şi firesc, soarta sa fu îndreptată spre o podea mai mare, mai frumoasă, luminată ziua de ferestre înalte şi largi, seara de un candelabru cu braţe de cristal autentic. Odată întins aici, mai ales pentru a fi arătat cu mîndrie de Cineva în fosta sa calitate de zburător, se întîmplă o minune : covorul zburător îşi împrospătă culorile, îşi umflă roşăturile, parcă se şi întinse puţin. Ba mai mult, cu cei care călcau din greşeală pe el se petrecea un lucru straniu : zburau. Zburau pur şi simplu. Privindu-i cum zboară, covorul nostru se bucura spunînd :

— Barem să zboare şi ei cum am zburat şi eu.

Astfel trecură anii cum trec duminicile prin viaţa noastră, fără urme. Din ce în ce mai mulţi erau cei care nu-şi aminteau de vremea în care zburase covorul, deşi continuau să-i spună la fel. Pentru aceştia covorul zburător era covorul pe care cine îl calcă zboară.

Iulian Neacşu

Aurel Nedel : „Primăvara"

O cronică a epocii

Urmare din pag. 1

acestea, am convingerea că transilvăneanul robust, care şi-a asumat scrisul ca pe un destin cu rigori incredibile, este unul din marii noştri romancieri, cu vocaţie indiscutabilă pentru fresca socială. Rareori în literatura noastră a reuşit cineva să descrie atît de precis şi de convingător un proces istoric şi consecinţele sale asupra oamenilor. Ion Lăncrănjan este un cronicar al epocii, cu o etică de justiţiar şi cu participare pătimaşă la înălţările şi căderile noastre. Şi-a ales drumul cel mai spinos, voind că spună totul contemporanilor, înfăţişîndu-le o oglindă imposibil suportat. Am putea să recunoaştem în cele din urmă grandoarea unui autor care-şi asumă cu atîta bărbăţie neplăcerile stîrnite de cărţile sale. El continuă să-şi zideasca opera, cu o pacienţa de constructor din vechime, adună tomuri masive, pline de personaje aspre şi frumoase, alături de fiinţele, în timp ce răuvoitorii săi publică notiţe prin gazete.

O carte exemplară este **Drumul cîinelui**, mai ales pentru intuiţia prozatorului şi caracterul fundamental al opţiunii sale artistice. Ion Lăncrănjan cunoaşte secretul permanenţei unei cărţi de literatură, ştie să-şi aleagă terenul pe care clădeşte. El porneşte de la un motiv de mare simplitate, dar încărcat de dramatism. O mamă rămîne cu doi copii din şapte, iar ei sînt învrăjbiţi de opţiuni contrarii, într-un climat de tensiune politică. Un frate îl împuşcă pe celălalt, într-un moment de neînţelegere, iar mama îl omoară pe cel rămas şi se sinucide, aruncîndu-se într-o copcă, în timp ce pădurile de deasupra din apropiere coboară parcă într-o procesiune funebră. Iată un subiect care nu te poate lăsa indiferent ! Cînd umanitatea este atît de încercată, încît fraţii se împuşcă între ei pentru idealurile lor, iar părinţii îşi omoară copii, sîntem provocaţi la probleme de conştiinţă cu amploare neobişnuită. Nu altul este resortul literaturii tragice dintotdeauna. Monumentalitatea ia naştere din forţa întîmplărilor create de autor. Un personaj îşi omoară tatăl şi trăieşte cu mama sa... O femeie geloasă îşi ucide copiii pentru a se răzbuna pe soţul infidel... Un prinţ află că unchiul său îi ucisese tatăl şi apoi îl vede pe asasin în patul mamei sale prea iubite... Numai contemplînd „aceste prea urîte fapte" omul poate încerca să fie mai bun, întrunind propria noastră condiţie, ne putem depăşi. Mutatis-mutandis, intuiţia scriitorului adevărat i-a spus lui Ion Lăncrănjan că numai faptele pe măsura epocii, atît bune, cît şi rele, sînt capabile să edifice o umanitate cu dimensiuni morale excepţionale. Procesul de purificare a sufletului omenesc este mai adînc, atunci cînd avem de-a face cu proba răului, cînd vedem cu ochii noştri ce monştri poate naşte somnul raţiunii, şi avem curajul de a privi adevărul în faţă. Dar nu răul întîmplător şi nesemnificativ, ci acela care se bazează pe structura şi chiar pe calităţile noastre morale. A crede într-o idee este stimabil, dar a exagera înseamnă fanatism şi duce la crimă. Societatea are nevoie de cetăţeni disciplinaţi, altfel degenerează în anarhie. Supunerea oarbă devine însă la fel de primejdioasă şi atenuează calitatea de om. Mihai, personajul din **Drumul cîinelui**, ajunge periculos atunci cînd nu mai răspunde întrebărilor chinuitoare ale conştiinţei sale şi se abandonează rigorilor exterioare ale disciplinei şi soluţiilor abstracte propuse de o doctrină valabilă în spiritul ei, dar folosită de acest personaj în mod abuziv. Mihai încearcă să forţeze realitatea, pentru a grăbi un curs firesc : Jilu dimpotrivă, lasă totul în seama ei şi ajunge o jucărie a istoriei, neştiind pentru ce trăieşte, după cum nu va şti pentru ce moare. Sînt două ipoteze ale dezorientării posibile, atunci cînd istoria se prăbuşeşte asupra oamenilor şi-i găseşte nepregătiţi. Este imposibil să aştepţi din partea unui ţăran ardelean să considere că idealul său de respectabilitate nu face doi bani şi că Goga a fost un duşman al poporului, aşa cum voia Mihai. După cum labilitatea morală a lui Jilu părea desigur bolnăvicioasă omului care-şi imagina suprema realizare sub forma întoarcerii acasă şi a prosperităţii alături de satul său.

Drumul cîinelui este şi o carte de dezbatere a ideilor care i-au animat pe cei doi fraţi. Am putea crede la un moment dat că fugarul este tratat cu mai multă îngăduinţă, dar tocmai această trăsătură dovedeşte adîncimea vocaţiei prozatorului. Jilu este „fiul risipitor", în cinstea căruia mama este gata să taie viţelul cel gras şi să-i ierte toate rătăcirile. Ceea ce-l condamnă să moară nu sînt declaraţiile fratelui său, care ar putea să fie mai „ferme", dacă nuvela ar fi fost mai proastă, nici o privire de gheaţă a mamei, care ar fi făcut textul incredibil, ci însăşi ruperea sa de ţară şi imposibilitatea de a se integra în noul curs al lucrurilor, faptul că rămîne în afară, deşi este purtat de patima unui atît de mare dor de ţară. El este totuşi un om, iar nu o fiară care întruchipează toate relele de pe pămînt. De altfel, Jilu reprezintă în **Drumul cîinelui** artificiul prin care prozatorul ne introduce în problematica reală a cărţii şi ne pune în contact cu realitatea lumii. El este un rătăcitor pe plaiuri diferite, în momente semnificative ale războiului şi ale perioadei postbelice, este mijlocul prin care autorul încearcă mica frescă a evenimentelor. Sînt evocate, ca într-o părere, printr-un fel de monotonie plină de efect a povestirii, atrocităţi incredibile. Jilu ajunge să piardă, odată cu numele şi natura de om, iar întoarcerea acasă este gîndită sub semnul regăsirii sale. În străinătate, lui Jilu i se refuză bucuriile fundamentale, de tată şi de om aşezat, pentru că nicăieri nu putea să-şi găsească locul, decît în satul lui. Este un element de gîndire ardelenească, o moştenire a temei ruperii de matcă, dar nu la modul nostalgic şi sentimental, ci cu accente tragice, cînd orice greşeală se pedepseşte cu viaţa. Jilu se întoarce să moară, simţim asta din primele rînduri, iar frigul teribil al iernii şi absenta din privirile sale au caracter de preludiu al sfîrşitului. Supărătoare mi s-a părut numai „despreitatea" prea mare, faptul că autorul se referă, prin Jilu, la evenimente, fără să-şi numă personajele să le trăiască „la vedere". Ca să spun aşa „trece în revistă" prea mult, avînd voluptatea adunării faptelor, alunecînd uneori în descriptivism. Cred că trebuia căutată o formă artistică, pentru evenimente, alta decît relatarea, vorbirea „despre" ceva, era nevoie de o logică a lor, anume pentru această carte.

Drumul cîinelui este o carte de adîncă răspundere, capabilă să definească optiunile artistice ale unui mare scriitor. Nu văd de ce adeziunea la realitate a unui scriitor ca Ion Lăncrănjan ar fi mai puţin semnificativă decît prostia stilizată a cutărui autor de cafenea, a cărui lectură face să tremure de plăcere pe mulţi dintre criticii noştri.

Mihnea Gheorghiu

Urmare din pag. 2-a

tare analitică a pieselor şi a poemelor [illegible] de o monografie Shakespeare **scrisă atunci.**

Sertarizată în trei despărţituri dispune cronologic, materia reface drumul vieţii şi al operei într-un vast context istoric, social şi cultural. Reconstituirea împrejurărilor în care a trăit şi a scris lebăda din Avon, talentul literar în sugerarea oamenilor şi a locurilor, a peisajului provincial sau din metropolă, luxuriantă amănuntelor naturale şi arhitectonice au drept efect notabil evocarea epocii în imagini policrome cu reliefuri mustind de sevele vieţii. Tabloul Londrei, centrul aristocratic şi suburbiile, moravurile pitoreşti ale claselor de sus şi de jos, este ilustrativ ; ca atîtea altele. Pe acest fundal cuprinzător, înviorat de opulenţa culorilor şi vitalitatea uneori debordantă a elementelor alcătuitoare, se detaşează cu vigoare devenirea omului, mai întîi, apoi, îndeosebi în ultimele două părţi, şi aceea a scriitorului. Discutarea poeziilor şi a pieselor, centrifugă şi centripetă, se plachează pe aspecte multiple — ideaţie şi semnificaţii, personaje şi structură, cîştiguri formale şi corespondenţe istorice sau contemporane, teatru şi actori etc. — şi prilejuieşte numeroase accente originale, preluările din Giordano Bruno, de pildă, demonstrînd plusul de noutate şi valoare, în concepţie şi expresia dramatică, înfăptuit de geniul shakespearean în Anglia elisabethană.

După scrierea monografiei Shakespeare, pasionant şi odihnitor interludiu în compania dramaturgului preferat, Mihnea Gheorghiu revine în spaţiile ospitaliere ale literaturilor străine. Direcţiile pe care avansează artele în epoca modernă se continuă în **Dionysos. Eseuri lirice** (1969), avînd, de astădată, o proiecţie mai lungă spre istoria culturii. Mutaţii se săvîrşesc şi în sfera metodologiei critice, preeminenţa eseului cu implicaţii filozofice, în defavoarea celorlalte mijloace, fiind acreditată încă din titlul volumului. Prin mijlocirea asociaţiei evocatoare şi a marilor personalităţi se explorează fonduri şi expresii de universalitate ale culturilor naţionale, operîndu-se relaţionări ce atestă continuitatea formelor de cultură, a ideilor şi a valorilor perene, în universuri nelimitate temporal şi geografic : prin ele a spiritului creator al umanităţii. Un exemplu agreat de autor, asupra căruia va reveni şi în alte rînduri ? Originea tracă a tragediei. Ideea îl aşează, într-un fel, printre acei foarte puţini exponenţi ai protocronismului românesc, care nu se lasă ademeniţi de entuziasme facile şi apreciază calm şi lucid dificultăţile demonstrative nu o dată, la stadiul de acum al cunoştinţelor, de-a dreptul insurmontabile. Asemenea probleme şi altele, cu deplasări asupra aspectelor teoretice, vor fi cuprinse şi în volumele **Scrisori din imediata apropiere** (1971) şi **Scene din viaţa publică** (1972).

Marcate de preferinţa constantă pentru dramaturgie şi cu zăboviri mai îndelungi asupra literaturilor americană şi engleză, preocupările universaliste demonstrează în cazul lui Mihnea Gheorghiu, o cunoaştere profundă a fenomenologiei creaţiei din epoca modernă şi contemporană, specialistul formulînd şi transferînd intenţional numeroase observaţii de amplă generalitate în sfera integratoare a istoriei şi filozofiei culturii. Multe din ele reacţii prompte la manifestări imediate în viaţa spirituală a obştei, studiile istorico-literare şi eseurile se întregesc printr-o rodnică activitate de traducător ; de asemenea cu insistenţe pe direcţia pregătirii de specialitate.

TRAIAN FURNEA

atelier literar
poșta redacției

GH. ȘM.: O serie de lucruri frumoase (pe lîngă altele de mai puțin grozăvie fără viață...): „Interior cu scăunel", „Poem fiziologic", „Verbul și carnea", „Tratat despre suplicii", „Camera vie", „Rugul materiei" (încă perfectibil, un final slab), „Fidelitate", „Consultație primăvara", „Duminică" și altele (insuficient finisate).

OPREA D. PARASCHIV: Ați transcris binecunoscuta „Frumoasa mea cu ochii verzi" (e drept, cu unele mici schimbări, care țin de analfabetismul dv. personal!...) și ați iscălit-o cu numele dv. Nu e frumos! E și riscant, dealtfel, pentru că, în Codul penal, există și un articol (care, e-adevărat, nu prea se aplică...) unde asemenea „transcrieri" sînt socotite **furt calificat** și aduc făptașului, ca oricărui găinar obișnuit, sancțiuni penale severe: amenzi, pușcărie, etc. Țineți seama de avantajele cu totul neînsemnate pe care le puteți obține prin acest „procedeu", precum și lipsa dv. de experiență și indemnare în acest domeniu (să furi tocmai „Frumoasa mea cu ochii verzi" !?...), riscurile sînt într-adevăr mult prea mari!... Tot furtul de găini rămîne mai rentabil!...

J. M. VADISLAV Nu se văd: schimbările, îmbunătățirile, de care vorbiți. Textul e la fel de incilcit și confuz. Nici acum nu se știe întotdeauna cine vorbește, despre cine e vorba (de p. pag. 2. „și ca și cum ar fi vrut să recupereze din timpul pierdut"... — cine ar fi vrut? sau: „Cati provoca neliniște în porii ei"... — ai cui?, etc., etc.). Nici acum nu există o delimitare clară între real și închipuire — perdele, lumină, fluturi, acvarii etc. — iar închipuirile nu se știe cui aparțin: personajelor, autoarei?... Totul se înecă într-o puzderie de mici amănunte, aglomerate, întenoasive, care întrerup mereu și, pînă la urmă, încilcesc ori dizolvă, risipesc firul relatării. Sînt și multe neglijențe, inconsecvențe (de p., „Cati intră, ieșe și mîncărurile nu se mai sfîrșesc", după ce cu cîteva pagini înainte ni se spusese că gazda „aducea cozonac și un tort" și că „petrecerea era pe sfîrșite"... etc.). Expresia e, în general, greoaie, șovăitoare, de multe ori stîngace, iar nesiguranța timpurilor verbale, lipsite de consecvență (și consecuție!...) nu face decît să mărească neorînduiala și confuzia textului. Nu putem desprinde, deocamdată, concluzii

Desene de Daniela Stîngă Ionescu

optimiste. Ar fi bine, pentru edificare, să încercați a povesti, simplu, fără descrieri și analize complicate, savante, o întîmplare oarecare, de toate zilele. Ar putea fi un test concludent.

VERONICA FILIP: Pagini șovăitoare, inegale, în care, uneori, se ivesc și zvonuri de poezie („Detalii", „Popas", „Deschideri", „Planuri").

MARIUS DUMITRESCU: „Observațiile au fost binefăcătoare" — ziceți — dar, chiar de la prima pagină, ne oferiți aceleași „perle" de falsă fantezie și extravaganță de gust dubios, ca, de pildă, „Cînd ne fardăm un ochi cu pălării" (?!), ori „ceaiul îndulcit cu ziare vechi (?!), etc. Un drum greșit, nesincer și neserios, care nu poate duce spre poezie.

FURDA: Mici povestiri fanteziste, uneori cu oarecare tîlc, inteligente și spirituale, curat scrise, făgăduind evoluții interesante. În celălalt plic, versuri inrudite în manieră și substanță („Poezie patriotică", „Rațiune inversă") și un savuros „Eu".

EM. BĂLȚIANU: O recoltă slabă, mai aproape de cronica rimată, reluînd, iar și iar, vechi motive și imagini, de care nu reușiți să vă despărțiți cam de multă vreme. Singurul lucru nou, frumos, cu simțire și spontaneitate, cu mai mult efort de esențializare, care iese din făgașul rutinei și monotoniei, e „Neputința". Ceva e și în „Amintire", dar ce rău sună, strident, barbar, în context, o serie de termeni (mai veche meteahnă a dv.) ca **dispensez, inconsistent**, etc.!...

I.D.D.: Mai bune ni s-au părut cele care reușesc să evite riscurile și impasurile unei formule greoaie, rigide, dificile, hermetizante: „Bogății simole", „Călătorie", „Spre o țară de vis", „Aș fi vrut", „Regăsindu-te". Frumos e și catrenul final din „Senzație toamnă".

G. M. BUC.: Neașteptat de slabe, uscate, „făcute" (doar cîteva mai înfiripate: „În fant de seară", „Abia o părere", „Sufletul", „Coroană"). N-am înțeles ce rost are ciudatul „împrumut" (nemărturisit!) atît de însăilat, stîngaci și strident, din „Zilnic". Aveți grijă: e o treabă foarte riscantă și compromițătoare!

C. Alexandrescu (Bacău), H. Mocanu (Cluj), Jerca Vasile: Nu vă putem răspunde decît în cadrul acestei rubrici. Reveniți, deci, cu un pseudonim. **Germinia Șercău, Mihai Grancea, Elena Mafteucă, Șt. Filipoiu, A. Gyuris** (ceva în „Griul"), **Udrea Const. Doru, D. Huduianu, Stan Daniel Dian Turda:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

O livadă

Furtunilor de nisip
și ghețarilor veșnici
vîntului năuc
ierburilor crescute pe ziduri
mersului tiriș
frunții nedesprinse din lut
le voi spune
negreșit
într-o zi
aici
în fiecare primăvară
înfloresc
o livadă...

G.M. BUCOVICIOR

Bogății simple

De la o margine la alta
larg suflu de trecere
o bobului în haldă-nspumată,
stau lîngă o păpădie și zbor
prin interstițiile privirii,
pe liniile magnetice-ale cresterii.
Copilărie, ai fost ? Sau mîndru
revii în rotocoalele cîmpului
jucîndu-te,
primenindu-te,
rîzînd :
țara pentru cine știe s-o afle
e un vis de copil !

IOAN DUMITRU DENCIU

La umbra vremii

Eu nu sînt cuvînt
ploaia spală cerneala și
iată-mă lărgi pămînt
cu rădăcini
în loc de inimă și plămîni
cu încolțiri și porunci de străbuni
pasul meu nu e gînd
ci carne așteptînd
la gura sobei
stai și ascult'ă —
bulgării cad
se răstește țărîna la stele :
lumina se leapădă
în tăcere de
piele.

D. BORCEA

Gheorghe Mocanu : „Flori", „Casa copilăriei" (stînga, sus) „Coloanele cerului" (stînga, jos)

Ploaie caldă

Și-acum, o ploaie caldă
și norii grei, ugere de bivolită,
curg, parcă, lacrimi din sare
triste ca o dragoste uitată,
norii grei, norii de altă dată,
și sisiitul lor de gușter...
În văzduh, numai ceară și aur,
stropii șclipesc pe poteci —
plocheu de curcubee —
Voci care-ncep și se sting,
ploaia caldă de-acum
atît de-albastră, de pură, de caldă,
aidoma privirii unui plugar bătrîn
cu brațul streașină,
pe aripa unui tractor nou-nout.

IONEL MĂLAIA

Lumină

În lutul fertil
Explodează semințe subtile
Și din tăceri subterane
Urcă aurul limpede în bărăgane.
Priviți, crește grîul peste istoria noastră !
Sîngele bunilor noștri străbuni se întoarce-lumină.

VIOREL FLOROIU

Prefixul pîinii

Ci iată neputinciosul fir de grîu :
bătaia soarelui îl înclină
și tot ea-l ridică îi dă friu
așezindu-l demn în rădăcină

Fala lui acum e acest spic
în care-și face de lucru un strop de soare
provocînd și transformînd nimicul din nimic
izvodind materie, neasemuită sărbătoare.

MIHAI CRAIESCU

Sufletul nostru

Culoarea sufletului nostru
are culoarea cămășilor de in

în alesul alb
dorm împreună

omul,
pămîntul, soarele și riul.

VASILE TRIF

Un mare artist

Înainte de toate omul Florin Pucă este o personalitate cu un mod artistic de viață. Graficianul din el a găsit de cuviință să reducă spectrul culorilor la două esențiale : alb-negru, ambele avînd corespondențe imperioase de exprimare în sufletul său alb de milenii de umanism și în chipul său noptatec de inger adult, aproape bătrîn. Această afirmație poate fi validată de oricare dintre lucrările incomparabile cu care ne-a bucurat ochii artistul, pentru că pretutindeni vom întîlni cel puțin un semn caracteristic aparținînd ființei sale reale. Peisajele cu care-și învecinează ei chipul reușesc mai bine decît tot ce-am văzut să dea un prestigios statut irealității, vocația sa nefiind nici o clipă în slujba absurdului, ci în căutarea unei metarealități. Din lupta luminii cu întunericul învinge numai viziunea sau înving viziunile de vis ale artistului în care este posibil ca din aripa unei păsări în zbor să crească un plop, dintr-o pană să se înalțe o luminare arzînd, cai speriați să alerge printr-un salon cu un unic perete înalt pînă la soare, hăituiți de păzitori cu chip de păsări, o pădure de arbori și coloane să pluteasă deasupra unui diluviu, un vînt de săgeți să treacă printr-o turmă de animale blajine și la o depărtare de ani tot ele să vadă cu uimire animalul ce le vina rănit de moarte, fete crescînd cu grație din trunchiuri de copaci, poduri peste ape nesfîrșite, etaje de regnuri întregi fugind de noapte și moarte. Florin Pucă n-are timp și nici cum să se descurce în viață, el n-are nici casă burdușară, nici atelier și formal de aceea în viziunea sa unica locuință care i s-ar potrivi este un îndepărtat, inaccesibil castel, leit motiv aproape al tuturor lucrărilor sale. El se vede pe sine dormind cu un ochi deschis pe una din coloanele acelui obsedant castel iar de cealaltă parte e adormit chipul celei mai frumoase femei, vegheați amîndoi de o pasăre albă și mare cît ziua cea mai lungă. O numeroasă familie stă în jurul unei mese, dar cînd privești mai atent vezi că toți membrii ei seamănă leit, sînt una și aceeași persoană. Personajul multiplicat al lui Florin Pucă poate să joace sîrba pe fundul unei ciclopice butelii sau fiind singur să stea de vorbă cu un popor de sticle așa cum ar conversa cu un mare grup de prieteni. Numai Florin Pucă este capabil ca din două culori, alb și negru, să ne dea iluzia că în fața noastră se află un păun adevărat, pasărea dăruită cu attîtea culori ale căror tonuri sînt greu de reprodus chiar de aparatele de fotografiat.

Soarele este aproape nelipsit din tablourile acestui mare artist : sore soare aspiră și se duc toate peisajele sale de vis ca niște „colonii de lumi pierdute". Realitatea pe care trăiește sensibilitatea artistului are nevoie ca de aer de viziunile sale metareale ; lui i-ar trebui un atelier cît un platou solar, lui i-ar trebui o casă de artist suveran. Florin Pucă populează toate razele soarelui cu chipul său și organizează o incredibilă metaforizare de specii și regnuri într-un babilon ontologic. Am scris acestea rînduri despre Florin Pucă pentru că nemaivăzîndu-l de multă vreme, ieri cînd l-am reîntîlnit mi s-a părut retras și abătut, într-o stare de atarăxie ființică celei din glossa eminesciană și-am zis că-ar fi timpul ca acest mare artist al nostru să se simtă mai bine.

Gheorghe Pituț

ERATĂ :

În poemul Moartea lupului de Alfred de Vigny, apărut în numărul precedent al revistei noastre, următoarele versuri se vor citi după cum urmează : „Și-acoperind lucirea oțelelor la flinte, / Dînd crengile în lături, **porniram** înainte // O, semănau cu-acestia : plăcerea cu **plăcere**, / Dar lupii-căței-andri fac tumbele-n tăcere, // Știind că între ziduri, în somn de ore sparte, / Pîndește-ntruna omul, dușmanul lor de moarte. // Și-atunci, într-o zvîrnire, cu gura-i arzătoare / Pe cîinele din **față** îl prinse cu turbare. / Și, fără-a vrea să știe că se sfîrșește-acel, / Mari, ochii îi închise și, neurlînd, muri !

La anunțul privind rezultatele concursului literar : TINERETEA PATRIEI trebuie adăugate următoarele premii :

Mariana Stanciu, pr. II poezie, cenaclul literar M. Sadoveanu, Teodora Moțel Ardeleanu, pr. III poezie, cenaclul literar M. Sadoveanu.

Facem cuvenita rectificare.

Poezie și analiză

Urmare din pag. 1

tuturor structurilor care populează „începuturile poeziei române". Criticul dă, nici vorbă, o dovadă palpabilă de **participare** și fraza lui, de obicei scurtă, strînsă, penetrantă, se deschide adesea spre calde și intime orizonturi de simpatie : „Ienăchiță, Heliade Rădulescu, Bolintineanu, Alecsandri... sînt, cum spune și titlul acestei cărți, **poeți ai matinalului**, trăiesc și scriu într-o **dimineață** a spiritului : cu neliniște, cu orgoliu, cu un irepresibil sentiment că totul trebuie **început, întemeiat, desăvîrșit** în cel mai scurt timp. Ca romantici, ei iubesc inserarea și își dau întîlnire la **miezul nopții** în mijlocul unei naturi pline de semne premonitorii, însă spiritul lor păstrează în toate situațiile prospețimea și fervoarea matinală. Spaima și orgoliul, neliniștea și îndrăzneala, specifice spiritului întemeietor, merg mereu împreună, într-o competiție virilă, loială".

Nu numai știință, metodă, tehnică sau artă critică, oricum vrem să le numim, îți trebuie ca să-ți apropii o poezie care, așa cum e aceasta de față, desi **vorbește** mult, se lasă cu greu descifrată în mesajele ei latente, în fluxul ei înșelător de afirmații și negații, de seducții și terori. Se cere ceva mai mult, de ordinul rafinamentului intelectual și al dispoziției afective, pentru a străbate, dincolo de desuetudini și straturi prăfuite, la nucleul ei adevărat de farmec și incintare. Eugen Simion posedă acest rafinament, această **dedulcire** a gîndului și a simțirii, gustă evident spectacolul și spectaculosul, îi place regia, scenariul și inscenarea, are simțul jocului, al **petrecerii**, al limbajului pitoresc și pinerat. Cu acest eseu, el își afirmă categoric, mai vizibil decît în alte cărți, un certificat de apartenență muntenească. Nu-l putem închipui pe critic nu numai grav și serios în a-și desfășura sistemul de lectură, atît de bine pus la punct, dar și jubilînd în secret la ceea ce i se oferă și la ceea ce descoperă. Cartea, foarte riguroasă și atacînd probleme dintre cele mai **ardente** ale poeziei, de atunci și de astăzi, conține o doză de nedisimulat amuzament, de satisfacție interioară și antrenament destins, cordial, neinfricoșîndu-se nici de chestiuni mai complicate ale istoriei literare, nici de laturile mai delicate ale vieții. Un ochi proaspăt, surizător cu înțelepciune și clipind atoateînțelegător, scotocește textele, o mînă abilă, exersată deopotrivă și montează versurile într-o demonstrație nu numai competentă, călăuzită de idei și fantezie critică, dar, deopotrivă, seducătoare, plăcută, demonstrație ce concurează prin farmecul ei nesecat inventiv farmecul insuși al unor subtile sensibilități.

Un debit ieșit din comun al frazelor, corespondent sensibil al lecturii **pluraliste**, ne încredințează, dacă mai era nevoie, de plăcerea scrisului, de **ușurința** participativă a așternerii gîndurilor pe hîrtie. Pe Eugen Simion îl **prinde** tema, lucru nu atît de lesne de înfăptuit precum s-ar crede. Are idei, are material, are un vocabular critic bine fixat și asimilat, pagina întreagă denotă efervescență. Și cu toate acestea, sîntem departe de **fransa** interpretativă, de **narcoza** echivalențelor percentibile la un I. Negoițescu, eminent critic al poeziei române de început. Nici „furia mimetică" (G. Poulet) a lui Jean-Pierre Richard, ale cărui principii de critică tematică Eugen Simion le adoptă în mod creator, nu-l stăpînește pe autorul **Dimineții poeților**. El este interesat nu numai de „cortegiul senzațiilor", dar preocupat și de planurile existenței și activității active, de morală, politică, ideologie, referindu-se de a-și verifica uneori ipotezele prin biografia autorilor pe care îi comentează. Exactă, aplicată, fără supralicitări, critica lui Eugen Simion are umor și ironie, chiar în plinul celei mai intime descripții. Obiectul critic este așezat de regulă într-o zonă acceptabilă, de apropiere-depărtare, încît să nu copleșească spiritul și să întunece rațiunea. Într-un spațiu al poeziei (și al literaturii în genere), unde exagerările sînt curente, atît în plus cît și în minus, Eugen Simion readuce echilibrul. El ocolește cu grijă supoziția riscantă, mirajul prioritătii formale sau al modernității silite. Desi limbajul lecturii sale critice este un limbaj eminamente modern, apelînd la noțiunile de spațiu liric, peisaj, spațiu securizant, figuri ale spiritului creator, ceea ce contează pentru Eugen Simion este, înainte de toate, **finalitatea poeziei**, legitimarea ei printr-o atitudine **existențială** discernabilă. Nici o clipă Eugen Simion nu **silește** textele, din necesități de demonstrație partizană, actualitatea lor atîta cîtă este, reiese din modul creatorului de a se situa în fața realității. Este o critică cu picioarele pe pămînt, într-un loc în care alții se abandonează deplasărilor aberante. Criticul se păzește de „degetul mustrător" al operei care împiedică operațiunea critică să bată cîmpii, iar citatul următor e elo-

Gheorghe Mocanu : „Crepuscul"

vent pentru „limitele" pe care le permite interpretării : „Heliade încearcă să explice o inexplicație, să justifice ceea ce nu vrea sau nu poate să justifice. Gîndul nostru fuge spre planul mai adînc al creației, limba necunoscută, taina putînd fi chiar taina, limba poeziei. Să dobîndească, oare, Heliade, într-o clipă de revelație, sentimentul imposibilității de a comunica totul, ceea ce exprimă, de regulă, toate lucrurile pe deasupra? Oprim seria întrebărilor, cititorul deget- din poem ne [illegible] greșim". Această atitudine- Eugen Simion se vede și c[illegible] fruntă părerile cu alte re[illegible] instaurarea unui climat de [illegible] ditate paginii scrise. Dacă [illegible] lui Jean-Pierre Richard patr[illegible] tic al lui Eugen Simion prin [illegible] pus pe formele pozitive, mater[illegible] restre ale imaginarului. G. Călinescu rămîne, cel puțin aici, un reper constant al bunului simț în ce privește **întinderea** fanteziei critice, corectate de umor și de o sănătoasă perspectivă a realităților operei.

Lăsînd deoparte numeroase și fine sugestii, bogate și incitante lecturi din eseul lui Eugen Simion, să ne mulțumim a rezuma studiul său pe două direcții care ni se par fundamentale, atît pentru opțiunile criticului, cît și pentru dezvăluirea mentalității și particularităților autorilor comentați (Văcărești, Vasile Carlova, I.H. Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri, C. Conachi, Anton Pann) Aceste direcții ar fi, pe de o parte, **conștientizarea**, pe de alta, **materializarea** procesului liric. Prima tendință se afirmă prin apariția **conștiinței scrisului**, prin detectarea la primii noștri poeți a unui „mod propriu de a gîndi și de a scrie poezia". Acești autori, cercetați pînă acum, dincolo de valorificarea estetică, indeosebi prin surse și modele, sînt **constrînși** să răspundă la întrebarea esențială, de unde începe o literatură : ce înseamnă pentru ei **actul de a scrie** ? Fantul că „nașterea conștiinței lirice este determinată — așa cum constată Eugen Simion — la cei mai mulți dintre poeții de la începutul secolului al XIX-lea, de apariția conștiinței eroticе" nu diminuează gravitatea nici a întrebării, nici a răspunsului, pentru că **„arta de a iubi a creat o artă de a scrie"**, cu alte cuvinte a sensibilizat sufletul, a relevat ființa individuală, a deschis porțile spiritului și totodată pe cele ale expresiei. Omul (poetul) din epocă a luat act de existența lui prin revelația nasiunii. Surprinzător este de a vedea — în suita de eseuri a lui Eugen Simion — că poezia de început rezistă acestui dificil examen al conștiinței și al nasiunii, așa cum va rezista cu succes tuturor solicitărilor de nou limbaj critic pe care i le impune autorul **Dimineții poeților**.

Un aer de spiritualitate întovărășește toată această investigație inedită și inventivă, ce pune poezia noastră de început mai degrabă la sursa trubadurească decît la aceea neoanacreontică. Eugen Simion e îmbatabil în a analiza percepția lumii fizice, contactul cu elementele materiei, preferințele, opțiunile și adeziunile creatorilor pentru universul dinafară, chiar dacă soluția lui, să spunem, coincide cu soluția unanim acceptată : toți poeții din epocă acordă mai mare prețuire realității literaturii decît realului propriu-zis ! Tendința spre materializarea, spre particularizarea imaginarului poetic începe însă acum și își așteaptă împlinirea prin ivirea lui Eminescu. Neașteptată și totuși plinîndu-se exact pe turnura acestui studiu efervescent și vitalist este o altă propunere avansată de critic : majoritatea acestor poeți care, prin tinguirile lor erotice, adesea excesive, pot lăsa impresia unor structuri și temperamente efeminate, bolnăvicioase, la limita normalității au conștiință de întemeietori, conștiință echilibrată și stabilizatoare, boala afectată fiind cel mai frecvent o „metaforă a vitalității". Numai de depresiune reală și afazie n-au suferit acești autori care, cum inspirat zice criticul, „într-o superbă diminețată a imaginației lor au întemeiat poezia română modernă".

Eseul lui Eugen Simion este o carte vie, generoasă, plină de sugestii și extrem de agreabilă la lectură.

RESPIRĂRI

Beduinul

Beduinul, pe cînd stătea cocoțat pe dromaderi, zări în pustia nisipoasă a deșertului un os zimbitor.

De bunăseamă, și-a zis beduinul, e un os de leu care și-a lăsat pe aicea prin deșert oasele alergînd după Morgana.

D'asta e zimbitor osul, mai zise beduinul în sinea sa căutînd-o peste dunele de nisip, în dreapta și în stînga pe Morgana.

Haidem, mai zise el dromaderei, și se duseră în deșert, de-a dreptul spre orizont, zîmbind, în căutarea surisului.

Nichita Stănescu

Trageți brazda, măi flăcăi

Urmare din pag. 1

s-a urcat pe leagăn. Împreună c-un nepot și c-un cumnat și au pornit, florile dalbe, către poarta raiului, ziurel de ziuă, unde paște turna zîmbrului.

Seara nu s-au întors, nici noaptea, nici a doua zi, trageți brazda măi flăcăi, iar în a treia zi, cînd ninsese tîmp de o noapte și era troianul cît gardul, frate-meu George care sedea la moară ca să macine grîu pentru plăcinte, a venit acasă plîngînd, cu caii noștri înhămați numai la roțile din față ale căruței și strigînd: „Pe tata l-au mîncat lupii!". Am înhămat caii la sanie, eu și un vecin, și am trecut în Baltă. Tata, cumnatul lui și nepotul dădeau în spic bogat, laolaltă cu un popă și un dascăl, pe care-l opriseră să le sfințească băutura, după datină. În timpul cetaniei, trecuse pe acolo și un lup și prostii ăia de cai (pe care pînă la urmă hoții ni i-au furat) rupseseră căruța în două de frică. Va să zică, tata și încă doi inși, dă-l domnului doamne, au plecat la vînătoare și din trei s-au întors cinci, fiindcă i-au adus la noi, pentru două zile, și pe popă și pe dascăl.

2. — Greșelile mele sînt multe și nu văd de ce se îndeasă unii să mi le numere ei, atîta vreme, cît mie nu mi-e rușine să le spun singur. Marți, 23 decembrie, anul ăsta fiind la Sinaia și plimbîndu-mă degerat pe lîngă gară, în așteptarea autobuzului care să mă ducă pe Cumpătul, m-am uitat, din nebăgare de seamă în trenul de Brașov și m-am dat jos la Bușteni, convins că voi găsi acolo un autobuz mai demn de încrederea noastră. N-am găsit și nici n-am să vă spun cum am petrecut noaptea (punctul doi rămîne, deci, să fie punctul 1 al articolelor viitoare), mi-e drag însă cînd mă gîndesc că am trăit cu lăcomie una dintre cele mai frumoase seri din viața mea. Trenul înainta încet prin ninsoare. Și toate casele pe lîngă care treceam desenate cu zîmbet albastru, cu înserare proaspătă, cu tihnă, cu prelungiri de Isus în basm, arătau în fereastră cîte un brad în care scînteiau lumini. Munții Carpați ai României se închegau din mici catedrale nînse și cu vitraliile clocnindu-se de la egal la egal cu poezia. Potop de case în care timpul intra să se odihnească, potop de lumini smulse din buzunare secrete, din taină nedeslușită, din nemurire, și pe deasupra atoate potop peste potop de brazi, urcînd fruntea muntelui ca să privească în răsăritul stelei de pe fruntea zîmbrului cîmpia de a doua zi. Toată colinda grîului.

Rămășagul

Urmare din pag. a 8-a

bombardier din grupul Piramiderilor fără permisiunea lui Compton Mareea Razantă condusă de Ent mai avea printre pasagerii ei un cîine, mascota Rutsy, cîțiva aviatori negri, un canadian — sergentul Blase Dillman — luat ca mecanic-navigator la bordul lui „Daisy Mae", și chiar un japonez. Ben Kuroki, cetățean al Statelor Unite, agent al unei firme de mașini agricole, despre care autorii cărții „Pleiești" spun că, după lovitura japoneză asupra Pearl Harborului ar fi fost refuzat la încorporare, dar acceptat în cele din urmă, și încadrat ca mitralior în Circul Ambulant.

Toate statele americane erau reprezentate în efectivul uman al lui Tidalwave, inclusiv districtul Columbia. Pe lîngă americanii „sută la sută" făceau parte din diferite echipaje membrii ai unor familii de emigranți din țările cotropite de fasciști, un locotenent de origine polonezâ, Stanislas Podolak — la bordul bombardierului „Sweet Adeline" (Dulcea Adelină), botezat astfel după numele ingenuncei polonezului, care se oferise voluntară în război, servind în cadrul corpului medical al armatei — apoi un grec, John T. Blackis, pilot pe „Scheherazade", un italian, Guido Gioana, bombardier pe „Daisy Mae"... Și mai era un băiat pasionat de lecturi, Howard Dickson, „Dick" la bordul lui „Eurocly-don", care întotdeauna își lua cu el o carte, s-o citească în timpul zborului... Aveam să-l găsesc mort în livada cu nuci de la marginea cartierului Moțoi...

Acum, Mareea Razantă se apropia de Dunăre.

Pe Valea Prahovei, Gerstemberg trecuse de Cîmpina.

Duelul morții avea să înceapă peste o jumătate de ceas.

NIC. NICOLAESCU — CRISTIAN MIHAILESCU — SORIN POSTOLACHE — MIHAI PINZARU-PIM — AUREL ȘTEFAN ALEXANDRESCU

m a p a m o n d

CRONICA TRADUCERILOR

Un nou EMINESCU în spaniolă

Seria bilingvă de poezie românească a Editurii **Minerva**, al cărei prestigiu îl văd definitiv consolidat, cel puțin la noi (din păcate nu s-a făcut destul pentru difuzarea ei pe scară largă și peste hotare), s-a îmbogățit recent cu un Mihai Eminescu: **Poezii / Poemas**, în versiunea spaniolă a unuia dintre cei mai competenți, entuziaști și laborioși prieteni și propagatori pe care literatura noastră i-a dobîndit în ultimul timp, poetul chilian Omar Lara.

Un asemenea demers, față de care, fiind vorba de poetul nostru național, sîntem tentați — oricît am accepta, în principiu, traductibilitatea poeziei — să multiplicăm, inconștient sau nu, obiecțiile și rezervele (mai ales cînd facem parte din „breasla" circotașă a filologilor), ridică problema unei teorii „parțiale" a traducerii, care, cu cuvintele autorului versiunii de față, „...ar putea să se refere la un singur poet, sau chiar la poeme individuale" (**Cuvîntul traducătorului**, p. 36). Pe această cale, trebuie să evaluăm cu seninătate traductibilitatea textului eminescian, nu în principiu, ci avînd ca limbă-țintă, spaniola. Căci traducerea — s-a mai spus, însă nu trebuie să ostenim a o repeta — are ca premisă o inteligență **critică**, în stare a selecta, dintre multiplele valențe ale textului-sursă, o **structură acceptabilă**. De corectitudinea opțiunii operate în acest „moment epistemologic" depinde, mai mult decît de factorul aleatoriu al talentului ori al „congenialității", reușita versiunii-țintă. În vederea acestui tip de diagnostic, voi începe prin a invoca două repere comparative, din spațiul iberic.

Desen de Camil Ressu

Maria Teresa León și Rafael Alberti (Mihail Eminescu: **Poesias**, Ed. Losada S. A., Buenos Aires, 1958) propun o structură de analogie care a făcut „carieră", cel puțin printre hispaniștii români: paralela Eminescu-Bécquer. Neserios și inconsistent fundamentată, doar pe coordonate biografice și generaționale: amîndoi fac parte din romantismul tîrziu, pe amîndoi un destin damnat i-a consacrat „al hambre, a la desolación, a la rebeldía" (**Introducción**, p. 7); incorectă tipologic: Bécquer rămîne totuși un liric „minor" (ca o caracterizare categorială, și nu axiologică), de sentiment și nu de viziune, în timp ce Eminescu, cel puțin pe latura lui „plutonică", nu e, așa cum a demonstrat I. Negoițescu, afinități mai degrabă cu „marele" romantism al unui Novalis, Holderlin, Brentano, von Arnim... această teză îi conduce pe autorii versiunii spaniole la o lectură eronată, a lui Eminescu prin Bécquer, în care își fac loc, inconștient, pînă și ecouri ale nedreptăților critice, comise în epocă față de poetul andaluz: bunăoară caracterizarea eroticii eminesciene ca „leves quejas musicales, en las que toda retórica desaparece" (ibid., p. 13) amintește, deși judecata este pronunțată în registru admirativ, de epitetul disprețuitor „...gemidillos germánicos" aplicat de Juan Valera Rimelor lui Becquer (dacă, găsiește presupoziția traducătorilor, discursul andaluzului a atins o asemenea nuditate a sentimentului încît a putut fi auzit ca un zvon de „mici suspine" și dacă Eminescu este un Bécquer român, atunci poemele lui sînt, de asemenea, „plînger muzicale în care dispare orice retorică": în realitate, și spre deosebire de Bécquer, românul este un tip de „poeta faber", deplin conștient de meșteșugul său, în care retorica, în sensul înalt al cuvîntului, își are un rost bine determinat). Dacă la această premisă falsă adăugăm și faptul că versiunea spaniolă a avut la bază o „traducere filologică franceză" (ibid., p. 14) — cu rezultate uneori destul de bizare, precum accentuarea **Kamá**, ori grafia „toica" pentru toaca, ne putem lesne imagina că rezultatul final al acestei traduceri n-a putut depăși nivelul unei (meta-)iuxte.

Realizatorii versiunii portugheze (Mihai Eminescu: **Poesias / Poezii**. Seleção, Tradução, Prefácio e Notas de VICTOR BUESCU. Colaboração de CARLOS QUEIROZ. Com um ensaio de MIRCEA ELIADE. Colecção Bilingue. Ed. Fernandes, Lisboa, 1950), lucrînd într-un „tandem" după părerea mea aproape ideal pentru asemenea întreprinderi, în care acribia unui filolog român s-a asociat cu cunoașterea profundă a materialului verbal din limba-țintă, a unui poet și eseist portughez, au dat demersului lor o bază de plecare mult mai serioasă, sub forma unei neexplicite, însă nu mai puțin eficiente „teorii parțiale" a traducerii, program operațional pentru producerea textului-țintă **eminescian** (și nu — să zicem — a unui Eminescu à la Garret, ca să luăm un reper intimplător din romantismul portughez). În prefața sa, Victor Buescu relatează cum, pentru fiecare din poemele cuprinse în culegerea citată, traducătorii au ajuns să alcătuiască un mic dosar; o idee despre maniera în care opțiunile lor concrete au întotdeauna la bază o reflecție teoretică serioasă și la obiect (indiferent dacă sîntem sau nu de acord cu concluziile acesteia) ne-o dă soluția aleasă în privința redării prozodiei, soluție echidistantă, în termeni baudelaire-eni, de acea „affreuse imperfection" a versiunii în proză, ca și de o „...singerie rimée": „...optamos pelo verso branco (vertido linha a linha **sem excepção**, na metrica **original**), evitando a tirania da rima a fim de respeitar tanto quanto possivel o texto e a estética" (**Prefácio**, p. 17; s.V.B.) Măsura rezultatului acestui program, echivalent cu „o mais fiel comentário" (ibid., p. 15) o exprimă această primă strofă din **Odă (în metru antic)**: „Não cuidava vir a morrer um dia; / Sempre jovem, neste meu manto envolto, / Sonhador olhar levantava à estrela / Da solidão". Sau această antologică ultimă strofă din **La steaua**: „Assim, depois que o nosso amor / Na noite se extinguiu, / A sua luz, feita saudade / Persegue-nos ainda", unde termenii echivalenți eminesclenilor „dor" și „amor" apar în ordine inversă („amor" și „saudade") ; dacă în versul întîi selectarea semului „amor" reprezintă o lectură corectă, în context, însă săracește cîmpul conotativ al lui „dor", în versul al treilea intervine regula de aur a traducerii, „legea compensației", și „a... luz, feita saudade" („lumina preschimbată în dor") potențează puternic simplul epitet „stinsului", refăcînd pe ansamblu ilimitarea cosmică a textului original.

Revenind, după acest lung excurs, la versiunea spaniolă a lui Omar Lara, mi se pare că structura acceptabilă pe care el o selectează ca bază a unei traductibilități (i.e. receptări) ideale a lui Eminescu în spațiul hispanic, propune lectorului din acest spațiu, ca o pistă privilegiată de pătrundere în universul poetului român, anumite elemente ce țin de ceea ce s-ar putea numi un **baroc eminescian** (ceea ce nu înseamnă o „hispanizare" a lui Eminescu, adică o cădere în capcana analogiilor, ci denotă un dat obiectiv al poeticii romantice: redescoperirea gustului baroc, vizibilă, bunăoară, la un Novalis sau un Jean Paul — fapt care îl îndreptățea pe Eugenio d'Ors să înregistreze specia „romanticus", a eonului său baroc). Că așa stau lucrurile, ne convinge nu mai departe decît prima strofă din **Memento Mori**, al cărei viguros retorism (cîtuși de puțin „plîngere muzicală") amintește, prin structura „conceptistă" a metaforei: „Instelatul rege maur" — „a nopții întunerec", prin sintaxa „eluzivă" (în termenii lui Dámaso Alonso) ce descrie adevărate volute ale imaginației în jurul termenului propriu, legînd termenii figurați unul de altul: „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur" și, în general, prin construcția „tensionată" a imagismului: „Iară luna argintie, ca un palid [illegible] dulce soare", de cîte mai rezolvă „locuri" din Gongora sau Quevedo. Această reacție inițială de ansamblu îl conduce pe Omar Lara și la soluții parțiale adecvate.

[illegible] în cheltuirea prozodiei, soluția adoptată este destul de apropiată de aceea Ronsard-Quintus: respectarea cu strictețe a ritmului original, plus — ținut cu moderație ce procedeul primejduiește să „adoptări" — folosirea pe scară largă a rimei cu **assonancia**, care, în literele hispanice, are o răspîndire mai mare decît cea din limba. Se creează astfel o bază de „reducționă" necesară pentru optima receptare, din partea unui public hispanofon, a unor formule ritmice rare în metricul literar respectiv, cum este hepta- și octosilabul trohaic românesc, de origine folclorică; consonanța asemenea versuri îșe pătă în admirabilele versiuni ale poeziei **Ce te legeni** sau **Revederea**, Omar Lara [illegible] la acest nivel o constelație populară care, pe de-o parte, compensează pierderea rimei, pe de alta, în asonanță, în consonanța consonanței, în genul folcloric spaniol „par excellence", ne furnizează „romances viejos", în viața cărora [illegible] [illegible] [illegible]